ROBERT MUSIL

ÜÇ KADIN

TÜRKÇESİ ZEHRA AKSU YILMAZER

HELİ
KOP
TER

Robert Musil

Üç Kadın

***Türkçesi* Zehra Yılmazer**

***Helikopter* Kitap Yayınevi**

GRIGIA

Bir dönem gelir, hayat sanki devam etmekte tereddüt ediyormuş ya da akışını değiştirmek istiyormuş gibi belirgin biçimde yavaşlar. Böyle bir dönemde insanın başına kolayca bir felaket gelebilir.

Homo 'nun hasta, küçük bir oğlu vardı; hastalığı bir seneden beri ne düzeliyor ne de kötülüyordu, doktor onun uzunca bir süreliğine kaplıcaya götürülmesini istemişti ama Homo bu seyahate katılmakta kararsızdı. Giderse kendinden, kitaplarından, planlarından ve hayatından çok ayrı kalacakmış gibi geliyordu ona. Homo gönülsüzlüğünün büyük bir bencillik olduğunu düşünüyordu, ama daha ziyade kendini çözmekti belki de, zira daha önce karısından bir gün bile ayrı kalmamıştı; onu çok sevmişti, hâlâ da çok seviyordu ama çocuk yüzünden bu sevgi içine sızan suyun hiç durmadan aşındırdığı bir taş gibi çatlamıştı. Kendi bilgi ve iradesi dışında sevgisinden asla bir şey yitirmeyen Homo, çatlamanın yeni özelliğine hayret ediyordu ve seyahat hazırlıkları ne kadar uzun sürse de, gelecek yazı tek başına nasıl geçireceği bir türlü canlanmıyordu gözünde. Tek bildiği, kaplıcalardan ve dağ kasabalarından hiç hazzetmediğiydi. Sonunda tek başına geride kaldı, iki gün sonra da Fersena Vadisindeki eski Venedik altın madenlerini yeniden açmak isteyen bir şirkete ortak olmaya davet edildiği bir mektup aldı. Mektup, birkaç yıl önce bir seyahatte tanışıp bir iki gün dostluk ettiği bir beyden, Mozart Amadeo Hoffingott 'tandı.

Buna rağmen, girişimin ciddiyetinden ve sağlamlığından en ufak bir kuşku duymadı. İki telgraf çekti; birinde, karısına hemen yola çıkacağını ve adresini daha sonra bildireceğini söylüyor, diğerinde de, maden açma çalışmalarına jeolog olarak katılmayı ve girişime belki büyükçe bir miktar para yatırmayı kabul ediyordu.

Dut ve üzüm yetiştirilen, kendi halinde zengin bir İtalyan kasabası olan P.'de uzun boylu, yakışıklı, esmer, hep hareket halinde bir adam olan yaşıtı

Hoffingott'la buluştu. Öğrendiğine göre, şirket muazzam bir Amerikan finansmanına sahipti ve iş büyük çaplı olacaktı. Bu arada, ön hazırlıklar için ikisi ve diğer üç ortaktan oluşan bir ekip vadide keşif gezisine çıkacaktı, atlar satın alınmıştı, araçlar bekleniyor, işçiler tutuluyordu.

Homo pansiyonda değil, nedenini kendisi de bilmiyordu ama Hoffingott'un bir İtalyan tanıdığının evinde kalıyordu. Orada dikkatini çeken üç şey vardı. Güzel, maun bir kerevet üstünde tarifsiz serinlikte yumuşak yataklar. Tarifsiz karmaşıklıkta, zevksiz ama kendi içinde bir bütün oluşturan, acayip desenli duvar kâğıtları. Ve bambudan bir sallanan sandalye; insan bu sandalyede sallanırken duvar kâğıtlarına baktığında, iki saniye içinde hiç yoktan muazzam boyutlara ulaşıp sonra yine kendi içine çekilen dalların yükselen ve alçalan karmaşasına dönüşür.

Sokaklarda kar ve güney karışımı bir hava vardı. Mayıs ortasıydı. Akşamları sokaklar büyük ark lambalarıyla aydınlatılıyordu, enlemesine gerilmiş iplere asılı ark lambaları o kadar yüksekteydi ki, altlarındaki sokaklar karanlığının içinden geçilip gidilen lacivert uçurumlar gibiyken, yukarda uzayda tıslayan beyaz güneşler dönüyordu. Gündüzleri üzüm bağları ve orman görülüyordu. Orman kışı kırmızı, sarı ve yeşille atlatmıştı; ağaçlar yapraklarını dökmediğinden, kuru ve taze yapraklar mezarlık çelenkleri gibi karmakarışık örülmüştü, hâlâ çok iyi seçilebilen kırmızı, mavi ve pembe küçük villalar ise kendilerine yabancı, acayip bir biçim yasasını tüm dünyaya duygusuzca sergilercesine rasgele atılmış zarlar gibiydi. Fakat yukarıdaki orman karanlıktı ve dağın adı Selvot idi. Ormanın üst tarafında, geniş, yumuşak dalgalarla komşu dağları aşarak küçük, dik vadiye eşlik eden karla kaplı dağ yaylaları vardı, keşif heyeti bu küçük vadiye girecekti. Süt getirip polen ta almak için indiklerinde bu dağlardan adamlar, çayırdaki çiçekler misali dağ yarıklarında bol miktarda büyüdükleri söylenen saf kuvars ve ametist de getiriyorlardı bazen ve bu muhteşem güzellikteki masal nesneleri, bazı gecelerdeki yıldızlar gibi yabancı bir aşinalıkla titreşen bu yörenin görüntüsünün altında özlemle beklenen bir şeyin gizlendiği izlenimini daha da güçlendiriyordu. Atlarını vadiye sürdüklerinde ve saat altıda Sankt Orsola'dan geçtiklerinde, etrafı çalılıklarla kaplı bir çayın üzerindeki küçük taş köprüde yüz değilse de kesinlikle iki düzine bülbül ötüyordu; ortalık apaydınlıktı.

Vadinin derinliklerinde tuhaf bir yere vardılar. Burası bir tepenin yamacındaydı; izledikleri patika, şimdi adeta büyük, yassı bir taştan

diğerine sıçrıyor ve kısa, dik yollar halinde, dereler gibi kıvrıla kıvrıla bayır aşağı çayırlara akıyordu. Yolda durulduğunda karşıda bakımsız, yoksul köy evleri vardı sadece, fakat çayırlardan yukarılara bakıldığında, eski çağlarda kazıklar üzerine inşa edilmiş bir köye ışınlanıldığı duygusuna kapılıyordu insan, zira tüm evlerin vadiye bakan tarafları yüksek direkler üzerine oturtulmuştu, az ötedeki helaları ise tahtırevanlar gibi ağaç boyundaki ince direklerle yamacın üzerinde havada asılı duruyordu. Bu köyün etrafındaki manzara da tuhaftı. Yarım daire biçiminde bir duvar oluşturan sarp doruklu dağlardan ibaretti; dağların dimdik indiği yerde, ortadaki koni benzeri ormanlık alanın etrafını çepeçevre dolanan bir çukurluk vardı ve boş bir kek kalıbını andıran bu dünyanın küçük bir parçası dereyle bölünerek, derenin vadi boyunca uzanan, köyün de olduğu öteki kıyısına yaslanıyordu. Karın altı çalı çırpı doluydu, ortada başıboş karacalar dolaşıyordu, ortadaki ormanın kubbesinde dağhorozu çiftleşme çağrısına başlamıştı bile, güneş gören çayırlarda açan sarı, mavi ve beyaz yıldız çiçekleri o kadar iriydi ki, etrafa bir çuval para saçılmış gibiydi. Köyün arkasından tepelere doğru çıkıldığında, tarlalar, çayırlar, samanlıklar ve oraya buraya serpiştirilmiş evlerin kapladığı, çok geniş olmayan bir düzlüğe varılıyor, vadiye doğru uzanmış bir burcun üzerindeki küçük kilise ise güzel havalarda nehrin ağzının önündeki deniz gibi uzak görünen dünyaya bakıyordu; güzelim ovanın altın sarısı uzaklığının nerede bittiği, göğün oynak bulut zemininin nerede başladığı pek ayırt edilemiyordu.

Burada güzel bir hayata adım atılmıştı. Gündüzleri dağlarda, çökmüş eski maden galerilerinde ve yeni sondaj denemelerinde ya da geniş bir yolun yapılması planlanan vadinin patikalarındaydılar; karın erimesine şimdiden gebe, yumuşak ve uçsuz bucaksız bir havadaydılar. İnsanlara para saçıp Tanrılar gibi hüküm sürdüler. Kadın erkek herkesi işe koştular. Erkeklerden çalışma ekipleri kurdular ve onları haftalarca kalacakları dağlara yolladılar, kadınlardan ise, geçilmesi zor patikalardan yedek alet ve kumanya getirecek taşıma kafileleri oluşturdular. Taş okul binası malzemelerin muhafaza edildiği ve nakledildiği bir depoya dönüştürüldü; sert bir erkek sesi yârenlik ederek bekleşen kadınları bir biri ardına çağırıyordu ve kadınların sırtlarındaki büyük, boş sepetler dizleri bükülene, boyun damarları şişene dek dolduruluyordu. Genç, güzel bir kadının sepeti doldurulduğunda gözleri yuvalarından fırlıyor, dudakları aralanıyordu; sıraya giriyordu, işaret verilince de bu sesi soluğu kesilmiş hayvanlar bir bacağı diğerinin önüne atarak uzun kuyruklar halinde yokuşu yavaş yavaş tırmanıyorlardı. Fakat

leziz, ender bir yüktü taşıdıkları, ekmek, et ve şarap, demir aletler fazla dikkat gerektirmiyordu, yevmiyeleri haricinde çiftlikte işe yarayacak bir şeyler de nasiplerine düştüğünden bu yükü seve seve taşıyor, dağlara bereket getiren beylere bir de teşekkür ediyorlardı. Bu da muhteşem bir duyguydu; dünyada başka her yerde olduğu gibi nasıl bir insan olunduğuna -güvenilir mi, güçlü ve korkulacak biri mi, yoksa zarif ve güzel mi- bakılmıyordu burada, insan nasıl biri olursa olsun, hayatın meseleleri hakkında ne düşünürse düşünsün, bereket getirdiği için sevgi buluyordu; sevgi bir haberci gibi Önden gidiyordu, tertemiz misafir döşekleri gibi seriliydi her yere ve insanların gözlerinde "hoş geldin" armağanları vardı. Kadınlar bu duyguyu açıkça gösterebiliyorlardı, ama bazen bir çayırın kenarından geçilirken, yaşlı bir köylünün orada durup ölümün ta kendisi gibi orağıyla selam verdiği de oluyordu.

Bu vadi bitiminde tuhaf insanlar yaşıyordu esasında. Ataları, Trento Piskoposu'nun iktidar döneminde maden işçisi olarak Almanya'dan gelmişlerdi ve bugün bile İtalyanların arasına serpiştirilmiş, giderek ufalanan Alman taşları gibiydiler. Eski yaşam tarzlarını yarı yarıya korumuş, yarı yarıya unutmuşlardı ve neleri muhafaza ettiklerini herhalde kendileri de bilmiyordu artık. Baharda coşan dereler topraklarını alıp götürüyordu, bir zamanlar bir tepenin üstünde olup da şimdi bir uçurumun kıyısında kalan evler vardı, buna karşı bir şey de yapmıyorlardı ama modern dönem evlerine en kötü süprüntüleri dolduruyordu. Evlerde ucuz, cilalı dolaplar, eğlenceli kartpostallar, yağlıboya baskı tablolar vardı, ama Martin Luther zamanında bile yemek konmuş olabilecek tabak çanağa da rastlanabiliyordu. Zira Protestandılar; ecnebileşmemelerinin tek nedeni inançlarına sımsıkı sarılmaları olsa da, iyi birer Hıristiyan sayılmazlardı. Yoksul olduklarından hemen hemen tüm erkekler evlendikten kısa süre sonra karılarını bırakıp Amerika'ya gidiyor, geri döndüklerinde uygarlığın keskin ruhunu değil, biriktirdikleri üç beş kuruşu, şehir genelevlerinin alışkanlıklarını ve inançsızlığı getiriyorlardı.

Homo daha en başında, kafasını çok meşgul eden bir hikâye anlatıldığını duydu. Çok değil, en fazla on beş yıl önce çiftçinin biri uzun süre Amerika'da kaldıktan sonra karısının yanına dönmüş. Tekrar bir araya geldikleri için bir süre sevinmişler, birikmiş son paraları da suyunu çekene dek keyiflerine bakmışlar. Amerika'dan bekledikleri birikmiş para bir türlü gelmeyince çiftçi -bu yöredeki tüm çiftçiler gibi- geçimini seyyar satıcılıkla sağlamak üzere yola koyulmuş, karısı da hiç kazanç sağlamayan çiftliği

yeniden idare etmeye başlamış. Ama adam bir daha geri dönmemiş. Birkaç gün sonra uzak çiftliklerden birine Amerika’dan bir çiftçi gelmiş, kocası gittiğinden bu yana ne kadar zaman geçtiğini karısına günü gününe söylemiş, veda günü yedikleri yemeğin aynısından istemiş, çok önce giden inekten bile haberdarmış, uzaktayken başının üzerindeki gökten farklı bir göğün ona bahşettiği çocuklarla da gayet iyi geçinmiş. Huzur ve refah dolu günlerden sonra bu çiftçi de öteberiyle birlikte yola koyulmuş ve bir daha geri dönmemiş. Bu olay yörede üç dört kez daha tekrarlandıktan sonra adamın dışarıda erkeklerle beraber çalışırken onları sorguya çekmiş bir dolandırıcı olduğu anlaşılmış. Sonra adam bir yerde yetkili makamlarca tutuklanıp hapse atılmış ve kadınlar onu bir daha görmemişler. Hepsi de üzülmüş buna, zira her biri birkaç gün daha onunla olmak, gülünç duruma düşmemek için anılarıyla yüzleştirmek istermiş; çünkü kadınlar kendi bellekleriyle örtüşmeyen bir şeyler sezinledikleri iddiasındaymış ama haklarından yeniden yararlanan kocaya zorluk çıkarmayı göze alacak kadar da emin de olamamışlar.

Bu kadınlar böyleydi işte. El genişliğinde kırmızı, mavi ya da turuncu farbalı kahverengi yün işliklerin altındaydı bacakları, başlarına ve göğüslerinin üzerine çaprazlamasına bağladıkları eşarplar ise modern desenli ucuz fabrika basmasıydı ama renklerin bir şeyi ya da dağılımı atalarının yüzyıllarına işaret ediyordu. Alışılmış köylü kıyafetlerinden çok daha eskiydi bu, çünkü sadece bir bakıştı, geç kalmış, tüm zamanların içinde gezinmiş, bu günlere bulanık ve halsiz ulaşmış bir bakış; yine de insan onlara baktığında bu bakışı belirgin bir biçimde üzerinde hissediyordu. Kütük kayık gibi tek parça odundan yontulmuş, bozuk yollardan ötürü tabanlarına bıçak benzeri iki demir pençe atılmış ayakkabıları, mavi ve kahverengi çoraplarıyla Japon kadınları gibi yürüyorlardı. Durup bekleyecekleri vakit yol kenarına değil, patikanın düz zeminine oturuyor, dizlerini zenciler gibi yukarı çekiyorlardı. Ara sıra eşekleri üzerinde dağa çıktıklarında da etekleri üzerine oturmuyorlardı, erkekler gibi ve de duyarsız uyluklarla yük eyerlerinin keskin tahta kenarlarına ilişiyor, bacaklarını yine yakışıksız bir biçimde yukarı çekiyor ve bedenlerinin üst kısmının usul usul sallanan hareketiyle kendilerini taşıtıyorlardı.

Şaşırtıcı derecede samimi bir nezakete ve sevimliliğe de sahiplerdi ama. Evlerinin kapıları tıklatıldığında, düşesler gibi dimdik durarak, “Buyrun lütfen,” diyorlardı ya da yolda durup onlarla bir süre sohbet ettiğinizde,

birdenbire büyük bir nezaket ve çekingenlikle, "Paltonuzu tutabilir miyim?" diye sorabiliyorlardı. Bir keresinde Doktor Homo, on dört yaşındaki alımlı bir kıza, “Haydi, samana gel,” dediğinde -öylesine, hayvanlara yem nasıl doğal görünürse, samanlar da ona aniden öyle göründüğünden- atalarına özgü sipsivri öne çıkık eşarbın altındaki çocuk yüzünde bir nebze korku yoktu, kız neşeyle burnundan soludu, gözlerini açtı, küçük kayık ayakkabılarının uçları havaya kalktı, omzunda tırmıkla, geriye kaçan kıçının üzerine düşecekti az kalsın; tüm bunlar, tıpkı komik operadaki gibi bir erkeğin arzusuna şaşırmanın sevimli ve beceriksiz bir ifadesi değildi de neydi. Başka bir sefer de, tiyatrodaki bir Alman duluna benzeyen iri yarı bir köylü kadınına, “Söylesene, hâlâ bakire misin sen?” diye sorarak kadının çenesini kavradı - yine öylesine, şakaların biraz erkek kokması gerektiğinden; ama kadın çenesini sakince Homo’nun avucuna bıraktı ve ciddiyetle yanıtladı: “Elbette.” Homo az kalsın kendini kaybediyordu; “Hâlâ bakiresin, ha?” diye şaşkınlıkla sorarak güldü. O zaman kadın da kıkır kıkır güldü. “Söylesene !? ” diye sıkıştırdı Homo kadını ve çenesini hafifçe salladı. Bu sefer kadın nefesini onun yüzüne üfleyip güldü: “Bakireydim!”

“Sana gelirsem bana ne verirsin?” diye üsteledi Homo.

“Ne isterseniz.”

“İstediğim her şeyi mi?”

“Her şeyi.”

“Gerçekten her şeyi mi?”

“Her şeyi! Her şeyi !! ” ve bu öylesine mükemmel, öylesine tutkuyla oynanmış bir ihtirastı ki, bin altı yüz metre yükseklikteki bu sahici teatrallik Homo’yu şaşkına çevirdi. Daha önceki tüm hayatlardan daha aydınlık ve çeşnili olan bu hayatın gerçeklik değil, havada uçuşan bir oyun olduğu duygusundan kurtulamıyordu artık.

Bu arada yaz gelmişti. Gelen bir mektubun üzerinde hasta oğlunun el yazısını ilk kez gördüğünde, mutluluğun ve gizli servetinin dehşetiyle tepeden tırnağa sarsılmıştı; bulunduğu yeri artık bilmeleri ona müthiş bir korunak gibi geliyordu. O burada, ah, şimdi her şey biliniyordu, artık hiçbir şeyi açıklaması gerekmiyordu. Beyaza ve mora, yeşile ve kahverengiye kesmişti çayırlar. O bir hayalet değildi. Uçuk yeşil yosunlarla kaplı yaşlı karaçamlardan bir masal ormanı zümrüdi bir eğimdeydi. Yosunların altında

mor ve beyaz kristaller yaşıyor olabilirdi. Ormanın ortasındaki dere bir taşın üzerinden akarken büyük, gümüş bir tarağı andırıyordu. Karısının mektuplarını artık yanıtlamıyordu. Bu doğanın sırlarından biri de birbirine ait olmaktı. Uçuk kızıl renkli bir çiçek vardı, başka hiçbir erkeğin dünyasında yoktu bu çiçek, sadece kendisininkinde, Tanrı öyle istemişti, tamamen bir mucize eseri. Bedende herkesten gizlenen bir yer vardı, eğer ölmesi istenmiyorsa kimse göremezdi, bir kişi hariç. O anda bu ona, ancak derin bir dinin olabileceği gibi müthiş anlamsız ve yararsız geldi. Ve bu yaz tek başına kalıp kendini benliğinin sürükleyip götüren akışına bırakmakla ne yaptığını ancak o zaman anladı. Zehir yeşili yosun sakallarının sarktığı ağaçlar arasında diz çöktü, hayatında daha önce hiç yapmadığı şekilde kollarını açtı ve o anda kendi kollarından koparılıp alındığı duygusuna kapıldı. Sevgilisinin elini elinde, sesini kulağında hissetti, bedeninin her yeri daha biraz önce dokunulmuş gibiydi, kendini bir başka bedenden oluşturulmuş bir biçim gibi hissetti. Ama hayatını yürürlükten kaldırmıştı. Tevazuyla dolmuştu yüreği sevgilinin karşısında ve bir dilenci gibi yoksullaşmıştı, ruhundan yeminler ve gözyaşları fışkıracaktı neredeyse. Yine de geri dönmeyeceği kesindi ve ne garipti ki, heyecanı ormanın dört bir yanında çiçek açan çayırların bir imgesiyle ilintiliydi ve geleceğe özlem duymasına karşın, orada, anemonlar, unutmabeniler, orkideler, kızılkantaronlar, güzelim yeşil-kahverengi kuzukulakları arasında ölü yatacağına dair bir duygu vardı içinde. Boylu boyunca yosunların üzerine uzandı. “Seni öteye nasıl götürmeli?” diye sordu kendine Homo. Ve bedeni bir tebessümle çözülen kaskatı bir yüz gibi garip bir yorgunluk içindeydi. Şimdiye dek hep gerçeklikte yaşadığını düşünmüştü, ama onun için bir insanın diğer insanlardan farklı olmasından daha gerçek dışı bir şey olabilir miydi? Sayısız bedenlerin içinde özünün neredeyse kendi bedenine olduğu kadar bağlı olduğu bir bedenin olmasından? Bu bedenin açlığının ve yorgunluğunun ve duymasının ve görmesinin kendisininkiyle ilintili olmasından? Toprağın sırlarının bir fidanın içine büyüdüğü gibi, çocuk da büyüdükçe dünyevi dertlerin ve zevklerin içine büyümüştü. Çocuğunu seviyordu, ama onlardan sonra da hayatta kalacağı gibi, ondan önce öbür tarafa ait kısmı öldürmüştü. Ve birdenbire yepyeni bir kanaatle her tarafına ateş bastı, inançlı bir insan değildi ama o anda içi aydınlanmıştı. Duygularının bu yüce aydınlığında düşünceleri isli mumlar kadar sönüktü, gençliğin kuşattığı harikulade bir sözcük vardı sadece: Yeniden birleşme. Ebediyen yanında olacaktı ve kendini bu düşünceye bıraktığı anda, yılların

sevgilide yarattığı küçük tahripler yok oldu, daima ilk gündeydiler. Her tür dünyevi düşünce, her tür bıkkınlık ve sadakatsizlik olasılığı yok olup gitti, çünkü kimse ebediyeti çeyrek saatlik bir düşüncesizliğe feda etmezdi ve hayatında ilk kez sevginin hiç kuşkusuz ilahi bir kutsama olduğunu kavradı. Yaşamını bu yalnızlığa götüren kişisel yazgısını idrak etti ve artık bir dünya nimeti değil, yalnızca onun için yaratılmış büyülü bir dünya gibi hissetti ayaklarının altındaki altın ve elmaslarla bezeli toprağı.

O günden sonra üzerinden bir yük kalktı, sanki tutulmuş bir dizden ya da ağır bir sırt çantasından kurtulmuş gibiydi. Canlı olma isteğinin yükünden, ölüm korkusundan kurtulmuştu. İnsanın gücünün doruğundayken sonunun yaklaştığını hissettiğinde hayatın tadını çılgınca ve kana kana çıkaracağını düşünmüştü hep ama böyle bir istek duymadı, sadece kendini zor durumda hissetmiyordu artık, onu varoluşunun sultanı kılan harikulade bir hafiflikle doluydu.

Sondaj çalışmaları pek fazla ilerlememişti ama onları kuşatan hayat bir altın arayıcısının hayatıydı. Delikanlının biri şarap çalmıştı, kamuya karşı bir suç işlemişti ve cezalandırılmasının genel kabul göreceği belliydi, nitekim delikanlı elleri bağlı olarak getirildi. Mozart Amadeo Hoffingott herkese ibret olsun diye onun gece gündüz bir ağaca bağlı olarak durmasını emretti. Ama ustabaşı elinde iple gelince ve ipi şakacıktan sağa sola sallayıp bir çiviye asınca delikanlının tüm bedeni tir tir titremeye başladı, çünkü asılacağını sandı. Açıklaması zordu ama dışarıdan yeni atlar geldiğinde ya da atlar bakım için birkaç günlüğüne aşağıya getirildiğinde de aynı şey olurdu: çayırda gruplar halinde dururlardı ya da yere çökerlerdi, görünüşte dağınık bir gruplaşmaları vardı ama gizlice kararlaştırılmış bir estetik yasasını uygularcasına Selvot’un eteğindeki yeşil, mavi ve pembe evleri çağrıştırırlardı. Fakat yukarıda olduklarında ve geceyi bir dağ çukurunda devrik bir ağaca üçer dörder bağlı olarak geçirdiklerinde ve ay ışığında saat üçte yola çıkıp da sabahın dört buçuğunda yanlarından geçen bir insan olduğunda, hepsi de dönüp geçen kişiye bakıyordu ve insan kendini sabahın cılız aydınlığında çok ağır bir düşünüşün içindeki bir düşünce gibi hissediyordu. Hırsızlık olaylarıyla ve bazı tehlikelerle karşılaşıldığından, çevredeki tüm köpekler bekçilik yapmaları için satın alınmıştı. Nöbetçi ekipler köpekleri iplere ikişer üçer bağlı, tasmasız sürüler halinde getiriyorlardı. Birdenbire ortalıkta insan kadar çok köpek oluveriyordu ve bu dünyada iki gruptan hangisinin kendini evinin efendisi, hangisinin de sadece ev arkadaşı gibi hissedebileceği sorusu akla geliyordu.

Aralarında soylu av köpekleri, bu yörede hâlâ tek tük beslenen Venedik zağarları ve kötü küçük maymunlar gibi saldırgan ev çomarları vardı. Bir şekilde oluşmuş ve sıkı bir dayanışma içine girmiş gruplar halindeydiler ama grupların zaman zaman öfkeyle kapıştığı da oluyordu. Bazıları açlıktan ölmek üzereydi, bazıları ise yemeyi reddediyordu; küçük bir beyaz köpek önüne et ve çorba dolu kabı koyarken aşçının eline saldırmış, bir parmağını ısırıp koparmıştı. - Sabahın üç buçuğunda ortalık bayağı aydınlıktı ama güneş henüz görünmüyordu. Dağın yukarısındaki otlakların yanından geçilirken inekler çayırlarda yarı uyur yarı uyanık yatıyorlardı. Mat beyaz taştan iri biçimler halinde, bacaklarını altlarına toplamış yatıyorlardı, gövdelerinin arka kısmı biraz yana kaykılmıştı; oradan geçenlerin ne yüzlerine ne de arkalarından bakıyorlardı, kıpırtısız çehreleri beklenen ışığa çevriliydi ve biteviye bir yavaşlıkla geviş getiren ağızları dua eder gibiydi. Onların arasından yürüyüp giderken alacakaranlık, heybetli bir varoluştan geçer gibiydi insan ve yukarıdan dönüp baktığında, beyaz omurgaları, arka bacakları ve kuyruklarıyla, etrafa beyaz beyaz serpiştirilmiş dilsiz sol anahtarlarına benziyorlardı. Her gün yeni bir şeyler oluyordu aslında. Örneğin, adamın biri bacağını kırıyor, iki kişi onu kollarında taşıyıp götürüyordu. Ya da birdenbire “A...teş” diye haykırılıyor ve herkes kendini korumak için kaçışıyordu, zira yol yapımı için büyük bir kaya havaya uçurulmuştu. O sırada yağmur çimenleri ilk çizgileriyle ıslakça silip geçmekteydi. Derenin karşı kıyısındaki bir çalılığın dibinde, o ana dek çok önemli olup da bu yeni olay karşısında unutulan bir ateş yanıyordu; şimdi tek seyircisi, yanındaki genç kayın ağacıydı. Kara domuz bu kayın ağacına tek bacağından asılıydı hâlâ; ateş, kayın ağacı ve domuz yalnızlar şimdi. Bu domuz biri onu sadece ipinden çekip götürürken ve ilerlemesi için onunla tatlı tatlı konuşurken de böğürmüştü. Sonra diğer iki adamın sevinçle kendisine doğru koştuğunu görünce daha çok böğürmeye başlamıştı. Kulaklarından tutup gözünün yaşına bakmadan çektiklerinde, bağırtıları içler acısıydı. Olanca gücüyle dirense de, kulaklarındaki acı onu kısa sıçrayışlarla ilerlemeye zorluyordu. Köprünün diğer ucunda adamlardan biri kazmayı kapmış, keskin tarafını domuzun alnına indirmişti. O andan sonra her şey sessiz sedasız olup bitti . Ön ayaklarının ikisi de aynı anda bükülen domuzcuk ancak bıçak gırtlağına girdikten sonra tekrar böğürmeye başladı; tiz, titrek bir trompet sesi gibiydi, ama çok geçmeden bu ses, patetik bir horultuyu andıran bir hırıltıya dönüştü. Homo bütün bunları hayatında ilk kez fark ediyordu.

Akşam olunca, bir odasını lokal olarak kiraladıkları rahibin küçük evinde toplanıyorlardı. O uzun yoldan haftada sadece iki kez yukarıya getirilen etler genellikle biraz bozulmuş oluyordu ve ara sıra hafif bir gıda zehirlenmesine maruz kalıyorlardı. Yine de, hava kararır kararmaz herkes küçük fenerleriyle görünmez yollardan düşe kalka çıkıp geliyordu. Çünkü gıda zehirlenmesinden ziyade, ne kadar güzel de olsa hüzün ve can sıkıntısından musdariptiler. Sıkıntıyı bol şarapla çalkalıyorlardı. Toplandıktan bir saat sonra rahibin odasına bir hüzün ve dans bulutu çöküyordu. Muhteşem yıldızlarla bezeli yumuşacık bir çayırdan geçen altın kaplama teneke bir el arabası gibi dönüp duruyordu gramofon. Artık birbirleriyle hiçbir şey konuşmuyor, sadece konuşuyorlardı. Bir okutman, bir girişimci, eski bir cezaevi müfettişi, bir maden mühendisi ve emekli bir binbaşı birbirlerine ne söyleyebilirlerdi ki? İşaretlerle konuşuyorlardı - huzursuzluğun, görece huzurun, özlemin sözcükleriyle de olsa-, bir hayvan dilini. Aslında hiçbirini ilgilendirmeyen meseleler hakkında sık sık lüzumsuz bir heyecanla tartışıyor, işi hakarete kadar vardırıyorlardı, ertesi gün de arabulucular taraflar arasında mekik dokuyordu. O zaman aslında kimsenin orada bulunmadığı ortaya çıkıyordu. Öyle davranmışlardı, çünkü zaman öldürmek zorundaydılar ve zamanı kimse gerçekten yaşamış olmasa da, kendilerini kasaplar gibi kaba saba buluyor, bu yüzden birbirlerine kinleniyorlardı.

Ruhun kütle birimi her yerde aynıydı: Avrupa. Ancak bir meşgale içindeyken görülebilen belirsiz bir avarelik. Kadın, çocuk, konfor hasreti. Ve aralarda yine sil baştan gramofon. *Rosa , haydi gidiyoruz Lodz’a , Lodz'a , Lodz’a ...ve gel benim aşk çardağıma ...* Yıldızımsı bir pudra ve tül kokusu, uzaklardaki varyete ve Avrupa cinselliğinin buğusu. Müstehcen fıkralar kahkahalarda patlıyor, fıkralar hep şöyle başlıyordu: Yahudinin biri trende gidiyormuş ...; fakat bir keresinde biri şunu sordu: “Dünyadan aya gitmek için kaç sıçan kuyruğu gerekir?” O zaman ortalık bir sessizliğe bile büründü, binbaşı Tosca’yı koydu ve gramofon çalmaya başlarken melankolik bir sesle, "Bir zamanlar Geraldine Farrar ile evlenmek istemiştim,” dedi. Sonra kadının sesi gramofonun borusundan odaya doldu ve bir asansöre bindi. Sarhoş adamların hayran olduğu bu kadın sesi, asansör sesle birlikte çılgın bir hızla yükselmeye başladı, hiçbir hedefe varamadı, tekrar alçaldı, havada yaylandı. Kadının etekleri hareketten kabardı, bu inip çıkmalar, bir süre bir notaya sıkıca sarılıp kalmalar, sonra yine yükselip alçalmalar, hele bu çağlama, her defasında da yeni bir

kasılmaya tutulma ve yeniden taşma: şehvetti bu. Homo hissediyordu, şehirlerdeki her şeye dağılmış o çıplak şehvetti bu, cinayetten, kıskançlıktan, mağazalardan, otomobil yarışlarından ayırt edilemiyordu artık -ah, şehvet de değildi artık, macera tutkusuydu- hayır, macera tutkusu da değil, gökten hızla inen bir bıçak, bir ölüm meleği, melek çılgınlığı, savaş? Tavandan sarkan upuzun sinek kâğıdının birinden bir sinek düştü önüne ve zehirlenen sinek petrol lambasından masanın muşamba örtüsünün belli belirsiz kıvrımlarına akan ışık birikintilerinden birinin ortasında sırtüstü kalakaldı; sanki yağmurdan sonra kuvvetli bir rüzgâr esmiş gibi ilkbahar öncesinin hüznüyle doluydu ışık birikintileri. Sinek doğrulmak için giderek zayıflayan çabalarda bulundu, masanın üzerinde otlanan ikinci bir sinek de duruma bakmak için ara sıra yanına gidiyordu. Homo da pürdikkat izliyordu sineği, çünkü burada sinekler büyük belaydı. Fakat ecel geldiğinde, can çekişen sinek, altı minik bacağını birbirine kavuşturup havaya dikti ve santimetre ölçüsüne vurulamayan, kulakla duyulamayan ama yine de var olan sessiz bir mezarlıktaymış gibi muşambanın üzerindeki soluk ışık lekesinde öldü. O sırada biri anlatıyordu: "Güya biri Rothschild sülalesinin aya gitmek için üçüncü sınıf bir bilet alacak kadar parası olmadığını hesaplamış.” Homo kendi kendine mırıldandı: "Öldürmek, ama yine de Tanrı’yı hissetmek; Tanrı’yı hissetmek, ama yine de öldürmek?” ve sineği bir fiskede karşısında oturan binbaşının suratına fırlatıverdi, bu da ertesi akşama dek sürecek bir olay yarattı.

O sıralarda Grigia’yla epey bir süreden beri tanışıyordu, belki de binbaşı da tanıyordu onu. Adı Lene Maria Lenzi’ydi; Selvot ve Gronleit ya da Malga Mendana, ametist kristalleri ve çiçekler gibi geliyordu bu isim kulağa, ama "i”yi uzatıp "ça”yı yumuşatarak Grigia demek daha çok hoşuna gidiyordu, bunda onun Grigia, yani Graue, diye çağırdığı ineğinden esinlenmişti. Mor-kahverengi eteği ve benekli eşarbıyla çayırının kenarında otururdu, Hollanda pabuçlarının burnu havaya kalkık, elleri rengârenk önlüğünün üzerinde kenetli olurdu, bir yandan da aşağılarda otlayan ineğine ara sıra seslenirdi ve incecik bir zehirli mantar gibi doğal ve sevimli görünürdü. Buyrukları dört sözcükten ibaretti aslında, inek fazla uzaklaştığında söylediği "Yörü bura!” ve "Yörü yoka!” sözcükleri, ‘buraya gel ve ‘yukarı gel ” anlamındaydı belli ki; fakat hayvan terbiyeciliği işe yaramadığında Grigia öfkeyle, "Gidi şeytan, yörü bura,” diye bağırır, son çare olarak da küçük bir taş gibi çayırdan aşağı paldır küldür iner, eline geçen ilk odun parçasını atış menziline girer girmez boz ineğine fırlatırdı.

Fakat Grigia vadiye doğru uzaklaşmaya pek meraklı olduğundan, bütün bunlar sürekli yavaşlayıp hızlanan bir sarkacın düzenliliğiyle tekrarlanıyordu. Bu da harikulade anlamsız olduğundan Homo da ona Grigia diye seslenerek takılıyordu. Orada öylece oturan kadına uzaktan yaklaştıkça yüreğinin daha hızlı çarptığını kendinden saklayamıyordu; insan aniden çam kokusu ya da mantarlarla kaplı orman toprağından yükselen baharatlı kokuyu aldığında da böyle çarpar yürek. Bu duyguya her zaman biraz doğa korkusu da karışıyordu, ki doğanın doğallıktan başka bir şey olmadığını unutmamak gerekir; doğa topraksıdır, keskin, zehirli, insanoğlunun boyunduruğu altına girmediğinde tümüyle insanlık dışıdır. Bu köylü kadına bağlanmasının nedeni tam da bu olsa gerekti, bir yandan da onun bir kadına bu kadar çok benzemesi karşısında duyduğu bitmek bilmeyen bir şaşkınlık. Ne de olsa insan ormanın ortasında elinde çay fincanıyla oturan bir hanımefendi gördüğünde de şaşırırdı.

Buyrun lütfen, demişti o da, Homo kapısını ilk tıklattığında. Ocağın başında duruyordu, ateşin üzerinde bir tencere vardı; ocağın başından ayrılamadığından eliyle kibarca mutfak bankını göstermekle yetindi, daha sonra ellerini gülümseyerek önlüğüne sildi ve misafirlere uzattı; biçimli bir eli vardı, en ince zımpara kâğıdı ya da parmakların arasından akan bahçe toprağı gibi kadifemsi ve pütür pütürdü. Bu ellerin sahibinin yüzü biraz alaycıydı, yandan bakıldığında ince, zarif bir profili ve Homonun hemen dikkatini çeken bir ağzı vardı. Eros'un yayı gibi kavisliydi bu ağız, ama insanın tükürüğünü yuttuğu zaman yaptığı gibi sımsıkı kenetlediği dudakların ağza tüm zarifliğine rağmen kararlı bir kabalık, bu kabalığa da hafif bir komiklik katması küçük figürün vahşi köklerden fışkırmış gibi üzerinde yükseldiği pabuçlarına mükemmelen uyuyordu. İşle ilgili bir meseleyi konuşmaya gelmişlerdi, kalkıp gidecekleri vakit yine o tebessüm belirdi ve Grigia'nın eli ilk tokalaşmada olduğundan bir an daha fazla durdu elinde. Şehirde hiçbir önem taşımayacak bu izlenimler, bu tenhalıkta birer sarsıntı gibiydi, bir ağaç dallarını rüzgârla ya da az önce uçup giden kuşla açıklanamayacak bir biçimde kıpırdatmıştı sanki.

Kısa süre sonra da bir köylü kadının sevgilisi olmuştu; yaşadığı bu değişim zihnini çok meşgul ediyordu, çünkü hiç kuşkusuz onun kendi yaptığı değil, başına gelen bir şeydi bu. Ona ikinci gidişinde Grigia hemen yanına oturmuştu, Homo ne kadar ileri gidebileceğini kestirmek için elini Grigia'nın kucağına koyunca ve buradaki en güzel kadın sensin, deyince Grigia elini uyluğunun üzerinde duran elin üzerine koydu, böylece

sözleşmiş oldular. Sonra Homo mühür niyetine onu öptü ve dudakların kana kana içtikten sonra bir bardağı doygunlukla bıraktığı gibi, Grigia da öpüştükten sonra dudaklarını şapırdattı. Başlangıçta onun bu bayağılığından biraz ürkmüş, Grigia daha fazla ileri gitmesine izin vermeyince hiç kızmamıştı; neden engellendiğini bilmiyordu, buranın âdetlerini ve tehlikelerini hiç anlamıyordu ve merakla gelecek seferi düşünerek avundu. Samanlıkta, demişti Grigia ve kapıda durup hoşçakal diyen Homo'ya, "Tez görüşmek üzre," deyip gülümsedi.

Homo daha dönüş yolundaydı ki, olanlardan ötürü mutluluk duydu; tıpkı sıcak bir içeceğin etkisini bir süre sonra aniden göstermesi gibi. Birlikte samanlığa gitme fikri -insan ağır, tahta bir kapıyı açıyor, kapatıyor, kapı rezelerinde döndükçe loşluk artıyor ve insan kahverengi, dikey bir karanlığın zemininde oturuyor- çocuk yaramazlığı gibi sevindiriyordu onu. Öpüşmelerini düşündü ve Grigia'nın dudaklarını şapırdattığını hissetti, sanki kafasına büyülü bir halka geçirilmiş gibiydi. Olacakları tahayyül etti ve aklına yine köylülerin yemek yeme biçimi geldi; ağızlarını şapırdatarak, her lokmanın hakkını vererek yavaş yavaş çiğnerler, dansları da öyledir, adım adım, muhtemelen başka her şeyde de öyledirler; bunları düşünürken

bacaklarında öyle bir sertlik hissetti ki, ayakkabıları biraz yere saplanmıştı sanki. Kadınlar gözkapaklarını indirir ve kaskatı bir ifade takınırlar, meraklı gözler onları rahatsız etmesin diye koruyucu bir maske; fazla inlemezler, ölü numarası yapan böcekler gibi hiç kıpırdamaz, tüm dikkatlerini kendilerine olanlara verirler. Nitekim aynen öyle oldu; Grigia kıştan kalma azıcık samanı ayakkabısının ucuyla küçük bir yığın haline getirdi ve çorap lastiğini düzelten bir hanımefendi gibi eteğini kaldırmak için eğildiğinde son kez gülümsedi.

Bütün bunlar atlar, inekler ve ölü domuz gibi basit ve büyülüydü. Kirişlerin arkasında olduklarında dışarıdaki taş yolda yürüyen ağır ayakkabılar yaklaşır, samanlığın önünden geçer ve sesler uzaklaşırken kalbi deli gibi çarpıyordu ama Grigia ayakkabıların oraya gelip gelmeyeceğini daha üçüncü adımda kestiriyordu. Ve onun sihirli sözleri vardı. Bürün, diyordu örneğin, bacak yerine de but. Önlük, öynüktü. İyi dayanıyor, diye hayran oluyor, uykulu gözlerle, accık yatalım, diyordu. Bir keresinde Homo onu bir daha gelmemekle tehdit edince Grigia gülmüştü: "Gelir de dayanırım gapısına!"; o zaman Homo ürksün mü, sevinsin mi bilememişti, Grigia da bunu fark etmiş olmalı ki, "Pişman mıdır? Çok pişman mıdır?"

diye sormuştu. Önlük ve örtülerin desenleri, çorapların üstündeki renkli şeritler gibiydi bu sözcükler, sırf yolculuğun uzun sürmesiyle bile şimdiki zamana biraz ayak uyduran, ama yine de gizemli kalan konuklar. Grigia'nın ağzı bu sözcüklerle doluydu ve bu ağzı öptüğünde, bu kadını seviyor muydu, yoksa kendisine bir mucize mi kanıtlanıyordu ve Grigia onu ebediyette sevgilisiyle birleştirecek misyonun bir parçası mıydı sadece, asla emin olamıyordu. Bir gün Grigia ona açıkça, "Kafasından başka şeyler geçer, bakışlarından anlarım," deyince, Homo kaçamak sözler etti, Grigia ise, "Ah, bu da ekstra *Sküss* ," demekle yetindi. Homo bunun ne anlama geldiğini sordu ama Grigia cevap vermeye yanaşmadı, Homo da onu biraz sıkıştırıp, iki yüz yıl önce burada Fransız maden işçilerinin de yaşadığını tahmin edebilecek kadar bir şeyler öğrenene ve bu sözcüğün bir zamanlar belki *excuse* olabileceğini çıkarana dek çok kafa yormak zorunda kaldı. Ama çok daha garip bir şey de olabilirdi.

Bunlar yoğun biçimde hissedilir ya da hissedilmez. İlkeleri olabilir insanın, o halde bu öylesine uyulan, estetik bir şakadır, o kadar. Yahut ilkeleri yoktur veyahut seyahatteyken Homo'da olduğu gibi biraz gevşemiştir; bu yabancı hayatın olguları başıboş kalmış şeye el koyabilir o zaman. Ama bunlar ona mutluluktan hırslanmış, yere sağlam basan yeni bir benlik vermediler, birbiriyle ilintisiz güzel lekeler halinde bedeninin hava yarıklarına yerleştiler sadece. Bir şeyden ötürü Homo yakında öleceğini hissediyordu, ama nasıl ya da ne zaman, henüz bilmiyordu. Eski hayatı gücünü yitirmişti; sonbahara doğru giderek dermansızlaşan bir kelebek gibi olmuştu.

Bazen bunu Grigia'yla konuşuyordu; Grigia'nın kendine özgü bir soru sorma tarzı vardı: Kendisine bir sır emanet edilmiş gibi saygı doluydu, hiç bencil değildi. Dağlarının ötesinde, Homo'nun ondan daha çok sevdiği, tüm benliğiyle sevdiği insanlar olmasını yadırgamıyor gibiydi. Homo da bu sevginin azalmadığını hissediyordu, sevgisi giderek güçleniyor, sürekli yenileniyordu; soluklaşmıyordu ama renkleri kuvvetlendikçe Homo'yu gerçeklikte bir karara vardırma ya da bir şeyden alıkoyma gücünü yitiriyordu. Bu sevgi mucizevi bir biçimde ağırlığını yitirmiş, tüm dünyevi şeylerden arınmıştı, bunu ancak yaşamla hesaplaşmasını bitirip ölümü bekleyenler bilir; eskiden de sağlıklıydı ama o zamanlar, bir felçlinin aniden koltuk değneklerini fırlatıp atması ve yürümesi gibi bir güç gelmişti vücuduna.

Samanların hasat zamanında bu duygu iyice kuvvetlendi. Samanlar çoktan biçilip kurutulmuştu, sadece demet yapılıp dağ çayırlarından yukarı çıkarılmaları kalmıştı. Homo adeta bir salıncağın salınımı gibi köylülerin üzerinde kalan yakındaki bir tepeden köylüleri seyrediyordu. Genç kız -çayırda tek başına, göğün muazzam cam fanusu altında benekli bir bebecik- akla gelebilecek her yolla dev bir demet yapıyor. Yere diz çöküp samanları kollarıyla kendine doğru çekiyor. Balyanın üzerine erotik bir biçimde yüzükoyun yatıp öte tarafından aşağıya uzanıyor. Yan yatıyor ve kolunu olabildiğince uzatıyor. Önce bir diziyle, sonra ikisiyle birden yukarı tırmanıyor. Homo onda bokböceği denen böceğe özgü bir şeyler olduğunu hissediyor. Nihayet tüm bedenini bir iple bağlanmış demetin altına itip yavaşça doğruluyor. Demet onu taşıyan bu rengârenk incecik insancıktan çok daha büyük - Grigia değil miydi bu?

Homo onu aramaya çıktığında, çiftçi kadınların yamaçtaki düzlüğe istifledikleri saman yığınlarının yanından geçerken kadınlar o sırada dinleniyor oluyorlardı; o zaman kendine zorlukla hâkim oluyordu, çünkü Mikelanj’ın Floransa’da Medici Şapelindeki heykelleri gibi uzanıyorlardı saman tepelerinin üzerinde, başları kollarına dayalı, bedenleri bir akıntıda dinlenir gibi. Homo›yIa konuşurken tükürecekleri vakit de çok yapay bir tavır sergiliyorlardı; üç parmakla bir tutam otu çekip çıkarıyor, bu huninin içine tükürdükten sonra deliği yine otla tıkıyorlardı; insanda gülme isteği uyandırabilirdi bu; ama eğer insan, Grigia'yı arayan Homo gibi onlardan biriyse, bu bayağı vakar karşısında aniden irkilebilirdi de. Fakat Grigia nadiren onların arasındaydı ve Homo onu nihayet bulduğunda, bir patates tarlasında oturmuş, ona gülüyordu. Homo biliyordu ki, üzerinde iki etekten başka bir şey yoktu ve ince uzun, pütürlü parmaklarının arasından akan kuru toprak bedenine değiyordu. Ama bu düşüncenin onun için alışılmadık bir tarafı yoktu artık, ruhu toprağın temasına garip bir biçimde aşina olmuştu ve belki de onunla bu tarlada hasat zamanında karşılaşmamıştı; her şey karmakarışık yaşanıyordu.

Samanlıklar dolmuştu. Kalasların aralığından içeriye gümüş bir ışık akıyor. Ot yeşil ışık saçıyor. Kapının altında kalın bir altın şerit uzanıyor.

Saman ekşi ekşi kokuyordu. Meyve posasından ve insan tükürüğünden yapılan zenci içecekleri gibi. Burada vahşiler arasında yaşadığını anımsamak bile, mayalanan samanla tıka basa dolu bu daracık yerin sıcağında esrikleşmeye yetiyordu.

Saman insanı her konumda taşır. Diz boyu samanın içinde durur insan, aynı anda hem iğreti hem de çok güvenli. Tanrı’nın avucundaymış gibi yatar içinde, Tanrı’nın avucunda bir köpekçik ya da domuzcuk gibi yatıp yuvarlanmak ister. Eğri yatar, nerdeyse dimdik uzanır yeşil bir bulutun üzerinde göğe yükselen bir aziz gibi.

Bunlar düğün günleriydi ve göğe yükseliş günleri.

Ama bir gün Grigia dedi ki: Olmaz artık. Homo ne yapıp ettiyse de, nedenini söylemedi. Ağzının etrafındaki sert ifade, gözlerinin arasındaki küçük kırışık, ki eskiden ancak bir dahaki sefere hangi samanlıkta buluşmalarının daha iyi olacağı sorusuyla belirirdi, iyiye alamet değildi. Dedikoduları mı çıkmıştı? Ama belki bir şeylerin farkında olan komşu kadınlar, hoşa giden bir şeyi izler gibi güleçtiler hep. Grigia’dan bir şey öğrenmek mümkün değildi. Bahaneler buluyor, ortalıkta pek görünmüyordu; ama şüpheci bir köylü gibi sözlerine dikkat ediyordu.

Bir gün Homo uğursuz bir işaretle karşılaştı. Dolakları açılmıştı, bir çitin kenarında durmuş dolaklarını sararken yanından geçen bir köylü kadın ona kibarca, “Çoraplarını çekmese ya, az sonra gece olacak nasılsa,” dedi. Bu olay Grigia’nın çifliğinin yakınlarında olmuştu. Bunu ona anlattığında, Grigia kibirli bir ifadeyle, “İnsanların ağzı torba değil ki büzesin,” dedi, ama yutkundu, aklı başka yerdeydi. O anda Homo kafatası Aztek kadınlarınınkine benzeyen, omuzlarına dökülen siyah saçları açık, etrafında tombul yanaklı, sağlıklı üç çocukla daima evinin önünde oturan o garip köylü kadını hatırladı. Grigia’yla ikisi her gün hiç dikkat etmeden kadının yanından geçiyorlardı, tanımadığı tek köylü kadın oydu ve ne gariptir ki, dış görünüşü dikkatini çektiği halde, onun hakkında hiçbir şey sormamıştı; sanki çocuklarının sağlıklı görünüşü ile kadının hastalıklı yüzü birbirlerini izlenim olarak sıfırlamıştı. Homo huzursuzluğun ancak bu kadından kaynaklanabileceğinden aniden emin oldu. Grigia’ya kadının kim olduğunu sordu ama Grigia sinirli sinirli omzunu silkti ve kestirip attı: “O ne dediğini bilmez! Ağzına geleni söyler!” dedi. Bir yandan da, kadının tanıklığının geçerliliğini ortadan kaldırmak ister gibi elini alnının önünden sertçe geçirdi.

Grigia köyün etrafındaki samanlıklardan birine gelmeye artık ikna edilemediğinden Homo ona dağın yukarılarına çıkmayı teklif etti. Grigia istemiyordu, nihayet kabul edince de daha sonra Homo’ya imalı gelen bir vurguyla, "İyi; illa ki uzağa gideceksek,” dedi. Bir kez daha her şeyi

kuşatan güzel bir sabahtı; uzaklarda bulutların ve insanların denizi uzanıyordu. Grigia korkuyla tüm kulübelerden uzak duruyor, açık arazide -oysa aşk stratejisinin her manevrasında hep tatlı bir umursamazlık içinde olurdu- keskin gözlerden endişeleniyordu. O anda artık sabrı taşan Homo, adamlarının da işletmekten vazgeçtiği eski bir maden galerisinin önünden az önce geçtiklerini hatırladı. Grigia'yı içeriye itti. Arkasına son kez dönüp baktığında, bir dağın doruğunda kar vardı, aşağıda güneşte altın sarısı başak demetleriyle küçük bir tarla, her ikisinin üzerinde de uçuk mavi gökyüzü uzanıyordu. Grigia kulağa yine imalı gelen bir laf etti, bakışını fark etmişti, şefkatli bir sesle, "En iyisi gökteki maviyi yukarıda bırakalım ki güzel kalsın," dedi; ama Homo ona ne demek istediğini sormayı unuttu, çünkü gitgide daralan bir karanlığa doğru el yordamıyla pürdikkat ilerliyorlardı. Grigia önden gidiyordu ve galeri bir süre sonra küçük bir odaya açılınca durup birbirlerine sarıldılar. Ayaklarının altındaki zemin kuruya benziyordu, Homo zemini kibrit ışığıyla kontrol etmek gibi bir uygarlık ihtiyacı bile hissetmedi, yere uzandılar. Grigia kuru, yumuşak toprak gibi bir kez daha aktı içinden, onun karanlıkta gerildiğini, zevkten kasıldığını hissetti, sonra yan yana yattılar ve konuşma isteği duymaksızın günün bembeyaz parladığı, uzaktaki küçük kareyi seyre daldılar. Homo oraya kadar nasıl tırmandığını kendi içinde yeniden yaşadı, köyün arkasında Grigia'yla buluştuğunu gördü, sonra tırmanmalarını, döne döne tırmanmalarını, Grigia'nın dizlerinin altındaki eteğinin turuncu farbasına kadar çıkan mavi çoraplarını gördü, komik ayakkabılarıyla salınarak yürüyüşünü, galerinin önünde durduğunu gördü, küçük altın tarlalı manzarayı gördü ve birdenbire girişin aydınlığında duran kocasını fark etti.

İşlerde kullanılan bu adam daha önce hiç aklına gelmemişti; şimdi, avcı kurnazı koyu gözlerini, sert ifadeli at hırsızı suratını görünce, adamın konuştuğunu duyduğu o tek anı da hatırladı; kimsenin girmeye cesaret edemediği eski bir galerinin içine sürünerek girdikten sonra şunları söylemişti: "Bir beladan öbürüne girmişim; ama geri dönmek zor." Homo hemen tabancasına davrandı ama aynı anda Lene Maria Lenzi'nin kocası gözden kayboldu, etrafındaki karanlık ise bir duvar kadar kalındı. Homo el yordamıyla çıkışa doğru ilerledi, Grigia da ona tutunuyordu. Homo girişin önüne yuvarlanan kayayı yerinden oynatmaya gücünün yetmeyeceğini hemen anladı; adamın onlara neden bu kadar çok zaman tanıdığını da biliyordu artık, plan yapması ve kaldıraç olarak kullanabileceği bir ağaç gövdesi bulması zaman almıştı.

Grigia kayanın önünde diz çökmüş yalvarıp yakarıyor, bağırıp çağırıyordu; iğrençti bu yaptığı, üstelik de boşuna. Grigia asla yanlış bir şey yapmadığına ve bir daha asla yanlış yapmayacağına dair yeminler ediyor, domuz gibi böğürüyor, ürkmüş bir at gibi kayaya anlamsızca toslayıp duruyordu. Sonunda Homo bütün bunların doğanın düzenine tümüyle uyduğunu hissetti ama o, kültürlü insan, gerçekten de geri alınamaz bir şeylerin gerçekleştiğine ilkin inanamadı. Elleri cebinde duvara yaslanmış, Grigia'yı dinliyordu. Sonra yazgısını gördü; yazgısının, günler, haftalar, aylar boyunca, yani çok uzun sürecek bir uyku gibi üstüne çöktüğünü rüyadaymışçasına hissetti. Grigia'ya usulca sarılarak onu taşın önünden çekti. Onun yanına uzanıp beklemeye başladı. Eskiden, kaçışı olmayan böyle bir hapishanede aşkın ısırıklar gibi keskin olacağını düşünürdü belki ama Grigia'yı düşünmeyi bile unuttu. Omzunu omzunda hâlâ hissetse de, Grigia ondan ya da o Grigia'dan uzaklaşmıştı; tüm hayatı, hâlâ var olduğunu bileceği ama asla uzanamayacağı kadar uzaklaşmıştı. Saatlerce kıpırdamadan yattılar. Günler geçmiş olabilirdi, geceler; açlık ve susuzluk yolun heyecanlı bir parçası gibi geride kalmıştı; giderek halsizleştiler, hafifleştiler ve içlerine kapandılar; engin denizlerce dalıp gittiler, küçük adalarca uyandılar. Bir keresinde böylesi küçük uyanışlardan birinde hızla yerinden sıçradı: Grigia gitmişti; içinde daha biraz önce gittiğine dair keskin bir his vardı. Gülümsedi; çıkış yolundan hiç söz etmemişti; onu geride bırakmak istemişti; kocasına kanıt olarak !.. Doğrulup etrafına bakınınca zayıf, ince ışığı o da gördü. Işığın biraz daha yakınına, galerinin derinliklerine doğru sürünerek ilerledi - hep öteki tarafa bakmışlardı. Muhtemelen dışarıya açılan dar yarığı görüverdi. Grigia'nın kemikleri inceydi ama çok gayret ederse kendisi de oradan geçebilirdi belki. Bir çıkıştı. Ama hayata geri dönmek için belki de fazla güçsüzdü o anda, istemiyordu ya da bilincini yitirmişti.

Aynı saatte aşağıda Mozart Amadeo Hoffingott, tüm çabalar sonuçsuz kaldığı ve girişimin başarısızlığı anlaşıldığından çalışmanın kesilmesini emrediyordu.

PORTEKİZLİ KADIN

Bazı belgelerde delle Catene, bazılarında da Ketten Beyleri diye geçerlerdi; kuzeyden gelmiş, güneyin eşiğinde durmuşlardı; çıkarlarına geldiği gibi Alman ya da Latin kökenli olduklarını söyler, kendilerini kendilerinden başka hiçbir yere ait hissetmezlerdi.

Brixen ile Trento arasında, Brenner üzerinden İtalya'ya giden büyük yolun yan tarafında, neredeyse serbest duran dimdik bir kaya duvarının üzerindeydi şatoları; şatonun beş yüz ayak aşağısındaki vahşi küçük ırmak öyle çağıltılı akıyordu ki, insan kafasını pencereden dışarıya uzattığında odanın içinde çalan kilise çanını bile duyamazdı. Dış dünyanın hiçbir sesi, Catene'lerin şatosunun önünde asılı bu muazzam gürültü perdesinden geçip şatoya ulaşamıyordu; fakat çağıltıya karşı durabilen göz bu engeli aşıyor, şaşırıp sendeleyerek manzaranın derinliğine düşüyordu.

Keskin ve dikkatli diye bilinirlerdi tüm Ketten Beyleri ve etraflarındaki hiçbir fırsat gözlerinden kaçmazdı. Ve hemen derinden kesiveren bıçaklar gibi acımasızlardı. Ne öfkeden kızarır ne de sevinçten pembe pembe olurlardı; öfkelendiklerinde kararır, sevindiklerinde altın gibi güzel ve ender parlarlardı. Tüm Ketten Beylerinin, yılların ve yüzyılların akışında kim olurlarsa olsunlar, kahverengi beden ve sakal kıllarının zamanından önce kırlaşması ve altmış yaşına varmadan ölmeleriyle, bir de, bazen sergiledikleri muazzam gücün orta boylu ince bedenlerinden değil, sanki göz ve alınlarından fışkırmasıyla benzeştikleri söylenirdi, fakat bunlar sindirilmiş komşuların ve hizmetkârların uydurdukları söylentilerdi. Ellerine geçirebildikleri her şeyi alırlar, duruma göre dürüst, acımasız ya da kurnaz davranırlardı, ama daima soğukkanlı ve amansızlardı; kısa yaşamları telaşsızdı ve onlar paylarına düşeni yaptıktan sonra ivmesi düşmeden çabucak sona ererdi.

Ketten soyunun âdetinde civardaki soylularla akrabalık ilişkisi kurmak yoktu; kadınlarını uzaklardan alırlar, dost ve düşmanlarının seçiminde hiçbir şekilde kısıtlanmamak için zengin kadınlar alırlardı. Ketten Beyi on iki yıl önce güzel Portekizli kadınla evlendiğinde otuz yaşındaydı. Düğün yaban elde olmuştu, maiyet, hizmetkârlar, atlar, hizmetçi kızlar, yük hayvanları ve köpeklerden oluşan çıngıraklı alay Catene bölgesinin sınırlarına girdiğinde gencecik kadın doğurmak üzereydi; bir yıllık çiftleşme uçuşu gibi geçmişti zaman. Zira tüm Kettenler parlak birer kavalyeydi, fakat bu yönlerini ancak evliliğe talip oldukları yıl ortaya koyuyorlardı; kadınları güzeldi, çünkü yakışıklı oğullar istiyorlardı ve yurtlarındaki gibi saygın olmadıkları yaban ellerde böyle kadınları başka türlü elde edemezlerdi; fakat o bir yılda mı kendilerini gerçekte oldukları gibi gösteriyorlardı, yoksa diğer tüm yıllarda mı, onlar da bilmiyorlardı. Bir ulak şatoya yaklaşan alayı önemli bir haberle karşıladı: alayın renkli giysileri ve tüylü flamaları kocaman bir kelebek gibiydi hâlâ ama Ketten Beyi değişmişti. Kafileye tekrar yetiştiğinde, aceleye sürüklenmek istemezmiş gibi atını karısının yanında yavaş yavaş sürmeye devam etti, ama yüzü bir bulut duvarı gibi yabancılaşmıştı. Bir dönemeçten sonra aniden karşılarına çıkan şatoya sadece çeyrek saatlik bir yol kaldığında, sessizliği zorlukla bozdu.

Karısının geri dönmesini istiyordu. Kafile durdu. Portekizli kadın yola devam etmekte ısrarlıydı; nedenleri Öğrendikten sonra da geri dönebilirdi.

Trento piskoposları güçlü efendilerdi, imparatorluk mahkemesi onların ağzına bakardı: büyük büyükbabalarının zamanından beri Kettenler onlarla bir parça toprak yüzünden kavgalıydılar ve anlaşmazlıkları kâh bir hukuk mücadelesine, kâh talepler ve direnişler yüzünden kanlı çatışmalara dönüşmüştü, ama hasmın üstünlüğü karşısında pes etmek zorunda kalanlar daima Ketten Beyleri olmuştu. Başka yerde hiçbir fırsatı kaçırmayan gözler burada bir fırsat çıkmasını boşuna bekliyordu; ama baba görevi oğluna devrediyor, gururları kuşaktan kuşağa hiç azalmadan beklemeyi sürdürüyorlardı.

Beklenen fırsat bu Ketten Beyi’nin karşısına çıkmıştı işte. Az kalsın fırsatı kaçıracağını düşününce korktu. Soyluların güçlü bir kanadı piskoposa karşı ayaklanmış, onun gafil avlanarak tutsak edilmesine karar vermişti, geri döndüğü duyulan Ketten oyunun kozu olacaktı. Bir yıldır uzaklarda olan Ketten, piskoposluk güçlerinin ne durumda olduğunu bilmiyordu; ama

bunun yıllarca sürecek sonu belirsiz yaman bir sınav olacağını ve Trento daha başında tuzağa düşürülemezse, son ana kadar kimseye güvenilemeyeceğini biliyordu. Bu fırsatı neredeyse kaçırtan güzel karısına öfke duydu. Bir at boynu geriden eşlik ettiği karısını her zamanki gibi çok beğeniyordu; onu inci kolyeleri gibi gizemli buluyordu hâlâ. Bu şeyleri sinirlerle örülü avuç içinde tarttığında bezelye gibi ezebileceğim sanıyor insan, diye düşündü karısının yanında atını sürerken, ama öyle anlaşılmaz bir biçimde sağlam duruyorlardı ki avuçta. Fakat yeni haberle birlikte bu büyü, oğlan çocuğu üryanlığındaki sert güneşli ilk günlerin geri gelmesiyle kışın hayal perdelerinin kalkması gibi bir kenara itilmişti. Kadın ve çocuğun yabancılaşıp uzaklaşacağı, at sırtında geçecek yıllar vardı önünde.

Bu arada atlar şatonun yükseldiği kaya duvarının dibine varmıştı ve artık her şeyi öğrenen Portekizli kadın kalmak istediğini bir kez daha açıkladı. Vahşice yükseliyordu şato. Kayanın bağrında tek tük kıllar gibi kavruk ağaçlar vardı. Ormandaki dağlar öyle bir yükselip alçalıyordu ki, bu çirkinlik sadece deniz dalgalarını bilen birine tasvir bile edilemezdi. Havada serin bir ıtır kokusu vardı, her şey, yabancı, yeşil bir boya içeren büyük, kırık bir çanağa girildiği izlenimini uyandırıyordu. Ama ormanlarda geyik, ayı, yabandomuzu, kurt ve belki tek boynuzlu at da vardı. Daha ötelerde dağkeçileri ve kartallar barınıyordu. Dipsiz uçurumlar ejderhalara mesken oluyordu. Sadece vahşi patikaların geçtiği orman, haftalar uzaklığında ve derinliğindeydi ve yukarıda, dağların ormana bindiği yerde hayaletler diyarı başlıyordu. Demonlar yaşardı orada, fırtınalar ve bulutlarla birlikte; hiçbir Hıristiyanın yolu oralara düşmezdi ve gitmeye cüret edenlerin başına öyle felaketler gelirdi ki, hizmetçi kızlar bunları kışlık odalarda fısıltıyla anlatırken, hizmetkârlar gururları okşanarak susar, omuz silkerlerdi, zira erkeklerin hayatı tehlikeliydi ve böylesi maceralar başa gelebilirdi. Duydukları arasında Portekizli kadına en garip geleni şuydu: Nasıl ki şimdiye dek gökkuşağının ucuna kimse ulaşamadıysa, o büyük taş surların ötesini görmeyi başaran da olmamıştı; bir sur bitiyor, diğeri başlıyordu; aralara, taşlarla dolu örtüler gibi çukurlar geriliydi, burçlar ev büyüklüğündeydi, yerdeki küçük kırık taşlar bile adam başı kadardı; aslında dünya olmayan bir dünyaydı. Sevdiği adamın geldiği bu ülkeyi onun kişiliğine, adamın kişiliğini de yurdu hakkında anlattıklarına göre düşlemişti. Tavuskuşu mavisi denizden bıkkındı, gerilmiş bir yayın kirişi gibi beklenmeyenlerle dolu bir ülkeyle karşılaşmayı beklemişti; fakat sırrı görünce tahmin edilemeyecek kadar çirkin buldu ve kaçıp gitmek istedi.

Birbirine eklenmiş tavuk kümesleri gibiydi şato. Kaya üzerinde bir taş yığını. Yosun kaplı baş döndürücü duvarlar. Çürük tahtalar ya da yaş ağaç gövdeleri. Çiftçi ve savaş araçları, ahır zincirleri ve araba dingilleri. Ama artık burada olduğuna göre, buraya aitti ve belki de gördükleri çirkin değildi de, erkeklerin âdetleri gibi, önce alışılması gereken bir güzellikti.

Ketten Beyi karısının atını dağdan yukarı sürdüğünü görünce, onu durdurmaya kalkışmadı. Bunun için ona minnettar değildi, fakat ne iradesini kıran ne de iradesine boyun eğen, ondan kaçınarak başka yere çağıran bu tavır, karısının ardından kayıp zavallı bir ruh gibi sessiz sedasız atını sürmeye zorluyordu onu.

İki gün sonra yine at üstündeydi.

On bir yıl sonra da hâlâ öyle. Trento'ya karşı alelacele düzenlenen baskın başarısızlığa uğramış, daha başında soyluların güçlerinin üçte birine ve cesaretlerinin yarısından fazlasına mal olmuştu. Geri çekilirken yaralanan Ketten Beyi hemen eve dönmedi; iki gün boyunca bir köylü kulübesinde saklandı, sonra şatolara at sürerek direnişi canlandırmaya çalıştı. Girişimin ön görüşmelerine ve hazırlıklarına çok geç kalmıştı, başarısız hamleden sonra boğanın kulağını bırakmayan köpek gibi asılmıştı bu işe. Soylulara saflarını birleştirmeden piskopos kuvvetleri karşı saldırıya geçerse başlarına gelecekleri anlattı, ağırkanlıları ve cimrileri coşturup onlardan para kopardı, takviye güç getirdi, silahlandırdı ve soyluların kumandanı seçildi. İlk başta yaraları o kadar çok kanıyordu ki, sargıların günde iki defa değiştirilmesi gerekiyordu; at sırtında gider, görüşmelerde bulunur, geç kaldığı her hafta için fazladan bir gün uzakta kalırken, muhtemelen endişe içinde olan büyüleyici Portekizli kadını düşünüp düşünmediğini bilmiyordu.

Yaralandığı haberinden ancak beş gün sonra gitti ona ve sadece bir gün kaldı. Portekizli kadın ona hiç soru sormadan, fırlatılmış bir okun hedefine isabet edip etmeyeceğini anlamak ister gibi inceleyen gözlerle baktı.

Ketten Beyi ulaşabildiği son delikanlıya varıncaya kadar adamlarını topladı, şatoyu savunma durumuna soktu, talimat ve emir yağdırdı. Hizmetkâr gürültüsü, at kişnemesi, kalas taşınması, demir ve taş sesinden ibaretti o gün. Gece yine at üstündeydi. Hayran olunan soylu bir yaratığa duyulan şefkat ve nezaketi gösteriyordu karısına, ama başında miğfer yokken bile bir miğferin altından bakıyormuş gibi dimdikti bakışları. Vedalaşma zamanı geldiğinde Portekizli kadın, aniden kadınca duygulara yenik düşerek bari şimdi yaralarını temizlemesine ve sargısını yenilemesine

izin vermesini istedi ama o bırakmadı; gereğinden daha büyük bir aceleyle vedalaştı, vedalaşırken gülünce Portekizli kadın da güldü.

Hasmın savaşma tarzı piskopos kılığı içindeki katı, soylu adama uygun olarak alabildiğine şiddet doluydu ama onun bu kadınsı kıyafetten öğrenmiş olabileceği gibi, aynı zamanda da uysal, sinsi ve inatçıydı. Konumu ve nüfuzu yeni yandaşlar toplamaya yetmediğinde, zenginliği ve yaygın mülkiyeti adım adım verilen, son ana dek geciktirilen ödünlerle yavaş yavaş etkisini gösteriyordu. Bu mücadele biçimi kesin kararlardan uzak duruyordu. Direniş keskinleşince kabuğuna çekiliyor, direnişin gevşediğini gördüğü yere aniden saldırıyordu. Bazen bir kale saldırıya uğruyor, eğer zamanında terk edilmemişse kanlı bir katliam yaşanıyordu, bazen de birlikler haftalarca bir yere kamp kuruyorlar ama köylülerin bir ineğinin çalınmasından ya da birkaç tavuğunun boğazlanmasından başka bir şey olmuyordu. Haftalar yaz ile kış, mevsimler yıl oldu, iki güç birbiriyle boğuşuyordu, biri vahşi ve saldırgandı, ama fazla zayıftı, diğeri ise uyuşuk, yumuşak, ama korkunç ağır bir gövde gibiydi, üstelik zaman, ağırlığına ağırlık katıyordu.

Ketten Beyi bunun farkındaydı elbette. Bezgin ve takatsiz şövalyelerin ani bir saldırıda son kuvvetlerini harcamalarını engellemekte zorlanıyordu. Bir açık, dönüm noktası, artık sadece tesadüf eseri gerçekleşebilecek imkânsızı kolluyordu. Babası da beklemişti, dedesi de. Ve çok uzun zaman beklendiğinde nadiren olan şey bile gerçekleşebilir. On bir yıl bekledi. Direnişi ayakta tutabilmek için soyluların şatoları ile savaş yığınları arasında at sırtında mekik dokudu, korkakça savaş yönetmekle suçlanmamak için girdiği yüz çarpışmada cesur yiğit ününü her defasında yeniden pekiştirdi, yoldaşlarının öfkesinin sönmemesi için zaman zaman kanlı çatışmalara da girdi ama piskopos gibi o da kesin bir karara varmaktan kaçınıyordu. Birçok kez hafif yaralandı, ama evde asla iki kere on iki saatten fazla kalmadı. Yaralarının ve göçebe hayatının izleriyle kaplandı. Yorgun birinin oturmaması gerekir ya, o da evde uzun süre kalmaktan korkuyordu. Eyer vurulmuş huzursuz atlar, erkek kahkahaları, meşale ışığı, ormanda yeşil yeşil parıldayan ağaçların arasında altın tozundan bir ağaç gövdesi gibi yükselen kamp ateşinin sütunu, yağmur kokusu, küfürler, caka satan şövalyeler, yaralıları koklayan köpekler, kadınların yukarı kaldırılmış etekleri ve ürkmüş köylüler onun bu yıllardaki tek eğlencesiydi. Tüm bunların ortasında inceliğini ve zarafetini korudu. Kahverengi saçlarının arasına beyaz teller sinsice sokulmaya başlamıştı

ama yüzü yaşlılık nedir bilmiyordu. Kaba saba şakalara karşılık vermek zorundaydı ve bunu bir erkek gibi yapıyordu ama o esnada gözleri donuktu. Adamlar disiplini gevşettiklerinde bir öküz çobanı gibi aralarına dalmayı biliyordu; ama bağırmıyordu, alçak sesle kısaca konuşuyordu, askerler ondan korkuyorlardı; asla öfkeye kapılmıyor gibiydi ama öfkeyi yansıtıyor, yüzü kararıyordu. Savaş esnasında kendini unutuyordu; o zaman içindeki her şeyi, şiddetli, yaralayıcı hareketlerle dışa vuruyordu, danstan sarhoş, kandan sarhoş, ne yaptığım bilmiyor ama daima doğru olanı yapıyordu. Askerler bu yüzden ona tapıyorlardı; piskoposa olan nefreti yüzünden ruhunu şeytana sattığı ve güzel, yabancı bir kadın kılığında şatosunda yaşayan şeytanı gizlice ziyaret ettiğine dair bir efsane oluşmaya başladı.

Ketten Beyi bunu ilk duyduğunda ne öfkelendi ne de güldü, ama sevinçten altın gibi ışıdı. Kamp ateşinin ya da bir köy ocağının başında otururken ve yağmurdan sertleşmiş derinin tekrar yumuşadığı gibi yorucu gün de sıcağın karşısında eriyip giderken sık sık düşüncelere dalıyordu. O bir kurt gibi etrafında dolanırken, Trento'da etrafında din âlimleri, emrinde ressamlar, halis ketenlerde yatan piskoposu düşünüyordu. Bunlara kendisi de sahip olabilirdi. Ruhun gıdası eksik kalmasın diye bir papaz yardımcısı, kitap okutmak için bir yazıcı, neşeli bir nedime almıştı şatoya; yurt özlemini mutfaktan kovsun diye ta uzaklardan bir aşçı getirtmişti, gezgin âlim ve öğrenciler sohbetleriyle neşelenmek için birkaç günlüğüne konuk ediliyordu, duvarları kaplamak için değerli halı ve kumaşlar geliyordu; gelmeyen sadece kendisiydi. Bir yıl boyunca coşkulu sözler etmişti, yaban elde ve seyahat süresince, oyunlar ve iltifatlar -çünkü her düzgün şeyin, çelik ya sert şarap, at ya da fıskiye, ruhu olduğu gibi Catenelerin de vardı- ama o zamanlar yurdu uzaktaydı ve gerçek benliği haftalarca at koşturulsa bile ulaşılamayacak bir şeydi. Şimdi de ara sıra düşünmeden konuşuyordu ama sadece atların ahırda dinlendiği sürece; geceleri geliyor, sabah olunca atına atlayıp gidiyordu ya da sabah çanından akşam duasına dek kalıyordu. İnsanın uzun süredir üzerinde taşıdığı bir şey gibi aşinaydı. Sen gülünce o da gülüyor, sen yürüyünce o da seninle geliyor, elinle kendi bedenine dokunduğunda onu hissediyorsun: ama onu havaya kaldırıp da yüzüne baktığında susuyor ve gözlerini kaçırıyor. Ketten bir kez olsun daha uzun süre kalsaydı, gerçekte nasılsa öyle olmak zorunda kalacaktı. Ama asla ben buyum ya da şu olmak istiyorum demediğini hatırlıyordu, karısına sadece avdan, maceralardan, yaptığı şeylerden bahsetmişti; o da esasında gençlerin genelde yaptığı gibi şu ya da bu konuda ne düşündüğünü sormamış ya da

ileride nasıl olmak istediğinden söz etmemiş, daha önceleri çok canlı ve hayat dolu olmasına rağmen, bir gül gibi sessizce açmıştı kendini ve daha kilisenin taş merdivenlerinde bile, sanki o uzak hayata gitmek üzere atın sırtına atlayacağı bir taşın üzerinde duruyormuş gibi yola çıkmaya hazırdı. Karısının ona doğurduğu iki çocuğunu pek tanımıyordu, ama küçük kulakları duymaya başlar başlamaz babalarının şanıyla dolan oğulları, uzaktaki babalarını tutkuyla seviyorlardı. İkincisinin hayatını borçlu olduğu gecenin garip bir anısı vardı. Şatoya vardığında karısının üzerinde açık gri üzerine koyu gri çiçekli yumuşacık bir elbise vardı, siyah saçları gece için örülmüştü, güzel burnu, gizemli resimlerle dolu bir kitabın pürüzsüz sarı aydınlığında çok belirgindi. Sihir gibiydi. Sessiz sakin oturuyordu görkemli giysisiyle, eteğinden sayısız kıvrım dereleri dökülüyor, sadece kendinden çıkıp kendine geri akıyordu; tıpkı bir fıskiye gibi; bir fıskiye sihir ya da mucize dışında kurtarılabilir, salt kendine dayalı sallantılı varoluşunun tamamen dışına çıkabilir mi? İnsan bu kadına sarıldığında aniden büyülü bir dirence çarpabilirdi; öyle olmadı; fakat sevgi daha da tekinsiz değil midir? İçeriye sessizce giren Ketten'e, uzun süre giydiği ama ne zamandır göremediği, biraz yabancılayıp hemen üstüne alıverdiği bir paltoyu anımsamış gibi bakmıştı.

Oysa savaş kurnazlığı, siyasi yalanlar, öfke ve öldürmek ne kadar daha bildik geliyordu Ketten'e. Eyleme eylemle karşılık verilir; piskopos altınlarına güvenir, kumandan ise aristokrasinin direniş gücüne; emirler açık seçiktir; elle tutulur, gün gibi ortadadır bu hayat, yana kaymış demir boyunluğun altına mızrağı saplamak, parmağını uzatıp bu şudur diyebilmek kadar basittir. Oysa öteki ay kadar yabancıdır. Ketten Beyi bu ötekini gizli gizli seviyordu. Düzen, aile hayatı ve artan zenginlik ona haz vermiyordu. Ve yıllarca yabancı mülk uğruna savaşsa da, kazancın verdiği huzurun peşinde değildi, ruhunun dışına çıkmaya hasretti; alınlarındaydı Catenelerin gücü, fakat alınlardan sadece sessiz eylemler çıkar. Sabahları eyere atladığında, pes etmemenin mutluluğunu hâlâ her defasında hissediyordu, ruhunun ruhunu; ama akşamları eyerden indiğinde, yaşanan aşırılığın huysuz kasveti çöküyordu üzerine, hiç çaba göstermeden güzel bir şey, adını koyamadığı güzel bir şey olmamak için gün boyunca çaba göstermişti sanki. Piskopos, o sinsi herif, Ketten onu zor duruma düşürdüğünde Tanrı'ya dua edebilirdi; oysa Ketten sadece yeşeren ekinlerin arasında dörtnala gidebilir, altındaki atın asi dalgalanmalarını hissedebilir, üzengilerle nezaket ve dostluk yaratabilirdi. Ama bunların olması ona iyi

geliyordu. Öteki olmadan da yaşayabilmek ve öldürebilmek. Gözlerini ateşe diktiğinde gizlice oraya sokulan, düşlerinden kaskatı doğrulup o tarafa döner dönmez ortadan kaybolan bir şey yadsınıyor ve uzaklaştırılıyordu böylece. Ketten Beyi piskoposu düşündüğünde zihninde upuzun, dolaşık ipler eğiriyordu bazen ve ona öyle geliyordu ki, bunları ancak bir mucize çözebilirdi.

Karısı kitaplarındaki resimlerin önünde oturmadığı zamanlar yanına şatonun yaşlı uşağını alıyor, ormanlarda dolaşmaya çıkıyordu. Orman açar kendini ama ruhu geri çekilir; Portekizli kadın çalıların arasında geziniyor, kayalara tırmanıyor, hayvanları ve izlerini görüyordu ama eve götürdüğü tek şey, ormandan dışarı taşındığı anda gerilimini yitiren o küçük korkular, üstesinden gelinmiş zorluklar ve tatmin edilmiş meraktı, bir de, bu ülkeye gelmeden önce de hikâyelerden bildiği o yeşil akis, ki içine girilmediği anda insanın arkasından kapanıveriyordu. Bu arada şatoyu rahatlıkla idare ediyordu. Hiç deniz görmemiş oğulları, kendi çocukları mıydı? Bazen onların genç kurtlar olduğunu düşünüyordu. Bir keresinde ona ormandan bir kurt yavrusu getirdiler. Portekizli kadın onu da büyüttü. Kurt ile iri köpekler birbirlerine zorla katlanıyorlardı, işaret alışverişi olmadan birbirlerini rahat bırakıyorlardı. Kurt avludan geçerken köpekler ayağa kalkıp ona bakıyor, ama ne havlıyor ne de hırlıyorlardı. Kurt göz ucuyla köpeklere baksa da, bakışı dimdikti ve herhangi bir şey belli etmemek için yavaşlamadan, gerilmeden yürüyüp gidiyordu. Hanımının peşinden ayrılmıyordu; sevginin ve yakınlığın işaretleri yoktu ama; keskin gözleriyle hanımına sık sık bakıyor ama bu gözler bir şey söylemiyordu. Portekizli kadın bu kurdu çok seviyordu, çünkü kasları, kahverengi kılları, suskun vahşiliği ve gözlerinin keskinliği ona Ketten Beyi’ni anımsatıyordu.

Sonunda beklenen an geldi; piskopos hastalanıp öldü, kilise başsız kaldı. Ketten, yerinden oynatılabilen ne varsa sattı, taşınmaz mülkünü ipoteklendirdi, tüm imkânlarını kullanarak küçük bir ordu donattı; ardından pazarlığa başladı. Yeni efendileri henüz bir karara varamadan, eski savaşı yeni baştan silahlanan orduya karşı sürdürmek ile, ucuz bir anlaşma yapmak arasında karar vermek durumunda kalan kilise konseyi İkincisinde karar kıldı; son güç ve tehdit unsuru olan Ketten’in bu işten kârlı çıkması, kilise meclisinin de bunun acısını daha güçsüz ve ürkeklerden çıkarması kaçınılmazdı.

Böylece, dördüncü kuşakta bile insanın her sabah kahvaltıda hem gördüğü hem görmediği bir duvar gibi karşısına çıkan şey ortadan kalktı; birdenbire yok olmuştu; o zamana değin her şey tüm Kettenlerin hayatında nasılsa öyle olmuştu, bu Ketten'in hayatı ise ortalığı toparlamak ve düzenlemekten ibaret olacaktı artık - bir beyin değil, bir zanaatçının hedefi.

O sırada, atıyla eve dönerken Ketten'i bir sinek soktu.

Eli derhal şişti ve kendini çok halsiz hissetti. Küçük, yoksul bir köyün meyhanesine indi, kirli tahta masada otururken uyku bastırdı. Bedenini pisliğin içine bıraktı, akşama doğru uyandığında ateşler içinde yanıyordu. Acelesi olsaydı, her şeye rağmen yola devam ederdi; ama acelesi yoktu. Ertesi sabah atına binerken halsizlikten yere yığıldı. Koluyla omzu da şişmişti, içine zorla girdiği zırhı yeniden açtırtmak zorunda kaldı; orada öylece durup zırhın çıkarılmasını beklerken, daha önce hiç görmediği bir titreme nöbetine tutuldu; kasları öyle seğirip zangırdıyordu ki, bir elini diğerine götüremiyor, yarı yarıya açılmış zırhının demir parçaları fırtınada kopmuş bir çatı oluğu gibi takırdıyordu. Bundaki komikliği fark edince takırtılarına hiddetle güldü; ama bacakları bir oğlan çocuğunkiler gibi güçsüzdü. Karısına, bir şifacıya ve ünlü bir hekime birer ulak yolladı.

İlk gelen şifacı oldu ve şifalı otlardan sıcak kompresler hazırlatıp yarayı kesmek için izin istedi. Eve varmakta artık iyice sabırsızlanan Ketten kesmesine izin verince, sonunda eski yaralara bir yarısı kadar yeni yara eklendi. Tuhaftı karşı koyamadığı bu sancılar. Bey iki gün emici ot kompreslerinde yattı, sonra vücudunu tepeden tırnağa sardırıp kendini eve taşıttı; yolculuk üç gün sürdü ama hayatın tüm savunma güçlerini tükettiğinden ölüme de götürebilecek olan bu sert önlemler hastalığın önünü almışa benziyordu. Şatoya vardıklarında, zehirlenmiş Ketten ateşler içinde yanıyordu, ama cerahat daha fazla yayılmamıştı.

Yanan geniş bir otluğu andıran bu ateş haftalarca sürdü. Hasta ateşinin içinde günden güne eridi ama tehlikeli sıvılar da bu ateşte kaynayıp buharlaşıyor gibiydi. Ünlü hekim bile bir şey diyemedi, sadece Portekizli kadın kapıya ve yatağa gizemli işaretler koydu. Günün birinde Ketten Beyi'nden geriye yumuşak, kızgın külle dolu bir kalıptan başka bir şey kalmayınca ateş aniden düşüverdi ve kor halinde için için yanmaya devam etti.

İnsanın karşı koymadığı acıların tuhaflığı bir yana, hasta daha sonraki evreyi de tam içinde olan biri gibi yaşamamıştı. Çok uyuyordu, ama gözleri

açıkken de orada değildi; ama bilinci geri geldiğinde, ne çocuksu bir sıcaklıktaki bu baygın ve güçsüz beden, ne de bir nefesle bile dalgalanan bu zayıf ruh onundu. Aralarından çoktan ayrılmış olmalıydı ve bütün bu zaman boyunca bir yerde, acaba bir kez daha geri dönmek zorunda kalacak mıydı diye bekliyordu sadece. Ölmenin bu kadar huzurlu olduğunu hiç bilmezdi; varlığının bir parçası önden ölmüş ve bir gezgin kafilesi gibi dağılmıştı: Kemikler hâlâ yataktayken ve yatak da yerindeyken, karısı üzerine eğilirken, ve o, meraktan, değişiklik olsun diye onun dikkat kesilmiş yüzündeki ifadeleri izlerken, sevdiği her şey daha şimdiden çok ötesindeydi. Ketten Beyi ve mehtaplı geceler büyücüsü onun içinden dışarı çıkmış ve yavaşça uzaklaşmışlardı; hâlâ görüyordu onları, bir iki hamleyle onlara yetişebileceğini biliyordu ama zaten onların yanında mıydı, yoksa hâlâ burada mı, bilmiyordu işte. Ama tüm bunlar dev, müşfik bir elin avucundaydı, bu el bir beşik gibi yumuşaktı, aynı zamanda da her şeyi ölçüp tartıyordu ama sonucu pek önemsemiyordu. Tanrı olabilirdi bu. Kuşku duymuyordu ama heyecana da kapılmıyordu; bekliyordu ve ne üzerine eğilen gülümsemeye ne de şefkatli sözlere karşılık veriyordu.

Sonra bir gün geldi, hayatta kalmak için tüm gücünü toplamazsa bunun son günü olacağını aniden kavradı ve o günün akşamı ateşi düştü.

Nekahetin ilk adımını geride bıraktığını hissedince, kendini her gün boşluğun üzerindeki kaya çıkıntısındaki duvarsız küçük çimenliğe taşıttı. Orada örtülerine sarılıp sarmalanmış halde güneşin altında yatıyordu. Uyuyor, uyanıyor, ikisinden hangisini yaptığını bilmiyordu.

Bir keresinde uyandığında karşısında kurt vardı. Kurdun bilenmiş gözlerine baktı ve yerinden kımıldayamadı. Ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu, sonra karısı yanındaydı, kurt da dizinin dibinde. Sanki hiç uyanmamış gibi tekrar gözlerini kapattı. Ama tekrar yatağına taşındığında arbaletini istedi. Arbaleti geremeyecek kadar güçsüzdü; şaşırdı. Uşağı çağırdı, arbaleti ona verdi ve emretti: Kurt. Uşak tereddüt edince çocuk gibi öfkelendi; ve akşam kurdun postu şatonun avlusunda asılıydı. Portekizli kadın postu görünce ve hizmetkârlardan ne olup bittiğini öğrenince kanı dondu. Ketten'in yatağının yanına gitti. Ketten bembeyaz bir yüzle yatıyor ve uzun zamandan beri ilk kez gözlerine bakıyordu. Portekizli kadın güldü ve dedi ki: Posttan kendime bir başlık yaptıracağım ve geceleri kanını emeceğim.

Sonra Ketten Beyi, eskiden bir keresinde, piskopos Tanrı'ya dua edebilir, bu sizin için tehlikeli, diyen ve daha sonra kendisine devamlı son kutsamayı yapan din adamına yol verdi; ama bu hemen mümkün olmadı, Portekizli kadın araya girdi ve papazın yeni bir yer bulana kadar kalmasına izin vermesini rica etti. Ketten Beyi buna razı oldu. Hâlâ çok güçsüzdü ve güneşli çimenlikte bol bol uyuyordu. Yine bir gün orada uyandığında, Portekizli kadının gençlik arkadaşı gelmişti. Portekizli kadının yanında duruyordu, onun yurdundan gelmişti; burada kuzeyde onunla benzeşiyordu. Soylu bir zarafetle selam verdi ve yüz ifadesine bakılırsa son derece nazik sözler söyledi, Ketten ise bir köpek gibi çimlerde yatıyor ve kendinden utanıyordu.

Fakat bu ancak ikinci seferde de olmuş olabilirdi; bazen hâlâ orada yok gibiydi. Beresinin başına artık büyük geldiğini de ancak fark etti. Eskiden kafasına daima sımsıkı oturan yumuşak kürk bere, en ufak harekette aşağıya kayıyor, kulaklarına takılıp duruyordu. Üçünün birlikte olduğu bir gün karısı, "Tanrım, kafan küçülmüş!" dedi. -Aklına gelen ilk düşünce, saçlarını belki fazla kısa kestirmiş olabileceğiydi, yalnız ne zaman, o anda bilemedi; elini belli etmeden başında gezdirdi, ama hastalandığından beri saçı gereğinden fazla uzun ve bakımsızdı. O halde bere genişlemiştir, diye düşündü, ama bere henüz yeni sayılırdı, sandıkta kullanılmadan dururken nasıl genişleyebilirdi ki? Bunun üzerine işi şakaya vurarak, kültürlü kavalyelerle değil de, askerlerle geçirdiği uzun yıllardan sonra kafasının küçülmüş olabileceğini söyledi. Şakanın ağzından ne kadar beceriksizce çıktığını fark etti, ayrıca soru yanıtlanmış değildi, öyle ya, bir kafatası küçülebilir mi? Yüksek ateşte damarlardaki güç azalabilir, kafa derisinin altındaki yağ biraz eriyebilir ama bu kadar da olmaz ki ?! Terini siliyormuş gibi yaparak ya da belli etmeden gölgeye eğilerek ara ara başını sıvazladı, iki parmağını duvarcı pergeli gibi kullanarak kafatasını çeşitli açılardan bir iki kez çabucak yokladı: Artık kuşkusu kalmamıştı, kafası küçülmüştü ve düşüncelerle içi yoklandığında daha da küçüktü, üst üste kapatılmış iki ince tas gibiydi.

Evet, insan birçok şeyi açıklayamaz ama omuzlarında taşımaz bunu ve uyuyor gibi görünürken, başını sohbet eden iki insandan yana her çevirdiğinde hissetmez. Bu yabancı dili birkaç sözcüğü dışında çoktan unutmuştu; bir keresinde şu cümleyi anladı ama: "İstediğini değil, istemediğini yapıyorsun." Sesin tonu şakalaşmaktan ziyade sıkıştırır gibiydi; ne demek istiyordu acaba? Bir keresinde de pencereden dışarıya,

ırmağın çağıltısına doğru sarkmıştı; şimdi bunu oyun oynar gibi sık sık yapıyordu: darmadağın edilmiş bir saman yığını gibi karmakarışık gürültü kulağı tıkıyordu ve sağırlıktan geri dönüldüğünde kadının ötekiyle sohbeti, küçük ve uzak, yüzeye çıkıyordu; hararetli bir sohbetti, ruhları bir arada olmaktan hoşlanıyor gibiydi. Üçüncü sefer artık sadece onları takip etmekle meşguldü, ikisi akşamüzerleri avluya çıkıyordu, yukarıdaki sahanlıktaki meşalenin yanından geçerlerken gölgeleri mecburen ağaçların tepesine düşecekti; tam o sırada hızla öne eğildi ama gölgeler yapraklarda kendiliğinden birbirine karıştı. Başka zaman olsa bu zehiri atları ve hizmetkârlarıyla içinden atmaya ya da şarap kadehlerinde boğmaya çalışırdı. Fakat rahip yardımcısı ile yazıcı yiyip içerlerken şarap ve yemek ağızlarının kenarından akıyor, genç şövalye ise köpekleri birbirinin üzerine saldırtır gibi elindeki kupayı gülerek onlara doğru sallıyordu. Skolastik cilayla kaplı bu görgüsüz heriflerin içtikleri şaraptan iğreniyordu Ketten. Bin yıllık imparatorluktan, ilmi meselelerden söz ediyor, müstehcen hikâyeler anlatıyorlardı; Almanca ve bozuk bir kilise Latincesiyle. Seyahatteyken şatoya konuk olan bir hümanist, bu yabancı dil ile Portekizlininki arasında tercümanlık yapıyordu; ayağını burkmuştu, burada kalıp adamakıllı iyileşiyordu. Yazıcı ballandıra ballandıra anlatıyordu: "Önüne bir tavşan çıkınca attan düşmüş.” Yanlarında isteksizce dikilen Ketten, "Tavşanı ejderha sanmış,” diyerek zoraki bir espri yaptı. "Ama at da öyle sanmış!” diye haykırdı rahip yardımcısı, “Yoksa böyle şahlanmazdı: Demek ki üstat bir atın aklını bile beyden daha iyi kavrıyor!” Sarhoşlar Ketten Beyi’ne gülüyorlardı. Ketten onlara baktı, bir adım yaklaştı ve rahip yardımcısının yüzüne bir tokat attı. Tombul köylü genci kıpkırmızı kesildi, sonra bembeyaz oldu ve yerinden kıpırdamadı. Genç şövalye gülümseyerek ayağa kalktı ve arkadaşını aramaya gitti. Yalnız kaldıklarında, “Onu neden hançerlemediniz?” diye tısladı tavşan hümanisti. “Ama o iki boğa kadar güçlüdür,” dedi rahip yardımcısı, "hem Hıristiyan öğretisi de bu gibi durumlarda teselli vermeye çok müsait gerçekten”. Oysa gerçekte Ketten Beyi henüz çok güçsüzdü, yaşam ona geri dönerken fazla yavaştı, iyileşmenin ikinci evresine bir türlü varamıyordu.

Yabancı yoluna devam etmiyor, oynaşı ise efendisinin imalarını anlamıyordu. On bir yıl boyunca kocasını beklemiş, on bir yıl boyunca kocası şan ve şöhretin, hayal gücünün sevgilisi olmuştu, şimdi ise şatoda ve avluda dolanıyor, hastalıktan yıpranmış haliyle, gençlik ve saray zarafetinin yanında pek sıradan duruyordu. Üzerinde fazla kafa yormuyordu ama

inanılmaz şeyler vaat etmiş bu ülkeden bıkmıştı biraz; yurdunun kokusuna, insanı güldüren düşüncelere sahip oynaşını bir asık surat yüzünden şatodan yollamak içinden gelmiyordu. Kendisini suçlayabileceği hiçbir şey yoktu; birkaç haftadan beri yüzeyselleşmişti biraz ama bu ona iyi geliyor, bazen yüzünün yıllar önceki gibi parladığını hissediyordu. Ketten'in danıştığı bir falcı kadın ona şu kehanette bulundu: Ancak bir şey başardığınızda iyileşeceksiniz; ama Ketten bunun ne olabileceğini öğrenmek için onu sıkıştırınca kadın sustu, geçiştirmeye çalıştı ve en sonunda bilemediğini söyledi.

Misafirperverliği kesmek yerine zarifçe bitirmeyi iyi bilirdi aslında, üstelik düşmanlarının gözünde yıllarca istenmeyen misafir olmuş biri için hayatın ve misafir hakkının kutsallığı aşılamayacak bir engel değildi, ama çok yavaş iyileşmesi bu kez çaresizliğiyle neredeyse gurur duymasına yol açmıştı; öylesi sinsi kurnazlığı genç Portekizlinin çocukça ukalalığı kadar nahoş buluyordu. Acayip bir ruh hali içindeydi. Hastalığın onu kuşatan sisleri arasında karısının endamı aslında olduğundan daha yumuşak görünüyordu gözüne; eve döndüğünde karısının sevgisinin zaman zaman daha da şiddetlenmesine şaşırdığı o eski günlerdeki gibi buluyordu onu, yokluğu için bir neden yoktu zaten. Memnun muydu, yoksa üzgün mü, onu bile bilmiyordu; tıpkı ölüme çok yakın olduğu o günlerdeki gibi. Eli kolu bağlıydı. Karısının yeni cilalanmışa benzeyen gözlerine baktığında kendi yansımasını görüyordu ama daha derinlere geçit vermiyordu bu gözler. Bir mucize olması gerekiyormuş gibi geliyordu ona, çünkü başka bir şey olduğu yoktu, kader susmak istiyorsa, konuşturulmaya zorlanmamak, sadece olacaklara kulak kabartılmalıydı.

Bir gün hep birlikte dağdan yukarı yürürlerken, yukarıdaki büyük kapının önünde küçük bir kedi gördüler. Kedi kısmı gibi duvarın üstünden içeri atlamak yerine, insanlar gibi içeri buyur edilmek ister gibi kapının önünde duruyordu; hoş geldiniz der gibi sırtını kamburlaştırdı ve orada bulunmasına nedensiz yere şaşıran kocaman varlıkların giysilerine ve çizmelerine sürtündü. Kedi içeri alındı, sanki bir misafir karşılanır gibiydi ve sadece bir kedinin değil, belki de küçük bir çocuğun misafir edildiği daha ertesi gün anlaşıldı: Bodrumlarda ve tavan aralarında eğlence peşinde koşmak yerine, insanların yanından bir an olsun ayrılmayan bu narin hayvanın istekleri bu yöndeydi. Ve insanları kendisiyle meşgul etme yetisine sahipti, hayli anlaşılmaz bir şeydi bu, zira şatoda ondan daha soylu bir sürü hayvan vardı, ayrıca insanlar da birbirleriyle de hayli meşguldü;

kendilerini ona kaptırmalarının nedeni, dikkat çekmeyecek şekilde davranan ve bir kedi yavrusuna yakışandan daha sessiz, hatta denebilir ki, daha üzgün ve düşünceli olan küçük yaratığı seyretmek için gözlerini yere indirmek zorunda olmalarıydı sanki. Küçük kedi insanların yavru kedilerden neler beklediğini bilir gibi oynuyor, kucaklarına tırmanıyor, hatta onlara iyi davranmak için gözle görülür bir çaba sarf ediyordu, ama yine de tüm varlığıyla orada olmadığı hissediliyordu; sıradan bir kedi yavrusunda görülmeyen bu özellik, ikinci bir varlık, olmayan bir varlık ya da onu kuşatan sessiz bir hale gibiydi, ama kimse bunu ifade etmeye cesaret edemezdi. Portekizli kadın, kucağında sırtüstü yatan, oyuncu parmaklarına minik patileriyle küçük bir çocuk gibi vuran minik yaratığın üzerine şefkatle eğildi, genç arkadaşı da gülerek kedinin ve kucağın üzerine iyice eğildi; kedinin dalgın dalgın oynaması Ketten Beyi'ne yarı yarıya atlattığı hastalığını hatırlattı, sanki hastalığı ölüm yumuşaklığıyla birlikte bu minik hayvanın bedenine dönüşmüştü ve artık sadece onun içinde değil, aralarındaydı. Bir hizmetkâr, kedi uyuza yakalanmış, dedi.

Ketten Beyi, bunu kendisinin de anlamamasına şaşırdı; hizmetkâr tekrarladı: Kediyi vakit geçirmeden öldürmeli.

Bu arada küçük kediye masal kitaplarının birinden bir isim verilmişti. Kedicik daha da uysal ve sabırlı olmuştu. Hasta olduğu, neredeyse ışıltılı bir halsizliğe büründüğü de belli oluyordu artık. Dünya işlerinden yorulduğunda kucakta dinlenmesi giderek daha uzun sürüyor, küçük patileri sevgi dolu bir korkuyla sımsıkı tutunuyordu. Her birine ayrı ayrı bakmaya da başlamıştı artık; solgun Ketten'e, öne eğilmiş oturan ve gözünü ondan ya da yattığı kucağın nefes alırken inip kalkmasından ayırmayan genç Portekizliye. Herkes adına gizlice çektiği ıstırabın çirkin bir hal alacağından ötürü özür dilercesine bakıyordu onlara. Sonra da çilesi başladı.

Bir gece kusmaya başladı, sabaha kadar kustu; gün ışığında, sanki kafasına bir sürü darbe yemiş gibi çok bitkin ve sersemlemiş görünüyordu. Açlıktan ölmekte olan zavallı kediciğe sevginin işgüzarlığıyla çok fazla yiyecek verilmiş de olabilirdi: fakat artık yatak odasında kalamayacağı için hizmetkârların odasına bırakıldı. Ama iki gün sonra hizmetkârlar kedinin durumu düzelmiyor diye şikâyet etmeye başladılar; muhtemelen onu gece odalarından dışarı da atmışlardı. Kedi de artık kusmakla kalmıyor, dışkısını da tutamıyor, her yeri kirletiyordu. Zor bir sınavdı gerçekten, belli belirsiz bir kutsal hale ile iğrenç bir pislik arasında kalmışlardı, ve sonunda onu geri

götürmeye -bu arada nereden geldiği öğrenilmişti- karar verildi; dağın eteğine yakın, aşağıdaki ırmağın kıyısındaki bir köy evinden gelmişti. Bugün denebilir ki, kediyi ait olduğu yere götürmüşlerdi, ne sorumluluk üstlenmek ne de gülünç duruma düşmek istiyorlardı; ama vicdan azabı duyuyorlardı; süt, biraz et, pisliği pek dert etmeyen köylülerin ona iyi bakması için para bile verdiler. Yine de hizmetkârlar efendilerini kınadılar.

Küçük kediyi aşağı taşıyan hizmetkâr, geri dönerken kedinin peşine takıldığını, bu yüzden onu bir daha geri götürmek zorunda kaldığını anlattı. İki gün sonra kedi yine şatodaydı. Köpekler ondan uzak durdu, hizmetkârlar efendileri yüzünden onu kovmaya cesaret edemedi, fakat kediyi onlar da görünce, kimsenin onun burada, yukarıda ölmekten alıkoymayacağı sessizce kabul edildi. İyice cılızlaşmış ve sönükleşmişti ama tiksindirici hastalığını atlatmışa benziyor, neredeyse gözle görülür bir biçimde eriyordu sadece. İzleyen iki gün boyunca her şey bir kez daha yoğun biçimde yaşandı: Özenle bakıldığı yuvada yavaşça, sevgiyle kucaktan kucağa gitmeler; önünde oynatılan bir kâğıt parçasına patileriyle vurduğunda dalgın dalgın gülümsemeler; dört bacağının üzerinde durmasına rağmen ara sıra halsizlikten hafifçe sendelemeler; ikinci gün ise ara sıra yana devrilmeye başladı. Bu eriyip gitme bir insanda bu kadar garipsenmezdi, ama bu hayvanda bir insanlaşma gibiydi. Neredeyse huşu içinde izliyorlardı onu; kendi özel durumu içindeki bu üç insandan hiçbiri, dünyevilikten daha şimdiden yarı yarıya kurtulmuş bu küçük kedide tecelli eden şeyin kendi kaderi olduğunu düşünmeden edemiyordu. Ama üçüncü gün yine kusmaya ve ortalığ pisletmeye başladı. Hizmetkâr orada öylece duruyor, tekrarlamaya cesaret edemese de suskunluğuyla söylüyordu: Öldürülmesi gerek. Portekizli bir günaha girecekmiş gibi başını önüne eğdi, sonra arkadaşına, başka çaresi yok, dedi; sanki kendi ölüm fermanını imzalamış gibi geldi ona da. Ve aniden herkes Ketten Beyi’ne baktı. O ise kâğıt gibi bembeyaz olmuştu, kalkıp gitti. O zaman Portekizli kadın hizmetkâra, al, götür onu, dedi.

Hizmetkâr hastayı odasına götürdü, ertesi gün ortada yoktu. Kimse bir şey sormadı. Herkes onu öldürdüğünü biliyordu. Tarifsiz bir suçun ağırlığını hissediyorlardı; bir şey onlardan ayrılıp gitmişti. Sadece çocuklar hiçbir şey hissetmiyor, hizmetkârın, artık oynanamayan pis bir kediyi öldürmesini doğal karşılıyorlardı. Ama avludaki köpekler üzerine güneş vuran bir çim parçasını ara sıra kokluyor, bacaklarını geriyor, kıllarını kabartıyor ve yan yan bakıyorlardı. Ketten Beyi ile Portekizli kadın böyle

bir anda karşılaştılar. Yan yana durup köpeklerden tarafa baktılar ve söyleyecek söz bulamadılar, işaret gelmişti ama nasıl yorumlanacaktı ve ne yapmak gerekiyordu? ikisinin etrafında bir sessizlik kubbesi vardı.

Eğer arkadaşını akşama kadar göndermezse, adamı öldürmek zorundayım, diye düşündü Ketten Beyi. Ama akşam çöktüğünde hiçbir şey olmamıştı. Akşam yemeği de yenmişti. Ketten ciddi bir ifadeyle oturuyordu, hafif ateşten sıcaklamıştı. Serinlemek için avluya çıktı ve uzun süre dışarıda kaldı. Hayatı boyunca kolayca verdiği o kararı şimdi bir türlü veremiyordu. Atları eyerlemek, zırh kuşanmak, bir kılıç çekmek; hayatının bu müziğini ahenksiz buluyordu artık; mücadele ona anlamsızca yabancı bir hareket gibi geliyordu, bir bıçağın izlediği kısa yol bile insanın susuzluktan öldüğü sonsuz uzunluktaki bir yol gibiydi. Ama acı çekmek de onun tarzı değildi; buna bir son vermezse bir daha asla tümüyle iyileşemeyeceğini hissetti. Ve bunların yanı sıra kafasında başka bir şey daha yer edinmeye başladı: Çocukken şatonun altındaki sarp kayalıklardan yukarıya tırmanmak istemişti hep; çılgınca bir düşünceydi, intihar gibiydi ama ilahi bir yargı ya da yaklaşan bir mucize gibi karanlık bir duyguya dönüştü. Kendisi değil de, öbür dünyadaki küçük kedi bu yoldan tekrar geri dönecekmiş gibi geldi ona. Omuzlarının üzerinde hissetmek için başını sessizce gülerek salladığında, dağdan aşağıya inen taşlı yolda olduğunu fark etti.

Irmağın aşağısında yoldan saptı; suyun aralarından akıp gittiği taşların üzerinden, fundalıklardan geçerek sarp kayaya tırmanmaya başladı. El ve ayak parmaklarının tutunabileceği küçük girintileri gölgelerle işaretliyordu ay ışığı. Aniden ayağının altındaki taş kırıldı; sarsıntı kaslarına, sonra yüreğine saplandı. Ketten kulak verdi; taşın suya düşmesi ebediyen sürmüş gibiydi; kaya duvarının en az üçte birini geride bırakmış olmalıydı. İşte o zaman, açıkça belliydi ki, uyandı ve ne yaptığını anladı. Aşağıya ancak bir ölü ulaşabilirdi, duvardan yukarıya ise ancak şeytan. Eliyle kayanın üst taraflarını yokladı. Her hareketinde hayatı parmak kaslarının on teline bağlıydı; alnından ter boşandı, ateş vücudunda uçuşuyordu, sinirleri taştan iplere dönüştü; ama, garip bir histi, bu ölüm kalım mücadelesinde, sanki dışarıdan tekrar bedenine geri dönüyorlarmış gibi, uzuvlarına güç ve sağlık dolmaya başladı. Ve imkânsızı başardı; yukarıdaki bir çıkıntının yanından tırmandıktan sonra kolu açık bir pencereye dolandı. Bu pencereye ulaşamasaydı başarması mümkün olmazdı zaten; ama o nerede olduğunu biliyordu; kendini yukarı çekti, pencerenin pervazına oturup bacaklarını odaya sarkıttı. Güçle birlikte vahşilik de geri gelmişti. Soluklandı.

Belindeki hançeri kaybetmemişti. Yatak boşmuş gibi geldi ona. Ama yüreği ve ciğerleri tamamen sakinleşene dek bekledi. Bu arada, odada yalnız olduğu duygusu giderek kuvvetleniyordu. Yavaşça yatağın yanına sokuldu; bu gece içinde kimse yatmamıştı.

Ketten Beyi, yol gösteren olmadıkça kimsenin bulamayacağı odalardan, koridorlardan, kapılardan sessizce geçerek karısının yatak odasının önüne geldi. İçeriye kulak kabartarak bekledi ama hiç fısıltı duyulmuyordu. İçeriye süzüldü; Portekizli kadın uykusunda usulca nefes alıyordu; Ketten karanlık köşelere eğildi, duvarları yokladı ve odadan dışarıya sıvıştığında, inançsızlığını sarsan sevinçten neredeyse şarkı söyleyecekti. Şatoyu köşe bucak ararken, sanki güzel bir sürprizin peşindeymiş gibi attığı her adımda tahta ve taş döşemeler çıtırdıyordu. Avluda bir hizmetkâr, kimsin, diye seslendi. Ketten misafiri sordu. Ay yükselince atına atlayıp gitti, dedi hizmetkâr. Ketten Beyi, kabukları yarı yarıya soyulmuş bir odun yığınının üstüne oturdu; orada o kadar uzun süre oturması nöbetçiyi şaşırttı. Birdenbire Ketten, şimdi tekrar Portekizli kadının odasına giderse onu orada bulamayacağından emin oldu. Kapıya sertçe vurup içeri girdi; genç kadın rüyasında bunu bekliyormuş gibi yerinden sıçradı, gittiğinde üzerinde olan giysilerle karşısında durduğunu gördü. Hiçbir şey kanıtlanmamış, hiçbir şey ortadan kaldırılmamıştı ama bir şey sormadı, Ketten’in ise soracak bir şeyi yoktu. Ağır perdeyi kenara çekti ve tüm Catenelerin ardında doğup öldükleri çağıltı perdesi yükseldi.

“Tanrı insan olabildiyse, kedi de olabilir,” dedi Portekizli kadın ve Ketten eliyle ağzını kapatmalıydı aslında, Tanrı”ya küfrettiği için, ama tek kelimenin bile bu duvarların dışına çıkmayacağını biliyorlardı.

TONKA

Bir çitte. Bir kuş ötüyordu. Güneş çalılıkların arkasında bir yerdeydi. Kuş sustu. Akşam vaktiydi. Köylü kızları şarkı söyleyerek tarlalardan geliyorlardı. Ne ayrıntılar! Basitlik midir böyle ayrıntıların bir insana yapışıp kalması? Sülük gibi !? Tonka buydu. Sonsuzluk bazen damlalar halinde akar.

Bir söğüt ağacına bağladığı demirkırı at da bunun bir parçası. Askerliğini yaptığı yıldı. Askerlikteyken olması tesadüf değildi, çünkü insan bir daha asla, yabancı bir şiddetin her şeyi kemiklerden sıyırıp aldığı o dönemdeki kadar kendisinden ve işlerinden yoksun değildir. İnsan bu dönemde daha korumasızdır.

Sahiden de böyle miydi peki? Hayır, bunu kafasında ancak daha sonra kurmuştu. Masal gibiydi zaten; artık ayırt edemiyordu. Gerçekte, onunla tanıştığı sıralar Tonka, teyzesinin yanında kalıyordu. Kuzin Julie de bazen onlara geliyordu. Durum buydu. Kuzin Julie'yle aynı masada oturulabilmesine ve önüne bir fincan kahve konulabilmesine bile şaşırmıştı, zira o bir yüz karasıydı. Kuzin Julie'yle yolda tanışıp onu aynı akşam odanıza alabileceğiniz bilinen bir şeydi: muhabbet tellallığı yapan kadınların evlerine de gidiyordu, başka da bir geçim kaynağı yoktu. Öte yandan, yaptıkları onaylanmasa da, bir akrabaydı işte; hafifmeşrep de olsa, masada bir sandalye de esirgenecek değildi ya, zaten nadiren geliyordu. Bir erkek onun gelip gitmesine şiddetle karşı çıkardı belki, çünkü bir erkek gazete okur ya da belirli amaçları olan bir derneğe üyedir ve tumturaklı laflar eder; teyze ise Julie gittikten sonra bir iki iğneli söz söylemekle yetinirdi, hem insan Kuzin Julie'yle aynı masada oturduğunda onunla gülmeden edemezdi, çünkü esprili bir kızdı ve şehirde ne olup bittiğini herkesten daha iyi bilirdi. Ne olursa olsun, insan onu kınasa da arada bir uçurum yoktu; ötesine geçilebiliyordu.

Aynı şeyi cezaevindeki kadınlar da kanıtlamışlardı; bunların da çoğu fahişeydi, cezaevinin bile çok geçmeden başka bir yere nakledilmesi gerekmişti, çünkü birçok kadın mahkûm aniden hamile kalıvermişti - erkek mahkûmların duvarcı olarak çalıştırıldığı inşaatlarda yapı harcı taşırlarken. Bu kadınlar ev işlerinde de çalıştırılıyorlardı; çok iyi çamaşır yıkıyorlardı örneğin ve ucuz oldukları için dar gelirli insanlar arasında çok revaçtaydılar. Tonka'nın büyükannesi de çamaşır günlerinde onları çağırırdı; kadınlara kahve ve çörek verilir, ev işleri birlikte yapıldığından birlikte kahvaltı da edilirdi ve kimse bundan rahatsız olmazdı. Öğlenleri birinin refakatinde cezaevine geri götürülmeleri gerekiyordu, yönetmelik böyleydi ve henüz küçükken bu görev genellikle Tonka'ya verilirdi; Tonka onlarla sohbet ederek yanlarında yürürdü ve çok uzaktan seçilebilen beyaz eşarplarına ve gri cezaevi üniformalarına rağmen yanlarında olmaktan hiç utanmazdı. Saflık denebilir buna, gencecik, zavallı bir hayatın onu köreltecek etkilere safça maruz kalması; ama Tonka'nın sonraları, on altı yaşındayken bile hâlâ hiç dehşete kapılmadan Kuzin Julie'yle şakalaşması: Ayıptan bihaber olduğundan mıydı, yoksa ruhu ayıba karşı hassasiyetini çoktan yitirmiş miydi? Bu onun suçu olmasa da ne kadar tipikti!

Evi de unutmamak lazım. Sokağa bakan beş penceresi vardı -şimdiden hızla yükselen yeni evlerin arasında kalmıştı- ve bir de arka binası; Tonka, aslında ondan yaşça çok büyük kuzini olan teyzesi, teyzesinin, her ne kadar evlilik kadar ciddiye aldığı bir ilişkiden de olsa gayrimeşru küçük oğlu ve gerçek büyükannesinin kız kardeşi olan büyükannesiyle birlikte avlu içindeki bu arka evde yaşıyordu; merhum annesinin öz erkek kardeşi de orada otururdu eskiden ama genç yaşta ölüp gitmişti, hepsi de bir oda bir mutfakta; ön taraftaki pencerelerin kibar perdeleri ise hafifmeşrep küçük burjuva kadınların, ama profesyonellerin de erkeklerle buluşturulduğu şaibeli bir yeri gizliyordu. Bu durum evde görmezden gelinir, muhabbet tellalı kadınla hırgür istenmediğinden selam bile verilirdi, bu şişman kadın saygınlığa çok önem verirdi ve Tonka'yla yaşıt bir kızı vardı. Kızını iyi bir okula gönderiyor, ona piyano ve Fransızca hocaları tutuyor, güzel elbiseler alıyor ve onu evin içinde olan bitenlerden özenle uzak tutuyordu; yumuşak kalpliydi, bu da işini yapmasını kolaylaştırıyordu, çünkü utanç verici olduğunu biliyordu. Eskiden arada sırada Tonka'nın onun kızıyla oynamasına izin verildiğinde, Tonka o saatlerde bomboş ve kocaman olan ve Tonka'da ömrü boyunca silinmeyecek bir görkem ve kibarlık izlenimi bırakan ön taraftaki daireye giderdi, bu izlenim ancak kendisini tanıdıktan

sonra normal ölçülere çekilmişti. Bu arada onun adı Tonka değildi aslında; Almanca Antonie adıyla vaftiz edilmişti, Tonka ise Çek ismi Toninka'nın kısaltılmış biçimiydi; bu sokaklarda iki dilin garip bir karışımı konuşulurdu.

Ama böyle düşünceler nereye götürür ki insanı ?! O gün Tonka bir çitin yanında duruyordu, köyün şehre bakan ilk kulübesinin açık kapısındaki loş karanlığın önünde; bağcıklı çizmeler, kırmızı çoraplar ve rengârenk, geniş, uzun bir etek giymişti; solgun yüzüyle biçilmiş ekinlerin üzerinde duran aya bakar gibiydi konuşurken, çekingen ve hazırcevaptı, gülüyor, kendini ayın himayesi altında hissediyordu ve rüzgâr âdeta bir çorbayı soğutur gibi anızların üzerinde hafif hafif esiyordu. At üstünde eve dönerken yanındaki arkadaşına, bir yıllık Baron Mordansky'ye gülerek, "Böyle bir kızla ilişkim olsun isterdim ama benim için fazla tehlikeli; duygusallığa karşı önlem olarak dostu olacağına söz vermen gerekirdi," demişti. Amcasının şeker fabrikasında staj yapmış olan Mordansky ise fabrika tarlalarında çalışan böyle yüzlerce köylü kızın işletme müfettişlerine ve yardımcılarına her konuda zenci köleler gibi boyun eğdiği söylenen şekerpancarı hasadını anlatmıştı. Ve Mordansky'le böyle bir sohbeti bir keresinde mutlaka yarıda kesmişti, çünkü söylediklerinden incinmişti, ama o zamanlar değil, çünkü biraz önce bir anıya benzeyen şey, sonradan kafasının içinde büyüyen dikenli sarmaşıktı yine. Gerçekte, Tonka'yı ilk kez "Ring"de, subayların ve hükümetten beylerin köşe başlarında durduğu, üniversite öğrencilerinin ve genç tüccarların bir aşağı bir yukarı gezindiği, kızların paydos saatinden sonra ya da daha meraklı olanların henüz öğle paydosunda kol kola ikişer üçer dolandığı, bazen avukatlardan birinin etrafa selam vererek ağır ağır kalabalığın arasına karıştığı, bir belediye meclisi üyesinin ya da saygın bir fabrikatörün, hatta alışveriş dönüşü uğrayıveren hanımefendilerin bile eksik olmadığı taş çardaklı ana caddede görmüştü. Orada aniden onunla göz göze gelmişti, sadece bir anlık neşeli bir bakıştı, yoldan geçen birinin suratına yanlışlıkla çarpan bir topa benzeyen bu bakışın ardından Tonka hemen gözlerini kaçırmış, yüzü yapmacık bir masumiyete bürünüvermişti. Ve o hemen dönüp bakmıştı, çünkü ardından bir kıkırdayış geleceğini sanmıştı ama Tonka başı dimdik, neredeyse korkmuş bir halde yürüyüp gitmişti; yanında iki kız vardı, onlardan daha uzun boyluydu ve çok güzel olmasa da yüzünde bir kesinlik, kararlılık vardı. Bu yüzde bir bayağılık, ancak istendiği zaman etkili olan o kurnaz dişilik yoktu; ağız, burun, gözler, her biri açıkça kendi başına duruyor, kendi içinde incelenmeyi de kaldırıyordu, insanı büyülemelerinin nedeni dürüstlükleri ve tümünün üzerine boca

edilmiş tazelikten başka bir şey değildi. Böylesine neşeli bir bakışın yüreğe kancalı ok gibi oturması tuhaftı ve sanki kendi kendinin canını yakmış gibiydi.

Bu kadarı netti. O zamanlar Tonka o kumaş mağazasında çalışıyordu; deposunda çok sayıda kızın çalıştığı büyük bir mağazaydı. Tonka'nın kumaş toplarının başında durması ve bir desen istendiğinde doğru kumaş topunu bulup çıkarması gerekiyordu, kumaşların ince tüylerinden tahriş olduğu için elleri de hep biraz nemli olurdu. Rüya değildi bu; yüzü belirgindi. Ama kumaş tüccarının oğulları da vardı, bunlardan birinin sincap gibi uçları yukarıya kıvrık bir bıyığı vardı ve hep rugan ayakkabılar giyerdi; Tonka onun ne kadar kibar davrandığını, kaç ayakkabısı olduğunu ve ütüsü bozulmasın diye pantolonunun her akşam üstüne ağır taşlar konan iki tahtanın arasına yerleştirildiğini anlatırdı.

Şimdiyse, sisin arasından gerçek bir şey açıkça görülebildiği için bir tebessüm yüzeye çıktı, annesinin olanlara inanamayan, acımayla ve küçümsemeyle dolu tebessümü. Bu tebessüm gerçekti. Diyordu ki: Tanrım, herkes biliyor ki, bu mağaza... Ama tanıştıklarında Tonka henüz bakire olmasına rağmen, bu tebessüm sinsice gizlenerek ya da kılık değiştirerek, ona eziyet eden birçok rüyada da karşısına çıkmıştı. Belki de asla sadece bir tebessüm olmamıştı; bu şimdi bile belli değildi. Bir de, insanın tam emin olamayacağı zifaf geceleri, yani doğanın da açıklığa kavuşturmadığı fizyolojik belirsizlikler vardır ve bunu tekrar hatırladığı an anladı: Tanrı da Tonka'ya karşıydı.

II

Bakıcılık ve refakatçilik yapması için Tonka"yı büyükannesine götürmekle düşüncesizlik etmişti. Henüz çok gençti ve küçük bir entrika çevirmişti; annesinin görümcesi Tonka'nın "iyi evlere" çamaşır dikmeye giden teyzesini tanıyordu ve o bu teyzeye tanıdığı genç bir kız olup olmadığının filan sorulmasını sağlamıştı. Genç kız, iki üç yıl içinde ebediyete kavuşması beklenen büyükannenin yanında kalacak, ücretinin haricinde vasiyetnamede de dikkate alınacaktı.

Ama bu arada küçük küçük yaşantılar birbirini izlemişti. Örneğin, bir keresinde alışveriş için dışarı çıkmışlardı; sokakta çocuklar oynuyorlardı, birdenbire, ağlayan küçük bir kızın yüzüne bakmışlardı, kurtçuklar gibi dört bir yana kıvrılan bu yüze kızgın güneş vuruyordu. Işık tutulmuş bu acımasız çıplaklıkta, yanından geldikleri ölüm kadar yaşamın da bir örneğini

görmüştü o. Fakat Tonka “çocukları severdi”, o kadar; şakalaşıp avutarak küçük kıza doğru eğilmiş, halini belki sevimli bulmuştu ve o bu görüntünün ardındakini anlatmak için ne kadar uğraştıysa da, Tonka’nın son izlenimi bu olmuştu. Hangi yönden gelirse gelsin, sonunda Tonka’nın zihninin matlığıyla karşılaşıyordu hep; Tonka aptal değildi ama bir şey zeki olmasını engelliyordu sanki; ona duyduğu açıklanması çok zor o derin merhameti ilk o zaman hissetmişti.

Bir başka gün de ona, “Büyükannemin yanına geleli ne kadar zaman oldu, Fräulein?” diye sordu. Tonka’nın yanıtından sonra da, “Öyle mi? Bir ihtiyarın yanında geçirmek için uzun bir süre,” dedi.

“ Aa,” dedi Tonka, “burada olmaktan hoşlanıyorum.”

“Bakın, tersini çekinmeden söyleyebilirsiniz bana. Genç bir kızın bundan hoşlanabileceğini düşünemiyorum.”

“işimizi yapıyoruz işte,” dedi Tonka ve kızardı.

“İşinizi yapıyorsunuz, iyi güzel de insan hayatta başka şeyler de ister, değil mi?”

“Evet.”

“Peki, sizin istedikleriniz oluyor mu?”

“Hayır.”

“ Evet - hayır, evet - hayır,” -sabırsızlandı- “ne demek bu? Bizden biraz yakının bari!” Ama Tonka’nın dilinin ucuna gelen cevaplardan hep son anda vazgeçtiğini gördü ve birden ona acıdı. “Galiba beni pek anlamadınız Fräulein, büyükannem hakkında kötü düşünmüyorum, mesele bu değil; o da zavallı bir kadın sadece, ama ben şimdi bu açıdan bakmıyorum: Tarzım böyle. Sizin açınızdan bakıyorum, o zaman da büyükannem bir gudubetten ibaret. Şimdi anladınız mı beni?”

"Evet,” dedi Fräulein ve kıpkırmızı kesildi. "Sizi daha önce de anlamıştım. Ama söyleyemiyorum.”

O zaman dayanamayıp güldü. "Bu benim hiç başıma gelmedi: Bir şeyi söyleyememek! Ama ne cevap vereceğinizi şimdi daha çok merak ettim, size yardımcı olacağım.” O kadar çok üstüne düştü ki, Tonka daha da utandı. "Başlıyoruz öyleyse: Sakin, tekdüze bir görev, her gün aynı terane size zevk mi veriyor acaba? Bu mu?”

“Şey, ne demek istediğinizi anlamıyorum; işimi seviyorum ben.”

“Seviyorsunuz, güzel. Ama bir gereksinim olduğu söylenebilir mi? Gündelik işlerden başka bir şey istemeyen insanlar da var gerçi.”

“Ne demek istiyorsunuz?”

“Arzular, hayaller, hırs demek istiyorum; bugünkü gibi bir gün sizi etkilemiyor mu?”

Şehrin surları içinde titreyiş ve bahar balıyla yüklü bir gün vardı.

O zaman Fräulein güldü: "Etkiliyor. Ama mesele bu değil ki.”

"Değil mi? E, o zaman, sizin loş odalara, fısıltılı konuşmalara, ilaç kokularına ve benzeri şeylere karşı bir zaafınız var. Böyle insanlar da vardır Fräulein, ama görüyorum ki yine tutturamadım.”

Tonka başını iki yana sallayarak dudaklarını hafifçe büktü - ürkek bir alayla ya da sadece mahcubiyetten. Ama o Tonka’yı rahat bırakmadı. “Ne kadar yanıldığımı, isabetsiz fikirlerimle kendimi nasıl gülünç duruma düşürdüğümü görüyorsunuz: Bu sizi cesaretlendirmiyor mu? O halde!”

Ve nihayet söyledi. Ağır ağır. Kesik kesik. Sanki çok zor anlaşılır bir şeyi kavratmak zorundaymış gibi sözcükleri seçerek:

"Para kazanmam lazımdı.”

Ah, işte bu kadar basit!

Ne büyük bir aptallık etmişti ve bu sıradan cevapta ne katı bir sonsuzluk yatıyordu.

Yine bir başka gün Tonka'yla birlikte gizlice yürüyüşe çıkmıştı; Tonka’nın ayda iki kez izinli olduğu günlerde çevreye gezintiler yapıyorlardı; yaz mevsimiydi. Akşam çökünce hava insana ancak eli, yüzü kadar sıcak geliyor, yürürken gözlerini kapattığında havaya karışıp serbestçe uçuyormuş hissine kapılıyordu. Bu duyguyu Tonka’ya tarif etti, Tonka gülünce, anlattıklarını anlayıp anlamadığını sordu.

A, evet.

Ama kuşkuya kapıldığından bunu kendi sözcükleriyle anlatmasını istedi; ve Tonka yapamadı.

O zaman anlamamıştı işte.

Hayır, anlamıştı -ve birdenbire- şarkı söylemeliydiler.

Kesinlikle olmaz! Olur! Bu şekilde kavga edip durdular. Sonunda, masaya bir suç delili koyar ya da birini göz hapsinde tutar gibi şarkı

söylemeye başladılar. Çok kötü söylüyorlardı, bir operet parçasıydı; neyse ki Tonka alçak sesle söylüyordu ve o, bu küçük inceliğe sevindi. Muhtemelen, diyordu kendi kendine, hayatında sadece bir kez tiyatroya gitmiştir, ondan beri de bu sefil müzik onun gözünde varoluşun yaldızlanmasının timsali olmuştur. Oysa Tonka bu birkaç ezgiyi bile mağazadaki eski arkadaşlarından duymuştu.

Sahiden hoşlanıyor muydu bu melodilerden? Tonka'nın mağazayla hâlâ bir bağlantısının olması onu sinirlendiriyordu.

Tonka ne düşüneceğini, müziğin güzel mi yoksa aptalca mı olduğunu bilmiyordu; bu onda bir kez tiyatro sahnesine çıkıp insanları var gücüyle mutlu ya da mutsuz etme isteği uyandırıyordu sadece. Fakat zavallı Tonka'ya baktığında bu artık o kadar gülünçtü ki, neşesi kaçtı ve şarkısı çabucak bir homurtuya dönüştü. Tonka aniden şarkı söylemeyi kesti; neşesizliğini hissetmiş gibiydi, bir süre hiç konuşmadan yan yana yürüdüler, sonra Tonka durup, "Şarkı söylemekten kastettiğim bu değildi," dedi. Ve gözleri küçük bir iyilik işaretiyle yanıt verdiğinden Tonka yeniden usulca şarkı söylemeye başladı ama bu kez memleketinin halk türkülerini söylüyordu. Ağır ağır yürüyorlardı ve bu basit ezgiler güneş ışığındaki lahana kelebekleri gibi hüzünlendiriyordu insanı. O zaman Tonka bir anda haklı çıkmıştı elbette.

Kendisine olanları ifade edemeyen oydu artık ve Tonka alışılmış dili değil de, bütüne ait bir dili konuştuğundan aptal ya da duyarsız yerine konmanın acısını çekmek zorunda kalmıştı. O zamanlar onun bunun ne anlama geldiğini biliyordu: Tonka'nın aklına şarkılar gelir. Tonka'yı çok yalnız buluyordu. O da olmasaydı kim anlardı Tonka ” yı? Ve birlikte şarkı söylüyorlardı. Tonka ona yabancı şarkı sözlerini çeviriyor, sonra da el ele tutuşup çocuklar gibi şarkı söylüyorlardı. Soluklanmak için mola verdiklerinde, tam önlerinde, alacakaranlığın yol boyunca uzanıp gittiği yerde de kısa bir suskunluk oluyordu ve tüm bunlar aptalca bile olsa, duygularıyla bir bütündü akşam.

Bir başka sefer bir ormanın kenarında oturuyorlardı, gözkapaklarının ince aralığından etrafı süzüyor, hiç konuşmuyordu, düşüncelere dalmıştı. Tonka korktu, onu yine incitmiş olmaktan endişelendi. Söyleyecek bir söz aradığından birkaç kez nefesi sıklaştı ama çekingenliği onu engelledi. Ve uzunca bir süre, ormanın her an başka bir yerde yükselip kesilen ıstırap verici uğultusundan başka bir şey duyulmadı. Bir ara yanlarından

kahverengi bir kelebek uçtu ve uzun saplı bir çiçeğe kondu, bu dokunuşun altında hafifçe titreyen çiçek yarıda kesilen bir konuşma gibi ansızın hareketsizleşene dek sağa sola sallandı. Tonka üzerinde oturdukları yosunlara bastırdı parmaklarını; fakat bir süre sonra minik saplar birbiri ardına, sırayla yeniden doğruldular, bir müddet sonra orada durmuş olan elden geriye hiçbir iz kalmamıştı. Ağlamak istiyordu insan, nedenini bilmeden. Tonka yanındaki insan gibi düşünmeyi öğrenmiş olsaydı, doğanın bir sürü çirkin sıradanlıktan oluştuğunu ve bunların geceleyin yıldızlar gibi birbirinden hüzünlü bir uzaklıkta yaşadığını hissederdi o anda; güzel doğa; fenere benzeyen başıyla bir yabanarısı ayağının etrafında dolaşıyor ve o seyrediyordu. Ve bir yolun kahverengiliğine geniş ve kapkara, eğrice uzanan ayağını seyrediyordu.

Tonka bir gün karşısına bir erkek çıktığında kenara kaçıp kurtulamayacağından korkmuştu hep. Yaşları kendinden büyük mağaza arkadaşlarının ona neşeyle anlattıkları şey, aşkın sıkıcı, kaba havailiğiydi ve her erkeğin daha bir iki laf eder etmez kendisine de aşk meşk isteğiyle yaklaşmaya çalışması onu çileden çıkarıyordu. Yanındakine bakınca yüreği sızlayıverdi Tonka'nın; bir erkekle birlikte olduğunu o ana dek hiç hissetmemişti, çünkü her şey farklıydı. Yanındaki dirseklerinin üzerine dayanarak boylu boyunca uzanmış, başı göğsüne düşmüştü; neredeyse korkuyla gözlerini aradı Tonka. Fakat gözlerinde garip bir gülümseme vardı; bir gözünü yummuş, diğeriyle baştan aşağı kendi bedenini süzüyordu, ayakkabısının duruşunun ne denli çirkin olduğunu bildiği kesindi, Tonka'yla birlikte orman kenarında uzanmanın ne kadar yetersiz olduğunu da biliyordu belki ama bu durumu değiştirmek için hiçbir şey yapmadı, tek tek her şey çirkindi, hepsi bir arada ise mutluluktu. Tonka usulca doğrulmuştu. Alnı aniden ısınmıştı, kalbi çarpıyordu. Onun ne düşündüğünü anlamıyordu, ama hepsini birden gözlerinde okudu ve aniden onun başını kollarının arasına almayı ve gözlerini kapatmayı arzularken yakaladı kendini. “Gitme vakti geldi, yoksa karanlık basacak,” dedi.

Yola vardıklarında Tonka'ya, “Sıkılmışsınızdır herhalde ama bana alışmanız lazım,” dedi. Tonka”nın koluna girdi, çünkü etraf artık seçilememeye başlamıştı; suskunluğu, sonra elinde olmadan, düşünceleri için de özür dilemeye çabaladı. Tonka onun neden söz ettiğini anlamıyordu, ama sisi ciddiyetle delip geçen sözleri kendince tahmin etti. Ama bir de bu sözlerin ciddiyetinden Ötürü özür dileyince, Tonka ne yapacağını şaşırdı ve

Bakire Meryem'de başka yanıt bulamayınca, çok utanmasına rağmen koluna biraz daha sokuldu.

Tonka'nın elini okşadı. "Bence iyi geçiniyoruz Tonka, ama beni anlıyor musunuz acaba?"

Bir süre sonra Tonka, "Ne kastettiğinizi anlayıp anlamamam önemli değil. Zaten yanıt veremezdim. Ama böyle ciddi olmanız hoşuma gidiyor," diye cevap verdi.

Bunlar bir sürü küçük yaşantıydı elbette, ama tuhaf olan şuydu: Tamamen aynıları. Tonka'nın hayatında bir kere daha olmuştu. Aslında hep vardılar. Ve tuhaf olan, daha sonra bunların ilk baştaki anlamlarının tam tersi bir anlama bürünmesiydi. Tonka işte o kadar aynı kalıyordu, o kadar basit ve şeffaftı ki, insan halüsinasyona kapıldığını ve inanılmaz şeyler gördüğünü sanabilirdi.

III

Sonra bir olay oldu, büyükannesi zamanından önce öldü; olaylar yanlış zaman ve yanlış mekândan başka bir şey değildir zaten, insan yanlış bir yere konur ya da unutulur ve kimsenin tutup kaldırmadığı bir şey gibi güçsüzdür. Çok sonra olanlar da dünyada binlerce kez gerçekleşir ama insanın anlayamadığı, bunun Tonka'nın başına gelmesiydi.

Doktor teşrif etti, cenaze levazımatçıları geldi, ölüm belgesi yazıldı ve büyükanne gömüldü -iyi bir ailede olması gerektiği gibi her şey birbirini düzgün bir sırayla izledi. Miras paylaşıldı; bu meselede yer almak zorunda kalmayanların sevinmesi gerekirdi; mirasın tek bir noktasının, "şarkı söylüyordu" ya da "çayırdan geliyordu" anlamındaki o düşsel Çek soyadlarından birini taşıyan Fräulein Tonka'nın payının üzerinde durulması gerekmişti. Bir hizmet sözleşmesi vardı. Buna göre, düşük ücreti dışında Fräulein tamamladığı her hizmet yılı için mirastan belirli bir pay alacaktı, fakat büyükannenin hastalığının uzun süreceği düşünüldüğünden ve meblağın bakımın giderek zor-taşmasıyla orantılı olarak yavaş yavaş artması öngörüldüğünden, Tonka'nın gençliğinden feda ettiği ayları dakikalara indirgeyen bu paranın genç birinin gözüne insanı isyan ettirecek kadar az görünmesi kaçınılmazdı. Hyazinth Tonka'nın hesabını çıkardığında yanlarında o da vardı. Kitap -hâlâ Novalis'in *Fragmanlar* okur gibi yapıyordu, ama gerçekte olan biteni dikkatle izliyordu ve "amcası" miktarı söylediğinde utandı. Hyazinth bile benzer bir duyguya kapılmış olacak ki, vaktiyle yapılmış sözleşmenin şartlarını ayrıntılarıyla açıklamaya

koyuldu. Fräulein Tonka dudaklarını sımsıkı kenetlemiş, dikkatle dinliyordu; hesabı izleyişindeki ciddiyet genç yüzüne çok dokunaklı bir ifade katıyordu.

“Hesap tamam o zaman, değil mi?” dedi amca ve parayı masaya koydu.

Tonka ne olup bittiğini anlamamış gibiydi, elbisesinin iç cebinden cüzdanını çıkardı, banknotları katladı ve cüzdana tıktı; ama birkaç kez bükmek zorunda kaldığı banknotlar, ne kadar az da olsa, şişkin bir demet oluşturunca cebine sığmakta zorlandı; deforme olmuş cüzdan eteğin altında bacakta bir ur gibi duruyordu.

Şimdi Frâulein’ın bir sorusu vardı: “Ne zaman gitmem gerekiyor?”

“Eveet,” dedi amca, “evin kapatılması birkaç gün alır; o zamana kadar kalabilirsiniz elbette. Ama isterseniz daha önce de gidebilirsiniz, nasıl olsa size artık ihtiyacımız kalmadı.”

“Teşekkür ederim,” dedi Fräulein ve ufacık odasına gitti.

Bu arada diğerleri bölüşme işinde günlük eşyaya kadar gelmişlerdi bile. Düşen bir yoldaşlarını yiyen kurtlar gibiydiler, bu kadar az para alan bakıcı kıza hiç olmazsa değerli bir andaç verilemez mi, diye sorduğunda birbirlerini çoktan kızıştırmışlardı.

“Ona büyükannenin büyük dua kitabını vermeyi kararlaştırdık.”

" Evet ama kullanabileceği bir şeye daha çok sevinirdi eminim; mesela şuna ne dersiniz?” Masanın üzerinde duran kahverengi kürk yakayı havaya kaldırdı.

"O Emmi için,” -Emmi kuziniydi- “hem sen ne sanıyorsun ki, vizon bu.”

Güldü. "Yoksul kızların sadece ruhlarına bir şey hediye edileceğini de kim söyledi? Pinti görünmek mi istiyorsunuz?”

"Orasını bize bırak,” dedi annesi ve onu pek de haksız bulmadığı için devam etti: "Sen bu işlerden anlamazsın; o da payını düşeni alacak!” Ve yaşlı kadının birkaç mendilini, bir iki iç gömleğini ve paçalı donunu, ayrıca kumaşı yeni siyah bir elbiseyi cömert ve sinirli bir tavırla bakıcı kız için bir kenara ayırdı: "Evet, bu kadar yeter herhalde. Frâulein’ın bunları çok da hak ettiği söylenemez, üstelik duyarlı biri de değil: Ne büyükanne öldüğünde ne de cenaze töreninde gözünden bir damla yaş aktı! Onun için lütfen huzur ver artık!”

"Bazı insanlar çok zor ağlar; ağlamak neyi kanıtlar ki ?! ” diye cevap verdi oğlu -bunu söylemenin önemli olduğunu düşündüğünden değil, lafazanlığını göstermek için.

"Efendim !?.. ” dedi annesi "Şimdi bu lafların sırası olmadığının farkında değil misin?”

Bu azarlayıcı sözlere, annesinden çekindiğinden değil, Tonka’nın ağlamamasına birden müthiş sevindiğinden karşılık vermedi. Akrabaları hep bir ağızdan heyecanla konuşuyorlardı, böyle yaparak çıkarlarını ne kadar iyi koruduklarını fark etti. Güzel konuşmuyorlardı, ama kıvrak dilliydiler, laf kalabalığından çekinmiyorlardı ve sonunda herkes istediğini elde ediyordu. Konuşma becerisi düşüncelerin bir aracı değil, bir sermaye, etkileyici bir süstü; armağanların bulunduğu masanın önünde dururken aklına bir dize geldi: "Şarkı söyleme yetisini bahşetti, şarkı tatlılığındaki dudaklara Apollon” ve ilk kez bunun gerçekten bir armağan olduğunu fark etti. Tonka ne kadar sessizdi! Ne konuşabiliyor ne de ağlayabiliyordu. Fakat ne konuşan ne de ifade edilen, insanlıkta sessiz sedasız kaybolan, onların tarih levhalarına kazınmış küçücük bir çizgi olan, böyle eylem, böyle insan, böyle yaz gününün ortasında yapayalnız düşen kar tanesi, gerçek mi yoksa hayal mi, iyi mi yoksa değersiz ya da kötü mü? İnsan bu noktada kavramların artık dayanaklarının olmadığı bir sınıra vardığını hissediyor. Ve Tonka’ya ona bakacağını söylemek için sessizce dışarı çıktı.

Fräulein Tonka’yı eşyalarını toplarken buldu. Bir koltuğun üzerinde büyük bir karton kutu duruyordu, yerde iki kutu daha vardı; bunlardan biri iple bağlanmıştı bile ama diğer ikisi Tonka’nın oraya buraya dağılmış servetini almıyordu bir türlü, Fräulein durup düşünüyor, bir parça eşyayı çıkarıp başka bir yere koyuyor, çorapları ve mendilleri, bağcıklı potinleri ve dikiş malzemesini kutulara sığdırmaya çalışıyordu ama eşyası ne kadar az olsa da bagajı daha da yetersiz olduğundan hepsini almıyordu.

Ufacık odasının kapısı açıktı, bir süre belli etmeden Tonka’yı izledi. Tonka onu fark edince kızardı ve hemen açık kutuların önüne dikildi. Tonka’ya, “Bizi bırakıyor musunuz?” diye sordu ve onun o mahcup haline memnun oldu. “Ne yapmayı düşünüyorsunuz?”

“Eve, teyzemin yanına gideceğim.”

“Orada mı kalacaksınız?”

Fräulein Tonka omzunu silkti. “Bir şeyler bulmaya çalışırım.”

“Teyzeniz kızmaz mı?”

“Beni bir iki ay idare edecek param var, o zamana kadar bir iş bulurum nasılsa.”

“O vakit de azıcık birikmiş paranız harcanır gider ama.”

“Eh, ne yapalım.”

“Ya hemen bir iş bulamazsanız?”

“O zaman her an başıma kakılır yine.”

“Başınıza mı kakılır? Ne?”

“Şey işte, eve para getirmemem. Mağazada çalışırken de öyleydi. Elime çok az para geçiyordu ama yapabileceğim bir şey yoktu, o da asla bir şey demedi zaten. Ama ne zaman öfkelense, ama her defasında, başıma kaktı.”

“Siz de bizdeki işi kabul ettiniz.”

“Evet.”

“Baksanıza,” dedi aniden, “teyzenizin yanma dönmeyin. Bir şey bulursunuz. Ben, bunu sağlayacağım.”

Tonka ne evet dedi, ne hayır dedi, ne de teşekkür etti; ama o gidince eşyalarını yavaş yavaş kutulardan çıkarıp yerlerine koydu. Yüzü kıpkırmızıydı, düşüncelerini toparlayamıyordu, elinde bir parça eşya sık sık dalıp gidiyor ve hissediyordu: Bu şimdi aşktı.

O ise odasına döndüğünde Novalis’in *Fragmanlarının* hâlâ masanın üzerinde durduğunu gördü ve aniden üstlendiği sorumluluktan tedirgin oldu. Hayatını belirleyecek olan beklenmedik bir şey olmuştu, oysa kendisini o kadar da derinden etkileyen bir durum yoktu ortada. Hatta o anda Tonka teklifini hiç tereddütsüz kabul ettiği için kuşkuya bile kapılmıştı.

“Ben neden ona bu teklifte bulundum ki?” diye düşündü. Bunu neden yaptığını bilmediği gibi onun neden kabul ettiğini de bilmiyordu. Tonka’nın yüzünde aynı kendi yüzündeki çaresizliği görmüştü. Durum dehşet garipti; sanki rüyasında bir yere tırmanmış gibi artık aşağıya inemiyordu. Ama Tonka’yla bir kez daha konuştu. Riyakârlık etmek istemiyordu. Hareket özgürlüğünden, zihinden, hedeflerden, hırstan, güvercin kafesine benzeyen huzuru itici bulmasından, beklenen önemli kadınlardan söz etti -yani çok şey isteyen ama az şey yaşamış olan çok genç bir adam nasıl konuşursa öyle konuştu. Tonka’nın gözlerinde bir seğirme görünce üzüntü duydu ve hiç

istemeden onu incittiği korkusuna kapılarak, “Sakın yanlış anlamayın!” dedi.

Tonka’nın söylediği tek şey, “Anlıyorum, elbette!”, oldu.

"Ama o son derece basit bir kız,” demişlerdi, "kumaş mağazasında çalışıyordu.” Ne demek bu? Diğer kadınlar da bir şey bilmez, öğrenim görmemişlerdir. Birinin giysisinin arkasına uzanıp alamayacağı bir etiket yapıştırmak gibi bu. İnsanın eğitimli, ilkelere, toplumsal bir bakışa sahip olması demek bu, kendine sahip olması demek; insanlar güvenilmezdir. Tüm bunlara sahip olanlar, güvenilmez olmayanlar nasıldı peki? Annesi kendi hayatındaki boşluğun onun hayatında tekrarlandığını görmekten korkuyor olabilirdi; seçimini yaparken yeterince gururlu olmamıştı; kocası eskiden orduda subaydı, önemsiz, neşeli bir adamdı babası, annesi kendi hayatını oğlununkiyle düzeltmek istiyordu. Bunun için mücadele ediyordu. Annesinin gururunu onaylıyordu aslında. Ama neden ona karşı bir şey hissedemiyordu ?

Annesinin varlığı görevden ibaretti, evliliği ancak kocası hastalandığında bir anlam kazanmıştı. O andan itibaren, bir asker, pozisyonunu üstün güçlere karşı koruyan bir nöbetçi gibi yanındaydı artık yavaş yavaş bunayan adamın. O zamana kadar Hyazinth Amca’yla ne ileri gidebilmişti ne de geri. Hyazinth gerçek bir akraba değil, annesiyle babasının dostu, çocukların gözlerini açar açmaz karşılarında buldukları amcalardan biriydi; mali müşavir olmasının yanı sıra, öyküleri çok sayıda baskı yapan popüler bir Alman yazardı. Annesine tinselliğin ve dünya görgüsünün havasını getirerek onun manevi yoksunluklarını telafi ediyordu, çok tarih okumuştu ve düşünceleri bin yıllara ve en büyük meselelere uzandığından boş oldukları oranda önemli görünüyorlardı. Bu adam onun hiç bilemediği nedenlerle annesine karşı uzun yıllardan beri sebatkâr, hayranlık ve fedakârlık dolu bir sevgi besliyordu; muhtemelen bunun nedeni, onun bir subay kızı olarak onur ve kişilik değerlerini güçlü bir biçimde yansıtması, kitaplarındaki idealler için gereksindiği sağlam ilkelere sahip olmasiydi, zira konuşmasının akıcılığının ve yazarlık yeteneğinin işte bütün bunların ruhundaki eksikliğinden kaynaklandığını derinden derine seziyordu. Fakat bunun kendi kusuru olduğunu doğası gereği kabullenemediğinden, bu yönünü evrensellik ve dünyanın acıları karşısında kötümserlik boyutlarına çıkarmak ve yabancı erdemle tamamlanmayı büyük dehanın yazgısı olarak kabullenmek zorundaydı, böylece acıyla yücelmeden kadın da payına

düşeni alıyordu. İlişkilerini fikir arkadaşlığı adı altında kendilerinden bile Özenle gizliyorlar, ama bunda her zaman başarılı olamıyorlardı ve Hyazinth'in onları tehlikeye sokan ve artık düşmeleri mi yoksa yine erdemle eski yüceliklerine mi bürünmeleri gerektiği konusunda tereddütte bırakan zaafları karşısında zaman zaman dehşete kapılıyorlardı. Fakat koca hastalanınca, ara sıra ortadan kalkmış olan o bir santimlik mesafede ihtirasla tutundukları bir dayanakları olmuştu. O andan itibaren mecburi görevleri kadını korumuş, duygularda hâlâ işlenen günahı görevine daha sıkı sarılarak telafi etmişti, akıl ise artık belirleyici olan basit bir kural sayesinde ihtirasın yüceliğine karşı sorumluluk ile sadakatin yüceliğine karşı sorumluluk arasındaki o nahoş bocalayıştan kurtulmuştu.

Güvenilir insanlar böyleydi işte, bunu akılları ve karakterleriyle gösteriyorlardı. Ve her ne kadar Hyazinth'in romanlarında ilk bakışta aşka sık sık yer verilse de, bir insanın ardından tereddütsüzce giden birine -nerede su içeceğini, nerede içemeyeceğini bilen bir hayvan gibi- ahlak değerlerinden yoksun ilkel bir yaratık gözüyle bakarlardı. Hayvan gibi iyi huylu babasına acıyan ve aile hayatında her küçük fırsatta hem Hyazinth'le hem annesiyle ruhsal vebayla savaşır gibi mücadele eden oğul ise bu ikisi yüzünden dönemin olanaklarının tam zıddı bir köşeye sürüklenmişti. Birçok yönden yetenekliydi, kimya öğrenimi görüyordu ve açık seçik bir yanıtı olmayan tüm soruları duymamazlıktan geliyordu, evet, böylesi görüşlerin neredeyse nefret dolu bir karşıtı, soğuk, kuru, fantastik, yayları geren yeni mühendis zihniyetinin fanatik bir müridiydi. Duyguların yok edilmesinden yanaydı, şiire, iyiliğe, erdeme, basitliğe karşıydı; ötücü kuşların konacakları bir dala, dalın ağaca, ağacın da koyu kahverengi aptal toprağa ihtiyacı vardır, oysa o uçuyordu, zamanların arasında havadaydı; yapıcı olduğu kadar yıkıcı da olan bu zamanın ardından, onca özveriyle yarattığımız yeni koşullara sahip bir zaman gelecek ve neler hissetmiş olmamız gerektiği ancak o zaman bilinebilecek - aşağı yukarı böyle düşünüyordu; bir keşif gezisindeymiş gibi sert ve katı olmak gerekiyordu şimdilik. Bu yaklaşımla daha okuldayken bile öğretmenlerinin dikkatini çekmesi kaçınılmazdı, yeni buluşlarla ilgili fikirlerle doluydu, doktorasından sonra bir iki yılını bunları geliştirmeye adayacaktı, sonra da, gençlerin ışıltı ve belirsizlik karışımı olarak gördükleri geleceğin parlak ufku üzerinde engellenemez bir kesinlikle yükselmeyi umuyordu. Tonka'yı seviyordu, çünkü onu sevmiyordu, çünkü ruhunu dalgalandırmıyor, taze su gibi tertemiz yıkıyordu; onu sandığından çok seviyordu ve bir tehlike sezen ama emin

olamadığından açıkça hesap soramayan annesinin zaman zaman iğneli yoklamalarda bulunması onu acele etmeye zorladı. Sınavlarını vererek evden ayrıldı.

V

Yolu onu Almanya'nın büyük bir şehrine götürdü. Tonka'yı da yanına almıştı; eğer onu Tonka'nın teyzesinin ve kendi annesinin şehrinde bıraksaydı, onu düşmana teslim etmiş gibi hissedecekti. Tonka eşyalarını topladı ve rüzgârın güneşle ya da yağmurun rüzgârla çekip gittiği gibi, o kadar duygusuzca, o kadar doğallıkla yurdunu terk etti.

Tonka yeni şehirde bir mağazada iş buldu. Yeni işini çabuk kavramıştı ve bunun için her gün övülüyordu. Ama neden düşük bir maaş alıyor, sırf işler böyle de yürüdüğünden ondan esirgedikleri zam için talepte bulunmuyordu? Oysa ihtiyacı olan her şeyi arkadaşından almaktan rahatsız olmuyordu hiç. Bunu dert ettiğinden değil de, Tonka'nın mütevazılığı her zaman işine gelmediğinden bazen ona akıl vermeye çalışıyordu. “Neden sana daha yüksek maaşlı bir iş vermesini talep etmiyorsun?”

“Yapamam.”

“Yapamıyorsun, ama işlerin aksadığı her yere senin yetişmek zorunda kaldığını söylüyorsun.”

“Evet.”

“E, öyleyse neden ?.. ”

Tonka bu konuşmalarda inatçı bir havaya bürünüyordu. Karşı çıkmıyordu ama söz de dinlemiyordu. “Lütfen,” diyordu, “bu bir çelişki, lütfen, şimdi bana açıklamak zorundasın, neden...”; ama faydası yoktu. “Tonka, böyle yaparsan kızarım ama!”

Mütevazılığın ve inatçılığın küçük eşek arabası ancak bu kamçıyı savurunca yavaş yavaş harekete geçiyor ve mesela o zaman olduğu gibi, el yazısının çirkin olduğunu, imlasına da güvenemediğini, gururuna yediremediğinden bunu şimdiye kadar ondan sakladığını öne sürüyordu, o zaman sevimli ağzında korku seğiriyor ve tebessümün gökkuşağı ancak bu kusuruna bakılmadığım hissettiğinde kabarıyordu.

Oysa o bu tür hataları, örneğin işte deforme ettiği tırnağı seviyordu. Tonka'yı akşam okuluna yolladı, orada tüccarlara özgü gülünç bir güzel yazı stili öğrenmesine sevindi. Oradan eve taşıdığı, şunun bunun hakkındaki

çarpık yorumları da seviyordu. Bunları adeta ağzında eve taşıyordu, hiç sindirmeden; bayağılıkları savuşturamamasında, ama bir sezgiyle benimsememesinde soylu bir doğallık vardı. Ne kılıkta karşısına çıkarsa çıksın, her tür çiğliği, yozluğu ve kabalığı nedenini açıklayamadan reddetmesindeki isabetlilik şaşırtıcıydı ama kendi ortamının dışına çıkıp daha yükseğe ulaşma çabasından da yoksundu; doğa gibi saf ve işlenmemiş kaldı. Bu basit insanı sevmek hiç kolay değildi. Ona çok uzak olması gereken konulardaki bilgisiyle şaşırtıyordu bazen; buna kimya da dahildi ; kendini mesleğinin coşkusuna kaptırıp da Tonka'ya bir şey anlatmaktan çok kendi kendine monolog yaptığında, birdenbire şunu ya da bunu bildiği ortaya çıkıyordu. Daha ilk seferinde hayret edip sormuştu elbette. Genelevin arkasındaki küçük evde onlarla birlikte yaşayan dayısı üniversite öğrencisiydi. “Ya şimdi?” “Sınavlardan hemen sonra öldü.” “Ve sen bunu aklında tuttun, öyle mi?” “Ben henüz çok küçüktüm,” dedi Tonka, “ama o ders çalışırken benim onu hep sınava çekmem gerekiyordu. Tek kelime anlamıyordum ama cevapları bir kâğıda yazmıştı.” - işte bu kadar. Ve bu on yıldan fazla bir süreden beri, isimleri bilinmeyen değerli taşlar gibi duruyordu küçük bir kutuda! Şimdi de öyleydi; o çalışırken sessiz sedasız yanında oturmak Tonka'nın tüm mutluluğuydu. Aklın düzenine uyan doğaydı o; akıl olmak istemeyen ama aklı seven, insanlara koşup gelen pek çok yaratık gibi bilinmez nedenlerle ona katılan doğaydı.

O zamanlar Tonka'yla ilişkisi, aşktan olduğu kadar kayıtsızlıktan da uzak tuhaf bir gerilime sahipti. Aslında memlekette de dikkat çekecek kadar uzun bir süre birbirlerini ayartmadan idare etmişlerdi. Akşamlan buluşmuşlar, yürüyüşe çıkmışlar, birbirlerine günün küçük olaylarını ve sıkıntılarını anlatmışlardı; tuz ve ekmek yemek kadar hoştu bu. Daha sonra bir oda kiralamıştı elbette, ama sırf âdet yerini bulsun diye, ayrıca kışın saatlerce sokaklarda dolaşılamıyordu. İlk kez orada öpüşmüşlerdi, Biraz tutuktu ikisi de, hazdan ziyade onaylama gibiydi ve Tonka'nın dudakları heyecandan kupkuru ve sertti. “Tümüyle birbirlerinin olmaktan” daha o zaman da söz etmişlerdi. Yani o konuşmuş, Tonka sessizce dinlemişti. Geçmişteki aptallıklar silinemediğinden gülünç bir netlikle anımsıyordu o toy açıklamalarını; eninde sonunda öyle olması gerektiğini, çünkü iki insanın birbirine ancak o zaman gerçek anlamda açılabileceğini anlatmıştı ders verir gibi; öyle bocalamışlardı ki duygu ile teori arasında. Tonka birkaç kere bunu bir iki gün daha ertelemelerini rica etmişti sadece. Sonunda alınmış,

bunun onun için çok mu büyük bir fedakârlık olduğunu sormuştu. O zaman bir gün kararlaştırmışlardı!

Ve Tonka gelmişti. Yosun yeşili ceketi, siyah ponponlu mavi şapkasıyla; akşam serinliğinde hızlı hızlı yürümekten kızarmıştı yanakları. Sofrayı kuruyor, çayı demliyor. Ama her zamankinden daha hamarat, o anda işinin olduğu nesnelere bakıyor sadece. O ise bütün gün sabırsızca beklemiş olmasına rağmen, gençliğin buz gibi tutukluğunda sıkışıp kalmış bir halde kanepede oturuyor ve onu izliyor. Tonka'nın kaçınılmaz olanı düşünmek istemediğini fark edince kesin bir gün saptadığına pişman oldu; icra memuru gibi davranmıştı! Onu şaşırtarak, duygularını okşayarak elde etmesi gerektiğini ancak şimdi akıl ediyordu!

Sevinçten eser kalmamıştı; her akşam buluştuklarında serin bir rüzgâr gibi ona doğru esen bu körpeliğe dokunmaktan çekiniyordu artık. Ama bir gün olması gerekiyordu, bu mecburiyete sıkıca tutundu ve Tonka'nın istençsiz hareketlerini izlerken, bu düşüncesi ona, Tonka'nın ayak bileğine bağlı olan ve her harekette biraz daha kısalan bir ip gibi geldi.

Neredeyse hiç konuşmadan yedikleri yemekten sonra yan yana oturdular. O espri yapmaya çalıştı, Tonka gülmeye çalıştı. Ama gülerken sanki dudakları geriliyormuş gibi ağzını büzdü ve yüzü yine ciddileşti.

Aniden, "Tonka, senin için uygun mu? Kararlaştırdığımız gibi mi olsun?" diye sordu. Tonka başını eğdi, gözlerinin üzerinden bir şey uçmuş gibi geldi ona ama evet demedi, seni seviyorum demedi, o da Tonka'ya doğru eğildi ve mahcubiyetten usul usul konuştu: "Biliyor musun, ilk başta tuhaf gelebilir, hatta belki yavan. Düşün bak, hem biz ... biliyor musun, sadece şey değil ki... O zaman gözlerini kapat. Eee ..? "

Yatak çoktan hazırdı, Tonka yatağa doğru ilerledi ama yine ani bir kararsızlığa kapılarak yatağın yanındaki sandalyeye oturdu.

"Tonka !.. " diyerek yalvardı. Tonka tekrar ayağa kalktı, yüzünü yana çevirerek soyunmaya başladı.

Nankör bir düşünce bu tatlı ana yapışıp kaldı.

Tonka kendini armağan mı ediyordu? Tonka'ya aşk vaat etmemişti; En büyük umutlan yok eden bir duruma neden karşı çıkmıyordu? Sanki "efendinin" kudretinin boyunduruğu altındaymış gibi sessizce itaat ediyordu; çok kararlı olan başka birine de böyle boyun eğerdi belki? Ama ilk çıplaklığının acemiliğiyle karşısında duruyordu işte; teni daracık bir

elbise gibi dokunaklı bir biçimde sarıyordu bedenini; kendi eti ise o çocuksu ukalalığına göre daha insancıl ve akıllıydı ve o anda kalkıp geldiğini gören Tonka, sanki ondan kaçmak ister gibi, tuhaf bir biçimde beceriksiz ve alışılmadık bir hareketle yatağın içine giriverdi.

Ondan sonra tek anımsadığı, yatağa doğru ilerlerken, en aşina olduğu şeyin, çok iyi tanıdığı giysilerle birlikte koltuğun üzerinde geride kaldığını hissettiğiydi; giysilerin yanından geçerken, her buluşmalarında algıladığı ilk şey, o sevgili, taptaze koku yükseldi; yatakta ise tanımadığı, yabancı biri vardı. Bir an durdu, Tonka ise gözleri kapalı, başı duvara dönük, bitmek bilmeyen, müthiş yalnız bir korku içinde yatakta yatıyordu. Onu nihayet yanında hissettiğinde, gözleri yaşlardan sımsıcaktı. Sonra yeni bir korku dalgası geldi, nankörlüğü karşısında dehşete düştü, yardım arayan anlamsız bir söz sonsuz, ıssız bir geçitten dışarı fırlayarak onun adına dönüştü, sonra da -Tonka onun olmuştu; onun herhalde pek kavrayamadığı şey, Tonka'nın ne kadar büyüleyici, ne kadar çocuksu bir cesaretle onun içine gizlice sızdığı, onda hayran olduğu şeylere sahip olmak için ne kadar basit bir hileye başvurduğuydu; insan tümüyle birinin olunca onun bir parçasıdır artık.

Bunun nasıl gerçekleştiğini daha sonra hatırlamadı bile.

VI

Zira tek bir günün sabahında her şey dikenli sarmaşıklara dönüşmüştü.

Birlikte yaşamaya başlamalarının üzerinden birkaç yıl geçmişti ki Tonka bir gün hamile olduğunu hissetti, ama herhangi bir gün değildi bu, Tanrı bunun için öyle bir gün seçmişti ki, geriye doğru hesaplandığında döllenme onun seyahat nedeniyle şehir dışında olduğu bir zamana denk düşüyordu, Tonka ise durumunu ancak hamileliğin başlangıcı artık kesin olarak belirlenemediğinde fark ettiğini söylüyordu.

Böyle bir durumda herkesin kafasına üşüşecek düşünceler vardır; ama ortada ciddi ciddi şüphelenilebilecek bir erkek de yoktu.

Birkaç hafta sonra kader iyice gösterdi kendini: Tonka hastalandı. Ya bebeğin ya da doğrudan doğruya babanın annenin kanına bulaştırdığı bir hastalıktı bu; korkunç, ağır, sinsi bir hastalıktı ama ister dolaylı yoldan ister dolaysız yoldan bulaşmış olsun, tuhaf olan şuydu: Her iki durumda da tarihte bir uyuşmazlık vardı. Hem zaten tıbbi ölçütlere göre hasta değildi kendisi, ya Tonka'yla aralarında mistik bir bağ vardı ya da Tonka sıradan,

dünyevi bir günah işlemişti. Başka doğal olasılıklar da vardı elbette -teorik, platonik, denir ya hani- ama pratikte bunların olasılığı hemen hemen sıfırdı; pratikte Tonka'nın çocuğunun babası ve hastalığının müsebbibi olmama olasılığı kesindi.

Durumu ne kadar zor kavradığını anlamak için bunun üzerinde biraz daha durmak gerek. Pratikteymiş! Bir tüccarın yanına gidersen ve çok geçmeden ağzını sulandıracak bir konu açmak yerine yaşanan dönem ve zengin bir adamın yapması gerekenler hakkında uzun bir konuşma yaparsan, senin oraya onun parasını çalmaya geldiğini bilir. Bunda hiç yanılmaz, oysa sen ona akıl vermek için de gelmiş olabilirsin. Aynı şekilde, üzerinde bulunan suç delilini "tanımadığı bir adamın" verdiğini söyleyen sanığın yalan söylediğinden bir an bile kuşkulanmaz yargıç. Oysa bu da mümkündür. Ama hayat her tür olasılığı hesaba katmanın gereksizliği üzerine kuruludur, zira en uç olasılıklar pratikte gerçekleşmez. Ya teoride? îlk başlarda Tonka"yı götürdüğü yaşlı doktor yalnız kaldıklarında omuz silkinişti. Mümkün mü? İmkânsız değil elbette -iyi niyetli, çaresiz gözleri vardı ama şunu demek istiyordu: Bununla oyalanmayalım, tıp açısından ciddiye alınamayacak kadar düşük bir olasılık. Bilimadamı da insandır ve tıbben olanaksız bir şeyi varsaymaktansa, durumun insani bir hatadan kaynaklandığını kabul etmeyi tercih eder; doğada istisnalar nadiren gerçekleşir.

Sonra bir tür tıbbi teati hastalığı başladı. Bir sürü doktoru ziyaret etti. İkinci doktor birincisiyle aynı görüşteydi, üçüncüsü de İkincisiyle. Onlarla pazarlık etti. Farklı tıp ekollerini savunanları birbirine düşürmek için çabaladı. Beyler onu ya sessizce ya da karşılarında bir çılgın, iflah olmaz bir budala varmış gibi şefkatle gülümseyerek dinliyorlardı. Konuşurken o da farkındaydı elbette, aynı şekilde şunu da sorabilirdi: Bir bakire hamile kalabilir mi? Ve ona sadece şöyle cevap verirlerdi: Böyle bir şey hiç olmadı. Bu ihtimali dışlayan bir yasa söyleyemezlerdi bile; sadece: Böyle bir şey hiç olmadı. Eğer böyle bir kuruntuya kapılıyorsa da iflah olmaz boynuzlunun tekiydi!

Belki onlardan biri bunu yüzüne karşı da söylemişti ya da sadece kendi aklından geçmişti, her halükârda bunu kendisi de akıl edebilirdi. Ama insan olası tüm parmak kombinasyonlarını düşünmeye kalksa yaka düğmesini bile ilikleyemeyeceğinden, tüm bu süre boyunca, aklıyla emin olduğu şeyin hemen yanı başında bir şey daha vardı: Tonka'nın yüzü. Buğday

tarlalarından geçiyor, havayı hissediyor insan, kırlangıçlar uçuyor, uzakta şehrin kuleleri, şarkılarıyla kızlar... Tüm gerçeklerden uzakta, gerçeklik kavramının bilinmediği bir dünyada. Tonka derin masallara yanaşmıştı. İsa'nın, Meryem Ana'nın, Pontius Pilatus'un dünyasıydı bu, doktorlar ise Tonka'nın hamileliğini sağ salim atlatması için özen ve bakıma ihtiyacı olduğunu söylüyorlardı.

VII

Yine de zaman zaman Tonka'nın ağzından bir itiraf koparmaya çalışıyordu elbette; öyle ya, ne de olsa bir erkekti, budala değil. Ama Tonka o zamanlar bir işçi mahailesinde büyük, çirkin bir mağazada çalışıyordu; sabahları saat yedide işte olması gerekiyordu, akşamları ise -çoğu zaman, gecikmiş bir müşterinin bırakacağı birkaç kuruş yüzünden- dokuz buçuktan önce çıkamıyordu; güneş yüzü görmüyordu, geceleri ayrı yatıyorlardı ve ruhlarına ayıracak zaman bulamıyorlardı. Tonka'nın hamile olduğu fark edilirse, bu yoksul hayatı bile arar hale gelebilirlerdi, zira daha o zamandan para sıkıntısı çekmeye başlamışlardı; elindekini avucundakini bilimsel çalışmalarına harcamıştı ve para kazanacak durumda değildi; özellikle de bilimsel bir kariyerin başında çok zordur bu, problemin çözümüne henüz ulaşamasa da o kadar yaklaşmıştı ki, hedefine ulaşmak için tüm gücüne ihtiyacı vardı. Tonka ışıktan yoksun, dertlerle dolu bu hayatta solup gitmişti ve çökerken cezbeden bazı kadınlar gibi güzel yaşlanmadı tabii, yeşilliği tazeliğini yitirir yitirmez sararıp çirkinleşen bir demet maydanoz gibi soldu. Avurtları sararıp çökünce, burnu irileşip öne fırladı, ağzı yayvan görünüyor, kulakları bile biraz ayrık duruyordu; vücudu da sıskalaştı, eskiden etin esnek dolgunluğunun olduğu yerde taşralı bir kemik yapısı vardı artık. Tonka'yla dışarı çıktıklarında yanlarından geçenlerin şaşkın bakışlarını hissediyordu, zira kibar yüzü üzüntüye daha iyi dayanmış, kalite giysi stoğu daha uzun süre idare etmişti. Dış görünüşe önem vermediği söylenemezdi ve Tonka'ya güzel elbiseler alamamak onu hırçınlaştırıyordu; kendi suçu olduğu halde, yoksul kılığından ötürü Tonka'ya kızıyordu, ama gerçekten, elinden gelse ona önce güzel, uçuşan hamile elbiseleri alır, sadakatsizliğinin hesabını ancak ondan sonra sorardı. Onu ne zaman itirafa zorlaşa, Tonka inkâr ediyordu. Nasıl olduğunu bilmiyordu işte. Eski yakınlıklarının hatırına yalan söylememesi için yalvardığında Tonka'nın yüzünde ıstırap dolu bir ifade beliriyordu ve dayanamayıp öfkelendiğinde de yalan söylemediğini tekrarlamakla yetiniyordu, bu durumda ne yapabilirdi ki? Tonka'yı dövüp hakaret mi etseydi ya da böyle kötü bir durumdayken onu

yüzüstü bırakıp çekip gitse miydi? Tonka'nın yanında yatmıyordu artık ama işkenceden geçirilse bile Tonka yine hiçbir itirafta bulunmazdı, zaten onun kendisine güvenmediğini anladığından beri ağzım bıçak açmıyordu ve artık sevimlilikle de yumuşatılamayan bu katır inadı elini kolunu bağlıyordu. Dayanmak ve fırsat kollamak zorundaydı.

Annesinden para yardımında bulunmasını rica etmeye karar vermişti. Ama babası uzun zamandan beri ölüm kalım savaşı veriyordu, bu yüzden mevcut paraya dokunulamıyordu; bunun doğru olup olmadığını kontrol edemiyordu ama annesinin onun zamanla Tonka'yla evlenmek isteyeceğinden korktuğunu biliyordu. Evet, arada Tonka olduğu için asla başka evlilikler olmayacağından bile korkuyordu annesi; ve her şey, çalışmaları, başarıya ulaşması, babasının hastalığı ve evdeki sıkıntılar uzayınca, bu zincirleme aksiliklerin ilk müsebbibi olarak algılanmakla kalmayıp, hayatın alışılmış akışının ilk onun yüzünden sekteye uğramasıyla uğursuzluk getiren kötü bir işaret olarak da görüldüğü için öyle ya da böyle her şeyin suçlusu Tonka'ydı. Bu muğlak kanaat mektuplarda ve aile evine yaptığı ziyaretlerde açığa çıkmıştı ve oğullarının "öyle bir kıza" genç erkeklerde alışılagelmiş olandan daha derin bir biçimde bağlanmasının aslında ailenin kusuru olduğu sezgisinden başka bir şeye dayanmıyordu. Hyazinth onu uyarmak zorundaydı ve genç adam açıkça itiraf edilemeyen bu batıl inanç karşısında sarsılarak ve kendi mantıksız, acı deneyimlerini de anımsayarak şiddetle karşı çıkınca, Tonka bir ailenin huzurunu hiçe sayan "sorumsuz kız" olarak nitelendirilmiş, onu "yataktaki hünerleriyle elinde tuttuğu" yolundaki beceriksizce imalar saygıdeğer annelerin tüm hayat tecrübesizliğiyle birlikte ortaya dökülmüştü. - Şimdi eline geçen cevapta da vardı bunlar, Tonka'yla paylaştığı sürece her kuruş yalnızca felaketine hizmet edecekti sanki. O zaman bir kez daha yazmaya ve Tonka'nın çocuğunun babası olduğunu açıklamaya karar verdi.

Yanıt olarak bizzat annesi geldi.

"Meseleyi halletmeye" gelmişti.

Oğlunun evine adım atmadı, orada tahammül edemeyeceği bir şeyle karşılaşmaktan korkuyormuş gibi onu otele çağırdı. Hafif bir mahcubiyeti görev bilinciyle silkip atmış, onları ne çok üzdüğünden, bunun babasının hastalığı için ne kadar tehlikeli olduğundan, hayat boyu sürecek bağlardan dem vuruyordu; duygu sömürüsünün hilelerini beceriksiz bir kurnazlıkla sergiliyor ama tüm bu sözlere eşlik eden hoşgörülü bir ton, yutturamadığı

dalaverelerden sıkılan dinleyicisinin kuşkucu merakını ayakta tutuyordu. “ Çünkü, ” dedi annesi, “bu felaketi hâlâ lehimize çevirebiliriz, o zaman da,” -diyordu- “olayı hafif zararla atlatabiliriz; önemli olan, bu tür olayların bir daha tekrarlanmaması!” Bu amaçla, tüm zorluklara rağmen babasını bir miktar parayı gözden çıkarmaya razı etmeyi başarmıştı. Büyük bir iyilik yapıyormuş gibi, bu paranın kıza ve çocuğa tazminat olarak verileceğini açıkladı.

Oğlu hiç beklemediği bir şey yaparak, sakince paranın miktarını sordu, yanıtı dinledi, sonra daha da sakin bir biçimde başını salladı ve kısaca, “Olmaz,” dedi.

Annesi umutla coşarak atıldı: “Olmak zorunda! Aklını başına topla; birçok genç benzer aptallıklar yapıyor ama bu kadar üstelemiyorlar. Serbest kalman için iyi bir fırsat çıktı işte, onur meselesi yapıp geri tepme, bunu hem kendine hem de bize borçlusun!”

“İyi bir fırsat mı çıktı?”

“Elbette. Kız senden daha mantıklı davranacaktır; böyle ilişkilerin bir çocuk olduğunda bitirildiğini biliyordur.”

Bunun üzerine cevabını ertesi güne erteledi. İçinde bir şeyler alevlenmişti.

Annesi, mantığın tebessümüyle doktorlar, Tonka’ya giderken metronun kayıp gitmesi, sert el kol hareketleriyle kaosu düzene sokan polis memuru, şehrin gümbürdeyen şelalesi: Tüm bunlar bir bütündü; şelalenin altındaki ıssız kuytudaydı o -ıslanmıyordu, ama tamamen kopuktu.

Tonka’ya bunu kabul edip etmeyeceğini sordu.

Tonka, “Evet,” dedi. Korkunç derecede müphemdi bu evet. Annesinin öngördüğü gibi mantıklıydı, ama bunu söyleyen ağızda şaşkınlık titreşiyordu.

Ertesi gün annesine, o daha hiçbir şey sormadan, belki de Tonka'nın çocuğunun babası olmadığını, Tonka’nın bir hastalığa yakalandığını ama Tonka’yı terk etmektense kendisini hasta addedip Tonka”nın çocuğunun babası yerine koymayı tercih ettiğini söyledi.

Annesi bunca körlük karşısında çaresizce gülümsedi, onu şefkatle süzdü ve gitti. Şimdi annesinin canını kanını bu utançtan korumak için gereken hızı aldığını biliyordu; güçlü bir düşmanla ittifak kurmuştu.

VIII

Tonka işini nihayet kaybetti; o bu felaketin şimdiye dek gerçekleşmemesinden neredeyse huzursuz olmuştu. Tonka’nın çalıştığı mağazanın sahibi kısa boylu, çirkin bir adamdı ama o zor durumlarında gözlerine insanüstü bir güç gibi görünmüştü. Haftalarca kafa yormuşlardı; patron her şeyi biliyor olmalı, ama dürüst biri o, düşene tekme atmaz; sonra yine: Farkına varmıyor; Tanrı”ya şükürler olsun, henüz farkına varmadı! Ama bir gün Tonka yazıhaneye çağrıldı ve durumunun ne olduğu açıkça soruldu. Tonka bir cevap veremedi, sadece gözleri doldu. Ve konuşamaması bu mantıklı adamı duygulandırmadı; bir aylık maaşını ödedi ve işine derhal son verdi. O kadar kızmıştı ki, Tonka'ya bağırıp çağırdı, yerini alacak kimse olmadığından şimdi zor duruma düştüğünü, işe girerken durumunu saklamasının sahtekârlık olduğunu haykırdı; bunları söylerken sekreterini odadan dışarı çıkarmamıştı bile. Tonka bu olaydan sonra kendini çok kötü hissetti, ama o bu aşağılık, basit, adsız tüccara gizliden gizliye hayranlık duydu, işine Tonka’yı, onunla birlikte gözyaşlarını, bir çocuğu ve Tanrı bilir ne icatları, ne ruhları, ne insan kaderlerini kurban etmekte bir an bile duraksamamıştı, zira tüm bunları bilmiyordu ve bilmek de istemiyordu.

Basit lokantalarda yemek zorundaydılar artık, pisliğin ve kabalığın içinde birkaç kuruşa yenilen bu yemekler ona dokunuyordu. Tonka’yı bu öğünlere götürmek için bir görevi yerine getirir gibi tam vaktinde onu almaya geliyordu. Kibar giysileriyle çıraklar, tezgâhtarlar arasında tuhaf görünüyordu, ciddi, sessiz, hamile arkadaşına sadakatle bağlı biri, ayrılmaz bir çift. Ona alaycı bakışlar fırlatılıyordu, bazen de daha az dağlamayan takdir dolu bakışlar. Kafasındaki icatla ve Tonka’nın sadakatsizliğine inancıyla büyük şehrin kaba güruhu arasında geçen garip bir hayattı onunki. İnsanlığın ortaklığını hiç bu kadar kuvvetle hissetmemişti; hangi sokaktan geçerse geçsin, gürültücü bir köpek sürüsü gibi av peşinde, soluk soluğaydılar; her biri kendi derdindeydi ama hepsi birden bir sürüydü yine de, bir tek onun kendisine destek olmasını isteyebileceği ya da en azından yazgısını anlatabileceği kimsesi yoktu; arkadaşlar için hiç zamanı olmamıştı, zaten onlardan hazzet-memişti ya da onlara cazip gelmemişti: O fikirleriyle yüklüydü ve insanlar bundan sağlayacakları bir çıkar kokusu almadıkları sürece hayati tehlike taşıyan bir yüktür bu. Ne tarafta yardım arayacağını bile bilmiyordu; bir yabancıydı. Tonka kimdi peki? Ruhundan bir ruh muydu? Hayır, belli belirsiz bir anlaşma üzerine, gizli sırrıyla ona yanaşmış yabancı bir mahlûktu!

Uzakta parıldayan küçük bir aralık açılmıştı, düşünceleri o yöne doğru gitmeye başladı. Sonuçta başkaları için de çok önemli olacak bir icat üzerinde çalışıyordu ve düşünmek dışında kattığı başka şeyler de, bir cesaret, hiç yanıltmayan bir sezgi ve güven vardı, bir yıldız gibi izlediği sağlıklı bir hayat algısı. O da ancak en büyük olasılıkların peşinden gidiyor, doğruyu daima bunlardan birinde buluyordu; farklılığını keşfetmek istediği şeyi bulana kadar her şeyin her zamanki gibi olacağına güveniyordu, her olası kuşkuyu Tonka'da yaptığı gibi kurcalamaya kalksaydı asla bitiremezdi: Düşünmek fazla düşünmemek demektir ve icat yeteneğinin sınırsızlığından biraz ödün verilmezse hiçbir icatta bulunulamaz. Hayatının bu yarısı, kanıtlanamayan mutluluk ya da bir sır olan bir burcun etkisi altındaydı sanki. Diğer yarısı ise aydınlanmamıştı. Tonka'yla birlikte at lotaryası oynuyordu artık. Çekiliş listesi çıkmıştı, Tonka'yı bekliyordu, yolda listeyi satın alıp okuyacaklardı. Büyük ikramiyesi birkaç bin marklık gariban bir lotaryaydı; ama olsun, onları bir süre idare ederdi. Sadece birkaç yüz mark çıksa bile Tonka'ya en gerekli giysi ve çamaşırları alabilir ya da onu o sağlıksız tavan arasından kurtarabilirdi. Hatta yirmi mark bile bir teşvik olur, yeni biletler alırdı. Evet, ellerine geçecek beş mark bile hayatla yeniden ilişki kurma denemelerinin bilinmeyen çevrelerde iyi karşılandığının bir işareti olurdu.

Ama üç biletin üçü de boş çıktı. Onları laf olsun diye satın almıştı elbette, ve daha Tonka'yı beklerken bile fiyaskoyu haber veren bir boşluk hissetmişti içinde; ama muhtemelen istekler ile ümitsizlik arasında kalmıştı işte, yoksa işe yaramaz bir listeye harcanan yirmi kuruş bile onun durumundaki biri için bir kayıp olduğundan mı boş çıkmıştı biletler? Aniden, onun kötülüğünü isteyen görünmez bir güç olduğu duygusuna kapılarak etrafının düşmanlıkla kuşatıldığını hissetti.

Sonunda batıl inançlı olup çıktı; akşamları Tonka'yı almaya gelen kişi batıl inançlıyken, içindeki diğer kişi bir âlim gibi çalışıyordu. Sırayla taktığı iki yüzüğü vardı. İkisi de değerliydi, ama biri soylu ve eskiydi, diğeri ise annesiyle babasının bir armağanıydı ve onu asla mukaddes kabul etmezdi. Fakat pahalı, sıradan bir yüzükten başka bir şey olmayan yeni yüzüğü taktığı günlerin soylu yüzüğü taktığı günlere göre daha iyi geçtiğini fark edince eskisini takmaya artık cesaret edemeyerek yeni yüzüğü bir boyunduruk gibi parmağında taşıdı. Yine bir gün tesadüfen tıraş olmadığında da şansı yaver gitti; ertesi gün, bu gözlemine rağmen tıraş olunca, itaatsizliğinin bedelini -ancak onun gibi birinin durumunda

gülünçlük değil, talihsizlik olan- o küçük, sıradan talihsizliklerden biriyle ödedi: O günden sonra eli sakalını kesmeye varmadı; sakal iyice uzadı, sadece ucu özenle sivriltiliyordu, sonraki tüm o hüzünlü haftalar boyunca da sakallıydı. Onu çirkinleştiren bu sakal aynı Tonka gibiydi: Çirkinleştikçe daha bir ihtimam görüyordu. Ne kadar derinden hayal kırıklığına uğrarsa Ton-ka'ya da o kadar çok şefkat duyuyordu belki de, çünkü görünüşü çirkin olduğundan özünde iyi bir sakaldı. Tonka sakalından hoşlanmıyor ve onu anlayamıyordu. Tonka olmasaydı, sakalın ne kadar çirkin olduğunu bilmezdi, zira insan onu bir ayna gibi yansıtan insanlar da olmasa kendisi hakkında o kadar az şey bilir ki. Ve hiçbir şey bilmediği için bu dayanılmaz hayatın bir son bulması için belki de zaman zaman Tonka'nın ölmesini diliyordu ve sakalını sırf her şeyi çirkinleştirdiği ve gizlediği için seviyordu.

IX

Bazen Tonka'ya pusu kurup yapmacık bir saflıkla sorular soruyor, onun tedbiri elden bırakıp sesinin pürüzsüzlüğünde kayıp düşmesini umuyordu. Ama kazdığı kuyuya kendisi düşüyordu. "Gerçeği inkâr etmenin bir anlamı yok, birbirimize karşı eskisi gibi dürüst olmamız için lütfen ne olduğunu anlat bana," diye dil döküyordu. Fakat Tonka'nın cevabı hep aynıydı: Bana inanmak istemiyorsan bırak gideyim; korumasızlığını kötüye kullanmaktı bu elbette ama aynı zamanda da en doğru cevaptı, çünkü kendini tıbbi ve felsefi temellere dayanarak savunamıyor, sözlerinin gerçekliğine ancak varlığının gerçekliğiyle kefil olabiliyordu.

Sokağa çıkacağı zaman Tonka'ya eşlik ediyordu, çünkü onu yalnız bırakmaya cesaret edemiyordu; korktuğu belli bir şey yoktu ama Tonka'yı geniş, yabancı caddelerde yapayalnız düşünmek onu huzursuz ediyordu. Akşamları onu bir yerden almaya geldiğinde ve yolda yürürlerken alacakaranlıkta selam vermeyen bir adamla karşılaştıklarında, adam ona tanıdık biri gibi geliyor, besbelli Tonka da kızarıp bozarıyordu ve birdenbire bu adamla şu ya da bu vesileyle görüştüklerini hatırlıyor ve o anda -Tonka'nın masum yüzüne de yakıştırdığı gibi- emin oluyordu: Bu adamdı! Bu kişi bir seferinde, bir ihracat şirketinde staj yapmış, uzaktan tanıdıkları bir zengin, bir keresinde de Tonka'yla aynı pansiyonda kalan, sesini yitirmiş eski bir kabare tenoruydu. Gerçeği ihtiva eden ve daha ilk açma denemesinde geride sadece acı bir çaresizliğin toz *yığınını* bırakan kirli bir paket gibi belleğe atılan, hep böyle gülünç derecede alakasız kişilerdi bunlar.

Tonka'nın sadakatsizliğiyle ilgili bu kesinliklerde rüyalara özgü bir şey vardı. Tonka bunlara dokunaklı, suskun ve şefkatli alçakgönüllülüğüyle katlandı; ama bu başka ne anlamlara gelmezdi ki !? Hele tüm anılar gözden geçirildiğinde hepsi de ne kadar müphemdi! Ona kolayca yanaşması örneğin, kayıtsızlık ya da güven olabilirdi. Ona böyle hizmet etmesi, uyuşukluktan ya da mutluluktandı. Köpek gibi sadıksa, köpek gibi her efendinin peşinden de gidebilirdi! Daha ilk gecelerinde de hissetmemiş miydi bunu, hem Tonka'nın da ilk gecesi miydi acaba? O sadece ruhsal işaretlere dikkat etmişti, bedensel işaretler ise çok açık seçik değildi. Şimdi artık çok geçti. Tonka'nın suskunluğu şimdi her yeri kaplamıştı ve suskunluğu masumiyetten ya da inatçılıktan olabileceği gibi, kurnazlıktan, acıdan, pişmanlık ve korkudan da olabilirdi; ama ona karşı duyulan utanç da. Fakat tüm her şeyi bir kez daha yaşayabilseydi bile bunun ona bir faydası olmazdı. Bir insana güvenmediğinde sadakatin en açık işaretleri bile sadakatsizliğin işaretlerine dönüşür, güvendiğinde ise sadakatsizliğin elle tutulur kanıtları bile yanlış anlaşılan, büyüklerinin haksız yere cezalandırdığı bir çocuk gibi ağlayan sadakate dönüşür. Hiçbir şey kendi içinde değerlendirilemiyordu, biri diğerine bağlıydı, ya tümüne inanmalı ya da tümünü reddetmeliydi, ya sevmeli ya da yanılgı olarak görmeliydi, ve Tonka'yı tanımak demek, ona belirli bir biçimde cevap vermek, kim olduğunu ona haykırmak demekti; Tonka'nın ne olduğu neredeyse yalnızca ona bağlıydı. O zaman Tonka bir masal gibi hafifçe göz kamaştırarak karmakarışıklaşıyordu.

Ve annesine yazdı: Bacakları yerden dizlerine ne kadar uzunsa, dizlerden yukarıya da o kadar uzun, zaten uzun bacakları ve ikizmiş gibi yürüyebiliyor, hiç yorulmuyorlar. Teni ince değil ama beyaz ve pürüzsüz. Göğüsleri neredeyse fazla iri ve koltuk altlarında koyu renk gür kıllar var; ince uzun, beyaz bedende utanılacak hoşlukta görünüyorlar. Saçları kulaklarından aşağı tutam tutam sarkıyor ve bazen bunları kıvırması ya da toplaması gerektiğini düşünüyor; o zaman bir hizmetçi kıza benziyor ve hayatı boyunca yaptığı tek kötülük de budur şüphesiz...

Ya da annesine cevap yazıyordu: Ancona ile Fiume, ya da muhtemelen Middelkerke ile bilinmeyen bir şehir arasında da, bir deniz feneri var, ışığı her gece denizin üzerinde bir yelpaze vuruşu gibi parlıyor; yelpaze vuruşu gibi bir var, bir yok, sonra yine var. Venna Vadisindeki çayırlarda ise aslanpençesi büyüyor.

Bu coğrafya mı yoksa botanik mi yoksa denizcilik bilgisi mi? Bu bir yüz, orada olan, eşsiz ve tek ve ebediyen orada olan, bu yüzden de olmayan bir şey. Ya da ne bu?

Bu saçma cevapları asla yollamadı elbette.

X

Kesinliğin kesinleşmesi için elle tutulamayan bir şey eksikti.

Bir keresinde annesi ve Hyazinth'le birlikte gece yolculuğa çıkmıştı ve saat iki civarında trende sarsılırken bir dayanak arayan bedenlerin dikkatsiz yorgunluğuyla sanki annesi tam bir uyum içinde Hyazinth'e yaslanıyor, Hyazinth de annesinin elini tutuyor gibi gelmişti, O zaman duyduğu öfkeyle gözleri büyümüştü, çünkü babasına acıyordu; ama öne eğildiğinde Hyazinth yalnız başına oturuyordu, annesi ise başını ondan öte tarafa yaslamıştı. Bir süre sonra arkasına yaslandığında, yine aynı şeyler olmuştu. Doğru dürüst görememenin verdiği ıstırap büyüktü ya da karanlıktaki ıstırabı doğru dürüst görmesini engelliyordu. Sonunda iyice emin olmuş, sabahleyin annesinden hesap sormaya karar vermişti; ama gündüz olduğunda bu kararı karanlık gibi uçup gitmişti. Başka bir seyahatte annesi rahatsızlanmış, bunu annesi adına bir mektupla babasına bildirecek olan Hyazinth isteksizce sormuştu: Ne yazacağım ki? -o ki annesine her ayrılıkta destan gibi mektuplar yazardı!- bunun üzerine kavga çıkmıştı, zira çocuk yine kızmıştı; annesinin rahatsızlığı artmış, tehlikeli olmaya başlamıştı, bir şeyler yapmak gerekiyordu, o sırada Hyazinth'in elleri hep kendininkilerle karşılaşmış ve o bu elleri hep itmişti. Sonunda Hyazinth neredeyse üzgün bir sesle sormuştu: "Neden beni hep kendinden itiyorsun?" Ve o bu sesteki mutsuzluktan ürkmüştü. Bildiğini sandığını, istediğini sandığını o kadar az biliyor, o kadar az istiyor ki insan.

Bu anlaşılır bir şey; ama o kıskançlıktan kıvranarak odasında oturuyor, kıskanmadığını, bunun daha başka, alakasız, kafasında kurduğu garip bir şey olduğunu söylüyordu kendine; oysa hissettiği buydu. Başını kaldırıp baktığında her şey yerli yerindeydi. Odanın duvar kâğıtları yeşil ve griydi. Kapılar kızıl kahveydi ve sessizce yansıyan ışıklarla bezeliydi. Kapının rezeleri koyuydu ve bakırdandı. Şarap renginde bir kadife koltuk vardı odada, çerçevesi kahverengi maundandı. Ama dik duran bu nesnelerin hepsinde bir eğrilik, eğiklik, devriklik vardı, gözüne sonsuz ve anlamsız görünüyorlardı. Gözlerini ovuşturdu, etrafına bakındı, ama gözlerinden değildi. Nesnelerdendi. Bu nesnelere onlar daha var olmadan inanılmış

gibiydi; dünyaya dünyanın gözünden bakılmadığında, tıpkı geceleyin yıldızlar gibi birbirlerinden hüzünle ayrı yaşayan anlamsız ayrıntılara parçalanıyor dünya. Pencereden dışarıya bakar bakmaz, aşağıda bekleyen bir arabacının dünyasının, yoldan geçen bir memurun dünyasına giriverdiğini görüyordu ve sokakta bir bölünmüşlük, iğrenç bir karmaşa, bir iç içelik ve yan yanalık, dünyadan hoşnutluk ve kendine güven çemberiyle kuşatılmış olarak yörüngeler çizen tek tek odakların keşmekeşi başlıyordu ve bütün bunlar, yukarının ve aşağının olmadığı bir dünyada dik yürüyebilmeyi sağlayan desteklerdi. İstemek, bilmek ve hissetmek bir yumak gibidir; insan bunu ancak ipin ucunu kaçırdığında anlar; ama dünya yüzünde gerçeğin ipini takip etmeden de gidilebilir belki? Bir soğuk tabakasının onu her şeyden ayırdığı böyle anlarda Tonka bir kızdan öteydi, neredeyse bir misyondu .

Tonka’yla ya evlenmek ya da onu ve bu düşünceleri terk etmek zorundayım, diyordu kendine.

Ama bu tür nedenlerle ne birini ne de ötekini yaptığı için kimse onu ayıplamayacaktır. Çünkü tüm bu düşüncelerin ya da izlenimlerin bir gerekçesi olabilir ama bugün artık kimse bunların yarısının saçmalık olduğundan kuşku duymaz. O da bunları düşünüyordu işte ama çok da ciddi düşünmüyordu. Bazen sınandığı duygusuna kapılıyordu ama aydığında ve kendisiyle yine bir erkekle konuşur gibi konuştuğunda, bu sınavın, aldatılmış budalanın biri olması ihtimalinin yüzde doksan dokuz olmasına rağmen Tonka’ya ısrarla inanmak mı istediği sorusundan ibaret olduğunu düşünüyordu. Fakat bu utanç verici olasılık öneminden çok şey yitirmişti.

XI

Ne gariptir ki, bu dönemde önemli bilimsel başarılar elde etti. Çalışması büyük oranda tamamlanmıştı ve yakında mutlaka semeresini verecekti. İnsanlar ona gelmeye başlamıştı bile. Söz konusu kimya bile olsa ona güven aşıladılar. Hepsi de yüzde doksan dokuz başarılı olacağına inanıyordu! O da kendini çalışarak uyuşturuyordu.

Ama toplumsal kişiliği sağlamlaşır, dünyevi bir olgunluğa erişirken, düşünceleri çalışmayı bıraktığı anda rotasından sapıyor, Tonka aklına gelir gelmez, yolda her gün karşılaşan yabancılar gibi anlamlarını açığa vurmadan birbirinin yerine geçen figürlerle dolu bir hayat başlatıyordu. Bir zamanlar şüphelendiği komitenor ve emin olduğu diğer herkes oradaydı. Pek bir şey yapmıyorlardı, oradaydılar sadece; ama en büyük kötülüğü

yapmış olsalar bile pek önemi yoktu; bazen tek bir kişide iki ya da daha fazla kişi olduğundan kıskanamıyordu bile; aksine bu olaylar en berraktan daha berrak hava gibi şeffaflaşıyor, her türlü bencillikten arınmış bir özgürlük ve boşluğa dönüşüyor, bunların hareketsiz kubbelerinin altında dünyevi hayatın rastlantıları minik minik cereyan ediyordu. Ve bunlar genellikle rüya oluyordu ya da eskiden rüyaydılar belki de ve işin yükü hafifler hafiflemez, bu iş onun asıl hayatı olmadığı konusunda uyarılırcasına, rüyaların soluk gölgeler dünyasının üzerinde yükseliyordu.

Bu gerçek düşler, uyanık olma halinin bir basamak aşağısındaydılar; alçak tavanlı, rengârenk odalar gibi sıcacıktılar. Bu odalarda teyzesi Tonka'yı büyükannenin cenazesinde ağlamadığı için kalpsizlikle suçluyor ya da çirkin bir adam Tonka’nın çocuğunun babası olduğunu itiraf ediyordu ve kendisine soran gözlerle bakıldığında Tonka yalan söylemeyi bırakıyor, sonsuz bir tebessümle kıpırtısız duruyordu; bu olay kırmızı halılı, duvarları mavi yıldızlı, yeşil bitkili bir odada olmuştu ve sonsuzluktan başını kaldırıp baktığında, halılar yeşildi, bitkilerin yakut kırmızısı büyük yapraklan vardı, duvarlar bir insanın pürüzsüz teni gibi sarı sarı parlıyordu, ay ışığı gibi berrak mavi Tonka ise yerinde duruyordu. Bu rüyalara neredeyse basit bir mutluluğa sığınır gibi sığınıyordu; belki de korkaklıktan başka bir şey değildi bu rüyalar ve Tonka itiraf ederse her şeyin düzeleceğini anlatıyorlardı; sık sık tekrarlanmaları aklını karıştırıyordu ama bunlarda yarı uyanıklığın giderek tırmanan o dayanılmaz gerginliği yoktu.

Bu düşlerde Tonka daima aşk kadar büyüktü, yanında götürdüğü küçük tezgâhtar kız değildi artık, ama görünüşü de hep farklıydı. Bazen hiç sahip olmadığı küçük kız kardeşiydi, çoğu zaman da etek hışırtısından ibaretti, bir başka sesin yükselişi ve alçalışı, en garip, en beklenmeyen hareketti, ancak rüyada olabileceği gibi adının sıcak samimiyetiyle ona getirilen ve daha ulaşılmamış olanın gerilimiyle dopdoluyken bile önceden sahip olmanın zahmetsiz mutluluğunu bahşeden bilinmeyen maceraların büyüleyici çekiciliğiydi. Bu çifte imgelerle birlikte içinde, görünüşte bağımsız, henüz hayali bir sempati ve insanüstü bir içtenlik hissetse de, bu Tonka’dan kopacağım mı yoksa onunla bütünleşeceğini mi söylemek mümkün değildi. Bunun üzerinde düşününce, aşkın bu gizemli aktarılabilirliğinin ve bağımsızlığının uyanıkken de tezahür etmesi gerektiğini anladı. Sevgili, görünüşte uyandırdığı hislerin menşei değildir, bunlar bir ışık gibi onun arkasına konur; ama rüyada aşkı sevgiliden ayıran ince bir çatlak hâlâ varken, uyanınca bu çatlak, sanki insan bir dublör oyununun kurbanından

başka bir şey değilmiş ve bir şey insanı hiç harika olmayan birini harika bulmaya zorluyormuş gibi kapanmıştır. Işığı Tonka'nın arkasına koyamıyordu bir türlü.

Fakat atları bu kadar sık düşünmesinin bununla bir ilgisi ve özel bir anlamı olsa gerekti. Belki de Tonka ve tutturamadıkları at lotaryasıyla ilgiliydi ya da çocukluğuyla, zira çocukluğunda, ağır koşum takımları pirinçler ve kürklerle süslü kahverengi ve benekli güzel atlar vardı. Yüce gönüllülüğü, iyiliği ve inancı önemsenmeyen görevler değil, maceraların ve kahramanlıkların sihirli bahçesinin şövalyeleri olarak gören çocuk kalbi bazen aniden tutuşuyordu. Ama belki de nihai olarak sönmeden önceki son alevlenme, kapanan bir yaranın kaşınmasıydı sadece. Zira atlar hep odun çekerlerdi, nallarının altındaki köprü boğuk bir ahşap sesi çıkarır, hizmetkârlar mor kahverengi kareli kısa ceketler giyerlerdi. Tenekeden İsa'yla köprünün ortasında yükselen büyük haçın önünde herkes şapkasını çıkarmıştı, kıştı, köprüdekileri seyreden küçük bir oğlan çocuğu kendininkini çıkarmak istememişti, çünkü o daha şimdiden akıllıydı, böyle şeylere inanmıyordu. Ama aniden ceketini ilikleyemez olmuştu; yapamıyordu. Don, minik parmaklarını uyuşturmuştu, parmakları bir düğmeyi tutup zorla çekmişti ama iliğe sokmaya çalıştıkça düğme gerisin geriye yerine sıçramış, parmakları çaresiz, şaşkın kalakalmıştı. Ne kadar uğraşsa da çabası kaskatı bir hayrette son bulmuştu.

Özellikle de bu anısı çok sık aklına geliyordu.

XII

Bütün bu belirsizlikler arasında ilerleyen hamilelik gerçekliğin ne olduğunu gösterdi.

Tonka'yı tutunacak bir kola muhtaç gösteren o yüklü yürüyüş, gizemli bir sıcaklığa sahip o ağır vücut oluştu, bacaklarını ayırarak oturuşu biçareydi, insana dokunan bir çirkinlikteydi; mucizevi sürecin tüm değişimleri gerçekleşti, genç kız bedeni hiç tereddütsüz kozaya dönüştü, tüm ölçüleri değişti, kalçalar genişleyip basıklaştı, dizlerin sivriliği yumuşadı, boynu kalınlaştı, göğsü sağılacak meme oldu, karnın derisi kırmızı ve mavi ince damarlarla kaplandı, kanın dış dünyaya bu kadar yakın dolaşımı ölüm anlamına gelebilecekmiş gibi ürkütücüydü. Hem katlanılarak hem de zorla bir arada tutulan bu yeni şekil şekilsizlikten başka bir şey değildi ve insan ölçüsünün bozulmuşluğu gözlerin ifadesine de yansımıştı; gözler aptal aptal bakıyor, nesnelere uzun süre yapışıp kalıyor, onlardan ancak güçlükle

ayrılıyordu. Tonka'nın gözleri ona da sık sık yapışıp kalıyordu. Tonka onun ufak tefek işlerini de yapıyor, sanki sırf onun için yaşadığını son bir kez kanıtlamak istercesine ona hizmet etmeye çabalıyordu; çirkinliği ve bozulmasından ötürü bir ne bir nebze utanç ne de çekince vardı gözlerinde, sadece hantal hareketleriyle onun için olabildiğince çok şey yapma isteği.

Şimdi neredeyse eskisi kadar sık birlikteydiler. Fazla konuşmuyorlardı ama birbirlerinin yanındaydılar, çünkü hamilelik bir ibre gibi ilerliyordu ve buna karşı çaresizlerdi. Şimdiye dek birbirlerine içlerini dökmüş olmaları gerekirdi ama bir ilerleme gösteren tek şey zamandı, içindeki gölge insan, gerçek olmayan kişi, bazen doğru sözleri bulmaya çalışıyordu, her şeyi bambaşka değerlere göre ölçmesi gerektiğini kavrayacak gibi oluyordu; ama tüm kavrayışlar gibi müphemdi, muğlaktı . Ve zaman ilerliyordu, zaman kaçıyor, zaman kendini kaybediyordu; duvardaki saat düşüncelerden daha yakındı hayata. Oturdukları oda, önemli bir olayın cereyan etmediği bir orta sınıf odasıydı, duvar saati yuvarlak bir mutfak saatiydi ve bir mutfak zamanını gösteriyordu, annesiyse onu her şeyi kanıtlayan mektup bombardımanına tutuyordu; para göndermiyordu, parayı onun aklını başına getirecek doktorların görüşlerine harcıyordu: O bunu anlıyor ve artık gücenmiyordu. Bir keresinde annesi, Tonka'nın o zamanlar onu sahiden de aldatmış olması gerektiğini ortaya koyan yeni bir doktor raporu bile gönderdi; ama bu rapor onu alarma geçirmek yerine, neredeyse hoş bir sürpriz oldu sadece, sanki kendisiyle hiç ilgisi yokmuş gibi, bu işin o zamanlar acaba nasıl olup bittiğini düşünüp sadece şunu hissetti: Bir kerelik bir şaşkınlık yüzünden bunca acı çeken zavallı Tonka! Evet, birdenbire neşeyle, baksana Tonka, ne unuttuğumuzu nihayet hatırladım - o zamanlar beni kiminle aldattığını, dememek için kendini zor tutuyordu bazen. Böylece akıp gitti her şey. Yeni bir şey olmadı. Yalnızca saat vardı. Bir de eski yakınlık.

Birbirlerine içlerini dökmemiş olsalar da, bedenlerin arzuladığı anlar onları birleştiriyordu. Eski ahbapların uzun bir ayrılıktan sonra bile odaya rahatça girivermelerine benziyordu bu anlar. Dar avluya bakan karşı pencereler gölgede körleşmişti, insanlar işe gitmişti, aşağıdaki avlu bir kuyu gibi yavaşça kararıyordu, güneş sanki kurşun camlardan odaya vuruyor, her nesneyi tek tek yalayıp cansız parlatıyordu. İşte, eski, küçük bir takvim sanki Tonka onu az önce karıştırmış gibi açık duruyordu, bir sayfanın geniş, beyaz yüzeyinde, o günün anısına dikilmiş bir piramit gibi küçük, kırmızı bir ünlem işareti vardı. Takvimin diğer yaprakları gündelik hayatın

notlarıyla, fiyatlarla, yapılacak işlerle doluydu ve yalnızca bu sayfası işaretin dışında bomboştu. Bu işaretin, Tonka'nın olaylarını gizlediği o günü anımsamak için konduğundan bir an bile kuşku duymadı, tarih aşağı yukarı doğru olabilirdi, bu kanaat bir kan girdabı gibi beynine sıçradı. Ama bu ani öfkeden başka bir dayanağı olmayan kanaati bir an sonra yok olmuştu; bu ünleme inanacaksa mucizeye de inanabilirdi insan, zaten asıl yıkıcı olan hiçbirine inanmamasıydı. Korkuyla bakıştılar. Tonka elindeki takvimi fark etmiş olmalıydı. Odanın o tuhaf ışığında nesneler kendi kendilerinin mumyaları gibi görünüyordu. Bedenler soğudu, parmak uçları buz kesti, bağırsaklar ise kızgın bir yumak gibi yaşamın olanca sıcaklığını korudu. Başına bir felaket gelmesi istenmiyorsa Tonka'nın korunup kollanmasını tembihlemişti doktor; ama o anda özellikle de doktorlara güvenilemezdi ki. Ve diğer çabalar da sonuçsuz kalmıştı; belki de Tonka'nın gücü çok azdı, o yarı doğmuş bir mit olarak kaldı.

"Yanıma gel," dedi Tonka ve acıyı ve sıcaklığı hüzünlü bir müsamahayla paylaştılar.

XIII

Tonka hastaneye yatmıştı; durumu aniden kötülemişti. Onu ziyaret etmesine izin veriliyordu; belli saatlerde. Zaman kendini böyle kaybetmişti.

Tonka'nın evden gittiği gün sakalını kestirmişti. Şimdi yine daha çok kendi gibiydi.

Ama sonra Tonka'nın aynı gün -sabırsızca, bilinçsizce, tutumluluktan onca zaman ertelediği şeyden kurtulmak için, bunu bir daha yapamayacağından korkarak-hastaneye gitmeden önce son bir özgürlük eylemi olarak bir azı dişini çektirdiğini öğrendi. Tonka"nın yanakları üzüntüyle çökmüş olmalıydı şimdi, çünkü asla yardım istememişti. Bunu öğrenince rüyaları yeniden şiddetlendi.

Bir rüya çeşitli biçimlerde tekrarlanıyordu. Sarışın, soluk tenli silik bir kız, onun yeni, kafasında kurduğu herhangi bir sevgilisinin başka biriyle kaçtığını anlatıyor, o da yine meraka kapılarak, "Sizce Tonka daha mı iyiydi peki?" diye soruyor, başını iki yana sallıyor, hayli kuşkucu bir yüz ifadesi takınıyordu, böyle yaparak Tonka'nın erdemlerini kuvvetle savunması için kızı kışkırtmaya çalışıyor, kızın kararlılığının vereceği rahatlamanın tadını çıkarmaya hazırlanıyordu; ama bunun yerine, karşısındaki yüzde yavaş yavaş bir tebessümün belirdiğini, bu tebessümün korkunç bir yavaşlıkla genişlediğini görüyordu, sonra da kız, "Aman, o yalancının tekiydi. İyi

kızdı, ama hiçbir sözüne inanılmazdı. O hep büyük bir salon kadını olmak istedi," diyordu. Bu rüyanın asıl acı veren tarafı bıçak gibi kesen tebessüm değil, rüyanın sonundaki bayağı coşkuya asla karşı koyamamasıydı, çünkü uykunun baygınlığında duygularını yansıtıyordu.

Tonka'nın başucunda otururken genellikle suskundu bu yüzden. Eski rüyalarındaki gibi yüce gönüllü olmayı çok isterdi. İcadına harcadığı gücün birazını da Tonka'ya verseydi, bunu becerebilirdi belki. Doktorlar onda hiçbir hastalık bulamadığından Tonka'yla aralarında gizemli bir bağ olabilirdi; ona bir inansın, hemen kendisi de hasta olurdu. Ama belki de, diyordu kendine, başka bir çağda olabilirdi bu -böyle geriye dönük düşünceler gururunu okşuyordu- başka bir çağda Tonka prenslerin bile kendilerini onunla evlenmeye layık bulmadıkları şanlı bir kız olurdu belki; ama bugün ?! Bunu etraflıca düşünmek gerekirdi. - Bu düşüncelerle Tonka'nın başucunda oturuyor, ona iyi ve şefkatli davranıyordu ama asla sana inanıyorum demiyordu. Üstelik de ona çoktan inandığı halde. Çünkü artık kuşkulanmayacak, öfkelenmeyecek kadar inanıyordu ona, bundan çıkacak tüm sonuçlara aklına karşı da kefil olacak kadar değil. Bunu yapmaması onu sağlam kılıyor, ayaklarının yere basmasını sağlıyordu.

Hastane görüntüleri ona acı veriyordu. Doktorlar, muayeneler, disiplin: Tonka dünya tarafından ele geçirilmiş ve masaya bağlanmıştı. Ama bunu neredeyse Tonka'nın kusuru gibi görüyordu; Tonka daha derin bir şey olabilirdi, dünyada başına gelenlerin aşağısında bir yerde olabilirdi, ama bunun için mücadele edebilmek için dünyada da her şeyin farklı olması gerekirdi. Şimdiden biraz vazgeçmiş, Tonka'nın fazlasıyla basit hayatım, hep biraz duygudaşlık içinde olsa da, artık her gün tamir edemediğinden, ayrılmalarından birkaç gün sonra ondan biraz uzaklaşmıştı.

Ve hastanede Tonka'nın başucunda otururken pek az konuştuğu için, gizlediği birçok şeyi mektuplara yazdı, büyük bir sevgiliye yazar gibi ciddiydi mektupları; ama şu cümle: Sana inanıyorum! cümlesi bu mektuplarda da yoktu. Tonka cevap yazmayınca çok şaşırdı. Bu mektupları hiç yollamadığı ancak o zaman aklına geldi; bunlar gerçek düşünceleri değildi ne de olsa, yazmak dışında üstesinden gelinemeyen bir durumdu. O zaman anladı ki, kendini ifade edebildiği için yine de çok şanslıydı, Tonka bunu da yapamıyordu. Ve o anda Tonka'yı açıkça gördü. Bir yaz gününün ortasında yapayalnız düşen bir kar tanesiydi o. Ama bir an sonra bu bir açıklama olmaktan çıktı, Tonka belki de sadece iyi bir kızdı, zaman fazla

hızlı geçiyordu ve bir gün Tonka'nın günlerinin sayılı olduğunu öğrenince neye uğradığım şaşırdı. Ona iyi bakamadığı için kendine acı acı sitem etti ama bunu Tonka'dan gizlemeyince o da ona son gecelerden birinde gördüğü bir rüyayı anlattı; zira Tonka da rüya görüyordu.

Rüyamda, dedi Tonka, yakında öleceğimi biliyordum ve, hiç anlayamıyorum ama, çok seviniyordum. Elimde bir kesekâğıdı dolusu kiraz vardı; kendime dedim ki: Amaan, ondan önce şunları çabucak ye bitir !...

Ve ertesi gün Tonka'yı görmesine izin verilmedi.

XIV

O zaman kendine dedi ki: Belki de Tonka sandığım kadar iyi değildi; ama onun belki ancak bir köpeğe nasip olabilecek iyiliğinin gizemli doğası tam da bundan anlaşılıyordu.

Fırtına gibi kupkuru esen bir acıya savruldu. Sana bir daha yazamayacağım, seni bir daha göremeyeceğim, diye uğulduyordu sağlam kalesinin tüm köşeleri. Ama sevgili Tanrı gibi yanında olacağım, diye teselli ediyordu kendini, bunun ne anlama geldiğini bilmese de. Ve çoğu kez içinden şöyle haykırmak geliyordu: Yardım et, sen bana yardım et! Önünde diz çöküyorum işte! Kederli kederli mırıldanıyordu: Düşünsene, bir insan bir köpekle yapayalnız gidiyor yıldız dağında, yıldız denizinde! - Ve gök küreleri kadar büyüyüp gözlerinden dökülemeyen yaşlarla acıdan kıvranıyordu.

Uyanıkken Tonka'nın rüyalarını eğiriyordu şimdi.

Bir keresinde şunu hayal etti: Tonka tüm ümidini yitirdiği anda birdenbire ortaya çıkacak ve onun yanında olacak. Üzerinde iri kareli, kahverengi İngiliz pardösüsü. Ve pardösünün önünü açtığında altında çıplak beyaz, ince bedeni, boynunda da çınlayan küçük süsleriyle ince bir altın kolye. Ve her şey tek bir gün gibi olacak, bundan emindi Tonka. Tonka'yı o kadar özlüyordu ki, aynı onun da kendisini özlediği gibi. Ah, Tonka asla arzu dolu değildi! Hiçbir erkek onu ayartamadı; biri ona kur yaptığında, biraz beceriksiz bir hüzünle bu tür ilişkilerin geçiciliğine işaret etmeyi tercih eder. Ve akşamları işten geldiğinde, günün gürültülü, neşeli, sinir bozucu olaylarıyla dopdolu; kulakları tıkanmış, dili içten içe konuşmaya devam ediyor; yabancı bir erkeğe hiç yer yok. Ama bütün bunların ulaşamadığı bir yer hissediyor içinde, orada olağanüstü büyük, soylu ve iyi; bir tezgâhtar kız değil orada, aynı derecede soylu ve önemli bir yazgıyı hak

ediyor. Tonka'nın, aralarındaki tüm farklara rağmen onun üzerinde hak iddia etmesinin nedeni buydu; onun işlerinden anlamıyordu, bunlar onu ilgilendirmiyordu, ama o özünde iyi olduğu için ona aitti; çünkü o da iyiydi ve birlikte yaşayacakları, hiç ayrılmayacakları bir iyilik sarayı olmalıydı bir yerlerde.

Ama neydi bu iyilik? Bir eylem değil. Bir varoluş değil. Pardösünün önü açıldığında bir parıltı. Ve zaman fazla hızlı ilerliyordu. O hâlâ yere sıkıca tutunuyordu ve sana inanıyorum, düşüncesini henüz inanarak söylememişti, her şey öyle olmuş olsa bile kim bilebilir diyordu ki -Tonka öldü.

XV

Hemşireye para vermiş, kadın da ona her şeyi anlatmıştı. Tonka'nın ona selamı vardı.

İnsanın kafasını sallayarak dinlediği bir şiir gibi tesadüfen aklına geldi o zaman: Birlikte yaşadığı kişi Tonka değildi, onu bir şey çağırmıştı.

Bu cümleyi kendi kendine tekrarladı, cümleyle sokağa çıktı. Dünya etrafındaydı. Değiştirildiğinin ve başka biri olacağının farkındaydı elbette ama bu kendisiydi ve bunu Tonka'ya borçlu değildi aslında. Son haftaların gerginliği, yanlış anlaşılmasın, icadı üzerinde çalışmanın gerginliği, ortadan kalkmıştı, işini bitirmişti. O ışıkta duruyor, Tonka ise toprağın altında yatıyordu ama her şey bir yana, ışığın verdiği hazzı hissetti. Fakat durup da etrafına bakındığında, sokaktaki çocuklardan birinin tesadüfen ağlayan yüzünü gördü, kızgın güneşin altındaki yüz iğrenç bir kurt gibi kıvrılıp bükülüyordu; o zaman anıları çığlık attı: Tonka! Tonka! Tepeden tırnağa hissetti onu, bütün hayatını. Asla bilmediği her şey o anda karşısındaydı, gözündeki bağ düşmüştü sanki; bir anlığına, zira bir an sonra da aklından bir şey gelip geçmiş gibiydi. Ve o günden sonra aklına, onu diğerlerinden daha iyi yapan birçok şey geldi, zira parlak yaşamının üzerinde küçük sıcak bir gölge vardı.

Bunun Tonka'ya hiçbir faydası yoktu artık. Ama ona vardı. İnsan hayatı, hayatın her bir sesini iyice işitip her birine yanıt bulabilmek için fazla hızlı akıp gitse de.